

ส่วนที่ 3

ส่วนที่ 3

การยื่นบัญชีระบупยาน (มาตรา 88)

มาตรา 88 บัญญัติว่า "เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงที่จะอ้างอิงเอกสารฉบับใดหรือคำเบิกความของพยานคนใด หรือมีความจำนงที่จะให้ศาลตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรืออ้างอิงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้ง เพื่อเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยาน ไม่น้อยกว่าเจ็ดวันซึ่งบัญชีระบупยาน โดยแสดงเอกสารหรือสภาพของเอกสารที่จะอ้าง และรายชื่อ ที่อยู่ ของบุคคล วัตถุหรือสถานที่ซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นระบุอ้างเป็นพยาน หรือขอให้ศาลไปตรวจหรือขอให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญ แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบупยานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล

ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงจะยื่นบัญชีระบупยานเพิ่มเติมให้อื่นคำแถลงขอระบупยานเพิ่มเติมต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบупยานเพิ่มเติมและสำเนาบัญชีระบупยานเพิ่มเติมดังกล่าวได้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันสืบพยาน

เมื่อระยะเวลาที่กำหนดให้อื่นบัญชีระบупยานตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี ได้สิ้นสุดลงแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งได้อื่นบัญชีระบупยานไว้แล้ว มีเหตุอันสมควรแสดงได้ว่าตนไม่สามารถทราบได้ว่าต้องนำพยานหลักฐานบางอย่างมาสืบเพื่อประโยชน์ของตน หรือไม่ทราบว่าพยานหลักฐานบางอย่าง ได้มีอยู่ หรือมีเหตุอันสมควรอื่นใด หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งมิได้สมควรที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบупยานตามกำหนดเวลาดังกล่าวได้ คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตอ้างพยานหลักฐานเช่นว่านั้นต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบупยานและสำเนาบัญชีระบупยานดังกล่าวไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนพิพากษาคดีและถ้าศาลเห็นว่า เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้น ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง"

บทบัญญัติในมาตรา 88 แห่ง ป.วิ.พ. นี้ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ล่าสุดในปี พ.ศ.2538 ซึ่งได้แก้ไขหลักเกณฑ์การยื่นบัญชีระบупยานขึ้นใหม่ ไม่ให้ยุ่งยากซับซ้อน โดยใช้วันสืบพยานเป็นหลักโดยไม่ต้องคำนึงว่าคดีนั้นจะมีการชี้สองสถานหรือไม่

หลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่

1. การยื่นบัญชีระบупทานครั้งแรก ต้องยื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน โดยยื่นพร้อมสำเนาบัญชีระบупทานเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล

(มาตรา 88 วรรคแรก)

2. การยื่นบัญชีระบупทานเพิ่มเติม ต้องยื่นต่อศาลภายใน 15 วัน นับแต่วันสืบพยานโดยยื่นเป็นคำแถลงขอระบупทานเพิ่มเติมพร้อมกับบัญชีระบупทานเพิ่มเติมและสำเนาบัญชีระบупทานเพิ่มเติม

(มาตรา 88 วรรคสอง)

3. การขออนุญาตยื่นบัญชีระบупทาน ใช้ในกรณีทีระยะเวลาตามข้อ 1 และข้อ 2 สิ้นสุดลงแล้ว แบ่งออกเป็น 2 กรณี

1) กรณีที่คู่ความฝ่ายที่ยื่นบัญชีระบупทานไว้แล้ว ประสงค์จะยื่นบัญชีระบупทานอีก ต้องยื่นคำร้องขออนุญาตต่อศาลก่อนพิพากษาคดี แสดงเหตุอันสมควรได้ว่า

(1) คนไม่สามารถทราบได้ว่าจะต้องนำพยานหลักฐานบางอย่างมาสืบเพื่อประโยชน์ของตน หรือ

(2) ไม่ทราบพยานหลักฐานบางอย่างได้มืออยู่ หรือ

(3) มีเหตุอันสมควรอื่นใด

2) ในกรณีที่คู่ความฝ่ายที่ยังไม่ได้ยื่นบัญชีระบупทานไว้เลย จะขอระบупทานได้โดยยื่นคำร้องขออนุญาตต่อศาลก่อนพิพากษาคดี แสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลได้ว่ามีเหตุอันสมควรที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบупทานตามกำหนดได้

ทั้งสองกรณีดังกล่าว ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรมจำเป็นต้องสืบพยานเช่นว่านั้น ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง

(มาตรา 88 วรรคสาม)

หลักเกณฑ์ทั่วไป

บัญชีระบупทานสำเนาเอกสาร ไม่ได้ระบุอย่างค้นฉบับเอกสาร ย่อมไม่มีสิทธิส่งค้นฉบับเป็นพยานต่อศาล

ตัวอย่าง

ฎีกาที่ 2581/2515 บัญชีระงับพยานของจำเลยอ้างพินัยกรรมที่เจ้าพนักงานที่ดินเป็นผู้รักษา ซึ่งเป็นสำเนาพินัยกรรมที่จำเลยรับรองและยื่นไว้โดยมิได้ระบุอย่างค้ำประกันพินัยกรรมที่มีอยู่ที่จำเลย ย่อมไม่มีสิทธิที่จะส่งค้ำประกันพินัยกรรมเป็นพยานต่อศาล

วันนัดสืบพยานจำเลยซึ่งเป็นฝ่ายนำสืบก่อน จำเลยมิได้นำค้ำประกันพินัยกรรมมาส่งศาล เพิ่งมาส่งในวันสืบพยานโจทก์หลังจากที่สืบพยานจำเลยเสร็จไปแล้ว โจทก์จึงไม่มีโอกาสซักค้าน ค้ำประกันพินัยกรรมนี้ ซึ่งโจทก์ก็ได้คัดค้านว่าจำเลยมิได้ระงับพยานอ้างเอกสารนี้ไว้และว่าจำเลยมิได้ ส่งสำเนาพินัยกรรมให้โจทก์ คังนี้ ศาลย่อมรับฟังพินัยกรรมดังกล่าวเป็นพยานไม่ได้

เมื่อค้ำประกันพินัยกรรมมีอยู่ สำเนาพินัยกรรมที่เรียกมาจากเจ้าพนักงานที่ดินย่อมรับฟังไม่ได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 93 และจะรับฟังพยานบุคคลว่ามีการทำพินัยกรรมก็ไม่ได้เพราะเป็นกรณีที่ กฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง และไม่ใช่วินิจฉัยหาค้ำประกันเอกสารไม่ได้ จัดต่อ ป.วิ.พ. มาตรา 94

1. ค้ำประกันพินัยกรรมรับฟังเป็นพยานไม่ได้ เพราะจำเลยมิได้ระบุอย่างค้ำประกันพินัยกรรม ตามมาตรา 88 และมีได้ส่งสำเนาพินัยกรรมให้โจทก์ ตามมาตรา 90

สำเนาพินัยกรรมก็รับฟังไม่ได้ เพราะค้ำประกันยังมิอยู่ ตามมาตรา 93

2. จะรับฟังพยานบุคคลว่ามีการทำพินัยกรรมก็ไม่ได้ เพราะเป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง และไม่ใช่วินิจฉัยหาค้ำประกันไม่ได้ ตามมาตรา 94 ประกอบด้วยมาตรา 93(2)

3. ตัวโจทก์หรือตัวอรรถเองหากประสงค์จะเข้าเบิกความเป็นพยานด้วยจะต้องระบุบัญชีพยานไว้ด้วย

ฎีกาที่ 735/2531 จำเลยที่ 3 ไม่ได้ยื่นบัญชีระงับพยานก่อนวันสืบพยาน 3 วัน อ้างว่าเป็นเพราะความพลั้งเผลอและหลงลืมของทนาย กรณีไม่มีเหตุสมควรที่ศาลจะรับบัญชีระงับพยานของจำเลยที่ 3 ที่ยื่นเกินกำหนดนั้น และกรณีเช่นนี้จำเลยที่ 3 ย่อมไม่อาจนำพยานหลักฐานของตนเข้าสืบ และไม่อาจสาบานตนเข้าเบิกความเป็นพยานตนเองได้

ฎีกาที่ 3130/2523 จำเลยไม่ได้ยื่นบัญชีระงับพยาน จำเลยอ้างตัวเองเป็นพยานเข้าสืบไม่ได้ จำเลยจะอ้างว่าจำเลยเป็นคู่ความไม่จำเป็นต้องยื่นบัญชีระงับพยานตัวเองเป็นพยาน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 ไม่ได้

6. ถ้าได้ระบุตัวความในบัญชีพยาน แต่ไม่ได้ระบุผู้รับมอบอำนาจไว้ด้วย เท่ากับมิได้ระบุผู้รับมอบอำนาจเป็นพยานด้วย ดังนี้ จะรับฟังคำเบิกความของผู้รับมอบอำนาจไม่ได้

ฎีกาที่ 1972/2525 การเบิกความต่อศาลเป็นกิจเฉพาะตัวโดยสภาพ ไม่อาจตั้งให้ผู้อื่นทำแทนได้ ความบัญชีพยานระบุว่าจำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน โดยมีได้ระบุ ต. เป็นพยาน ดังนี้ แม้ปรากฏว่า ต. ได้รับมอบอำนาจจากจำเลยให้ยื่นคำให้การและเบิกความแทนจำเลยและศาลชั้นต้น อนุญาตให้จำเลยนำ ต. เข้าเบิกความ ศาลก็จะรับฟังคำเบิกความของ ต. เป็นพยานหลักฐานไม่ได้ ความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87(2), 88

7. การอ้างเอกสารมาตามคำให้การทำถ้อยคำพยานของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นการพิสูจน์ต่อพยาน ความ ป.วิ.พ. มาตรา 120 เมื่อพยานรับรองเอกสารแล้ว ย่อมอ้างเอกสารประกอบคำเบิกความของพยานได้ โดยไม่จำเป็นต้องระบุพยาน

ฎีกาที่ 798-799/2499 คดีพิพาทกันเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน โจทก์อ้างว่าซื้อมา จำเลยต่อสู้ว่าให้ที่ดินทำต่างดอกเบี้ยยเงินกู้ ในขณะที่โจทก์อ้างตนเองเป็นพยานและจำเลยเป็นฝ่ายตามคำโจทก์ให้การปฏิเสธการกู้เงิน จำเลยย่อมอ้างเอกสารกู้เงินมาขึ้นโจทก์ได้โดยไม่ต้องระบุพยานและส่งเอกสารฉ่งหน้า เมื่อโจทก์รับรองเอกสารนั้นแล้ว จำเลยก็ย่อมส่งอ้างเป็นพยานประกอบคำโจทก์ได้

ฎีกาที่ 850/2534 ในการสืบพยานจำเลยชั้นแรก พ. ผู้จัดการมรดกของ ร. อ้างตนเองเป็นพยานเบิกความว่า ที่ดินตามสำเนาโฉนดที่ดินเอกสารหมายเลข 4 ราคาประเมินตารางวาละ 2,500 บาท ตามหนังสือรับรองราคาประเมินเอกสารหมายเลข 1 โจทก์จึงอ้างหนังสือรับรองราคาประเมินเอกสารหมายเลข ๑.6 มาหักล้างคำของ พ. และข้อความตามหนังสือรับรองราคาประเมินเอกสารหมายเลข 1 เมื่อ พ. พยานจำเลยเบิกความรับรองหนังสือรับรองราคาประเมินเอกสารหมายเลข ๑.6 ดังกล่าว โจทก์ย่อมมีสิทธิอ้างอิงหนังสือรับรองราคาประเมินเอกสารหมายเลข ๑.6 เป็นพยานหลักฐานประกอบคำของ พ. โดยไม่ต้องยื่นบัญชีแสดงเอกสารต่อศาลได้

ฎีกาที่ 2251/2536 พยานเอกสารที่จำเลยใช้ในการตามคำทวงตัวโจทก์ที่อ้างตนเองเป็นพยาน เมื่อโจทก์รับรองเอกสารนั้น จำเลยจึงอ้างเป็นพยานหลักฐานประกอบคำของโจทก์นั้น รับฟังได้ เพราะพยานเอกสารดังกล่าวมิใช่เป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของจำเลย แม้จำเลยจะยื่นเอกสารดังกล่าวภายหลังจากที่จำเลยซึ่งมีหน้าที่นำสืบก่อนสืบพยานเสร็จและแดง

หมคพชานแฉ้ว โดยไม่ยื่นคำร้องค่อศาลอ้างเหตุฉงการไม่สามารถยื่นบัญชีระพูชานก่คาน กี่ไม่เป็นการฝ่าฝืนค่อกฎหมาย

8. คู่ความยื่นบัญชีระพูชาน ในระหว่างที่มีการไค่สวนคำร้องขอค่านินคคืออย่างคนอนาดา โดยไม่ได้ระพูว่าเป็นการยื่นบัญชีชานเฉพาะในชั้น ไค่สวนคำร้องขอค่านินคคืออย่างคนอนาดา แสดงว่าคู่ความประสงคี่ให้เป็นบัญชีระพูชานคดออกไปท้งคคี่ ฉงฉือฉือว่าเป็นบัญชีระพูชานในชั้นพิจารณาคคี่ค้ว

ฎีกาที่ 583/2532 โจทก่ยื่นบัญชีระพูชานในระหว่างที่มีการไค่สวนคำร้องขอค่านินคคืออย่างคนอนาดา โดยโจทก่ไม่ได้ระพูไว้ว่าเป็นการระพูชานเฉพาะในชั้น ไค่สวนคำร้องขอค่านินคคืออย่างคนอนาดาของโจทก่เท่านั้น แสดงว่าโจทก่มุงประสงคี่ให้เป็นบัญชีระพูชานของโจทก่คดออกไปท้งคคี่ หากได้มุงใช้เฉพาะการไค่การหนึ่งไม่ ฉงฉือฉือฉือว่าบัญชีระพูชานของโจทก่คังกล่าวเป็นบัญชีระพูชานโจทก่ในชั้นพิจารณาคคี่

และแม้โจทก่จะระพูว่าเป็นบัญชีชานว่า "ไค่สวนอนาดา" แต่ในชั้นพิจารณาโจทก่ยื่นคำแดงว่าขอระพูชานเพิ่มเติมค่อศาลฉีก ฉือฉือว่าโจทก่ประสงคี่จะฉือเอาบัญชีระพูชานในชั้นขอค่านินคคืออย่างคนอนาดา เป็นบัญชีชานของโจทก่ในชั้นพิจารณาคคี่ค้ว สุฎีกาที่ 3716/2535

ฎีกาที่ 3716/2535 ในชั้นไค่สวนอนาดา โจทก่ยื่นบัญชีระพูชานและบัญชีระพูชานเพิ่มเติมครั้งที่ 1 ไว้ แม้บัญชีระพูชานคังกล่าวโจทก่จะได้พิมพ์ข้อความค่อท้ายบัญชีชานว่า "ไค่สวนอนาดา" แต่ในชั้นพิจารณาก่อนวันนัดสืบพชานโจทก่ โจทก่ยื่นคำแดงขอระพูชานเพิ่มเติมพร้อมับบัญชีระพูชานเพิ่มเติมครั้งที่ 2 ค่อศาลชั้นคันฉีก แสดงว่าโจทก่ประสงคี่จะฉือเอาบัญชีระพูชานท้งสองฉบับที่ยื่นไว้ในชั้นไค่สวนคำร้องขอค่านินคคืออย่างคนอนาดาเป็นบัญชีระพูชานของโจทก่ในชั้นพิจารณาคคี่ค้ว ย่อมฉือฉือฉือว่าโจทก่ยื่นบัญชีระพูชาน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 แฉ้ว โจทก่ชอบที่นำพชานตามบัญชีระพูชานคังกล่าวมาสืบได้

9. นอกจากนี้การที่ระพูว่า "ชั้นไค่สวนอนาดา นัดสืบพชานโจทก่" ก็ฉือฉือฉือว่าเป็นการยื่นบัญชีระพูชานท้งคคี่แฉ้ว

ฎีกาที่ 4047/2535 ก่อนนัดไค่สวนคำร้องขอฟ้องคคืออย่างคนอนาดา โจทก่ได้ยื่นบัญชีระพูชานแฉ้วโดยบัญชีชานนั้นเป็นบัญชีระพูชาน "ชั้นไค่สวนอนาดา นัดสืบพชานโจทก่" ฉงฉือฉือฉือว่าโจทก่ได้ยื่นบัญชีระพูชานท้งคคี่แฉ้ว ไม่ฉือต้องยื่นบัญชีชานใหม่ในชั้นพิจารณาฉีก

10. ในกรณียื่นบัญชีระบุนาย ในระหว่างไต่สวนคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษาเช่นเดียวกัน เมื่อโจทก์มิได้ระบุว่าเป็นการระบุนายเฉพาะในชั้นไต่สวนเท่านั้น ถือว่าโจทก์ประสงค์ให้เป็นบัญชีระบุนายของโจทก์ตลอดทั้งคดี

ฎีกาที่ 536-537/2536 โจทก์ยื่นบัญชีระบุนายในระหว่างที่มีการไต่สวนคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา โดยโจทก์มิได้ระบุว่าเป็นการระบุนายเฉพาะในชั้นไต่สวนเท่านั้น แสดงว่าโจทก์มุ่งประสงค์ให้เป็นบัญชีระบุนายของโจทก์ตลอดไปทั้งคดี จึงถือได้ว่าบัญชีระบุนายของโจทก์ดังกล่าวเป็นบัญชีระบุนายในชั้นพิจารณาคดีซึ่งยื่นต่อศาลโดยชอบแล้ว ตาม บ.วิ.พ. มาตรา 88 บรรคแรก

11. ในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา หากโจทก์ยื่นบัญชีระบุนายโดยไม่เจาะจงว่าเป็นบัญชีระบุนายส่วนอาญาหรือส่วนแพ่ง ถือว่าเป็นบัญชีระบุนายตลอดทั้งในส่วนอาญาและในส่วนแพ่ง

ฎีกาที่ 991/2523 โจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งในสำนวนเดียวกัน กับได้ยื่นบัญชีระบุนายไว้แล้ว โจทก์มิได้เจาะจงว่าจะให้เป็นบัญชีระบุนายในส่วนอาญาหรือในส่วนแพ่ง จึงต้องถือว่าเป็นบัญชีระบุนายของคดีตลอดเรื่อง ไม่จำเป็นต้องยื่นบัญชีระบุนายส่วนอาญาฉบับหนึ่งและส่วนแพ่งอีกฉบับหนึ่ง

12. ในกรณีที่รวมพิจารณาหลายสำนวนเข้าด้วยกัน

ฎีกาที่ 1391-1398/2509 คดีที่ศาลรวมพิจารณานั้นเมื่อทนายโจทก์ซึ่งเป็นคนเดียวกันในทุกสำนวนได้ยื่นบัญชีระบุนายไว้ในสำนวนคดีหนึ่ง โดยระบุเลขคดีแต่คดีเดียวเท่านั้น แต่ชื่อคู่ความก็ลงชื่อโจทก์กับพวกและชื่อจำเลยกับพวก ชื่อพยานก็ระบุชื่อโจทก์ทุกสำนวนอย่างตนเองเป็นพยาน พยานเอกสารก็อ้างเอกสารของโจทก์ทุกคน ดังนี้ เห็นได้ว่าเป็นกรยื่นบัญชีระบุนายรวมกันทุกสำนวน แม้จะมีได้ใส่เลขคดีให้ครบถ้วนก็เป็นความบกพร่องเพียงเล็กน้อย โจทก์จึงมีสิทธินำพยานสืบตามบัญชีระบุนายที่ระบุไว้แล้วได้ทุกสำนวน

ฎีกาที่ 2811-2818/2515 ศาลชั้นต้นสั่งให้รวมการพิจารณาคดี 11 สำนวน เข้าด้วยกัน จำเลยแต่ละสำนวนต่างอ้างตนเองเป็นพยาน โดยระบุรวมในบัญชีพยานฉบับเดียว

แสดงว่าจำเลยในแต่ละสำนวนมิได้เป็นพยานเฉพาะคดีของคนเท่านั้น แต่ต่างเป็นพยานจำเลยซึ่งกันและกันในทุกคดีด้วย จึงต้องห้ามมิให้เบิกความต่อหน้าจำเลยอื่นที่จะเบิกความ เป็นพยานภายหลัง

13. กรณีที่ศาลอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 209 ถือว่าเป็นการเพิกถอนเฉพาะคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฯ ไม่ได้เพิกถอนการยื่นบัญชีระบุพยานด้วย บัญชีระบุพยานที่ยื่นไว้แต่เดิมจึงใช้ได้

ฎีกาที่ 2736/2528 หากศาลมีคำสั่งอนุญาตให้พิจารณาใหม่ ตามมาตรา 209 วรรคหนึ่งแล้ว กระบวนพิจารณาที่ให้ถือว่าเป็นอันเพิกถอนไปในตัว ก็มีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยคู่ความขาดนัด คำพิพากษาหรือคำสั่งอื่น ๆ ของศาลสูงในคดีเดียวกันนั้นและวิธีการบังคับคดีที่ได้ดำเนินการไปแล้วเท่านั้น หากได้ให้เพิกถอนกระบวนพิจารณาเช่นที่โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานไว้โดยชอบด้วยกฎหมายแล้วไม่ เมื่อศาลชั้นต้นอนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การใหม่ได้ การพิจารณาจึงย้อนกลับไปถึงขณะเริ่มต้นสืบพยานตามมาตรา 199 เมื่อบัญชีระบุพยานเดิมไม่ได้ถูกเพิกถอน โจทก์จึงมีสิทธิขอระบุพยานเพิ่มเติมได้ ตามมาตรา 88 วรรคสอง

14. การอนุญาตหรือให้ความยินยอมตามมาตรา 56 เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถ ไม่ใช่พยานหลักฐานในคดี ไม่จำเป็นต้องยื่นบัญชีระบุพยาน ฎีกาที่ 1743/2527

ฎีกาที่ 1743/2527 แม้การฟ้องคดีเรื่องขับไล่ออกจากที่ดิน จะถือเป็นเรื่องจัดการดินสมบัติ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1477 และโจทก์เป็นหญิงมีสามียื่นฟ้องโดยไม่ได้ได้รับความยินยอมจากสามี ก็ไม่มีผลถึงกับจะต้องยกฟ้อง เพราะเป็นเรื่องที่ศาลมีอำนาจสั่งให้แก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 56 การที่โจทก์ยื่นหนังสือยินยอมอนุญาตให้ฟ้องคดีของสามีและศาลชั้นต้นตั้งรับไว้ เป็นเรื่องศาลให้แก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถและไม่จำเป็นที่โจทก์จะต้องระบุอ้างหนังสือดังกล่าวไว้ในบัญชีพยาน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 อีก ศาลอุทธรณ์รับฟังเอกสารดังกล่าวและวินิจฉัยว่าโจทก์มีอำนาจฟ้องชอบแล้ว

พึงสังเกตอีกประการหนึ่งว่า การขอตั้งผู้เชี่ยวชาญต้องยื่นบัญชีระบุพยานตามมาตรา 85 ด้วย แต่ในกรณีที่ศาลเห็นเป็นการจำเป็นและสมควรต้องตั้งผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นการใช้อำนาจของศาลเอง ตามมาตรา 99 แล้ว ไม่จำเป็นต้องยื่นบัญชีระบุพยาน

ฎีกาที่ 58/2531 คำสั่งของศาลชั้นต้นที่อนุญาตให้โจทก์ส่งพินัยกรรมไปให้กองพิศุจน์หลักฐานกรมตำรวจพิศุจน์ ในกรณีที่ศาลเห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องตั้งผู้เชี่ยวชาญและศาลเห็นสมควร เป็นการที่ศาลใช้อำนาจของศาลเองที่มีอยู่ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 99 ซึ่งไม่เกี่ยวกับโจทก์ โจทก์จึงหาจำเป็นต้องยื่นบัญชีระบุพยานหรือระบุชื่อผู้เชี่ยวชาญไม่

ฎีกาที่ 1268/2535 โจทก์มอบอำนาจให้ ป. ดำเนินคดีแทนต่อจาก ม. ซึ่งเป็นสิทธิตาม
กฎหมายของโจทก์ที่จะกระทำในเวลาใดก็ได้ ไม่ทำให้ฟ้องของโจทก์เสียหายและโจทก์ก็ได้ยื่น
หนังสือมอบอำนาจให้ ป. ดำเนินคดีแทนต่อศาล รวมไว้ในสำนวนตั้งแต่มอบอำนาจใหม่แล้ว หา
จำต้องแก้ไขฟ้องและระบุอ้างหนังสือมอบอำนาจฉบับใหม่ในบัญชีพยานไม่

15. ยื่นบัญชีระบุนพยานไว้แล้วแต่ไม่มีลายมือชื่อผู้ยื่น เป็นความพ้องผลขอแก้ไขได้ และ
ถือว่าเป็นบัญชีระบุนพยานโดยชอบนับแต่วันที่ยื่น

ฎีกาที่ 1411/2525 บัญชีระบุนพยานของโจทก์ฉบับลงวันที่ 30 ตุลาคม 2521 ไม่มีลายมือ
ชื่อผู้ระบุนพยานและศาลมิได้มีคำสั่ง แต่จำเลยซึ่งเป็นฝ่ายนำสืบก่อนแถลงหมคพยานเมื่อวันที่ 31
มกราคม 2523 ศาลนัดสืบพยานโจทก์วันที่ 28 เมษายน 2523 จึงได้ทราบเหตุในวันดังกล่าว ดังนี้
เป็นการยื่นบัญชีระบุนพยานไว้โดยชอบ เพียงแต่พ้องผลมิได้ลงลายมือชื่อผู้ระบุเท่านั้น โจทก์
ทราบจึงขอแก้ไขให้ถูกต้อง บัญชีระบุนพยานดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย ไม่ทำให้จำเลยเสียหาย และ
ไม่ฝ่าฝืนต่อ ป.วิ.พ.

16. การระบุนพยานโดยอ้างตำแหน่งของพยานโดยไม่ได้ระบุชื่อ ศาลฎีกาว่าชอบด้วย
กฎหมาย

ฎีกาที่ 167/2528 จำเลยยื่นบัญชีระบุนพยานระบุตำแหน่งของพยาน โดยประสงค์จะ
อ้างบุคคลที่ดำรงตำแหน่งในขณะนั้นเป็นพยาน ถือได้ว่าจำเลยได้ยื่นบัญชีระบุนพยานโดยระบุชื่อ
และที่อยู่ของพยานที่ประสงค์จะอ้างเป็นพยานของจำเลยแล้ว บัญชีระบุนพยานของจำเลยจึงชอบ
ด้วยกฎหมาย

17. การระบุนพยานโดยใช้คำรวมว่า **สรรพเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโจทก์** ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า
พอถือได้ว่าเป็นการยื่นบัญชีระบุนพยานโดยชอบแล้ว

ฎีกาที่ 2311-2314/2532 จำเลยอ้างเอกสารเป็นพยาน โดยบัญชีระบุนพยานใช้คำรวมว่า
สรรพเอกสาร ซึ่งหมายถึงเอกสารหลายฉบับ ไม่สามารถรู้ได้ว่าเป็นเอกสารอะไรบ้าง แต่ก็มีข้อ
ความต่อไปว่าที่เกี่ยวข้องกับโจทก์ พอถือได้ว่าจำเลยได้ยื่นบัญชีระบุนพยานโดยชอบแล้ว เมื่อ
เอกสารที่จำเลยอ้างคือเอกสารซึ่งลอกมาจากสมุดบัญชีค้างัง แสดงถึงค่าแรงค้างจ่ายของโจทก์และ
เป็นแบบยื่นรายการภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย แสดงเงินเดือนของโจทก์ซึ่งเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ
ประเด็นสำคัญในคดีโดยตรง จำเลยมีอำนาจนำพยานเอกสารดังกล่าวเข้าสืบได้ และเมื่อจำเลย

แถลงหมตพยานแล้วโจทก์อาจแถลงขอสืบพยานที่เกี่ยวข้องมานำสืบหักล้างพยานเอกสารที่จำเลย
นำเข้าสู่ได้

ฎีกาที่ 364/2536 บัญชีพยานผู้คัดค้านอันดับที่ 8 ระบุพยานว่า "เอกสารเรื่องราวการ
จดทะเบียนนิติกรรมตลอดจนบันทึกข้อความ แผนที่หรือบันทึกด้อยคำบุคคลใด ๆ หรือหนังสือได้
ตอบระหว่างหน่วยงานราชการหรือบุคคล หรือเอกสารทุกชนิดทุกฉบับที่เกี่ยวข้องกับโฉนดที่ดิน
เลขที่ 906 ซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรปราการ ได้จัดทำขึ้นและเก็บรักษาไว้ในแฟ้มเรื่องราว
ของโฉนดที่ดินฉบับดังกล่าวทั้งหมดทุกฉบับ อยู่ที่เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรปราการ" ดังนั้น
เมื่อบันทึกของช่างแผนที่ได้บันทึกด้อยคำของพยานเป็นเอกสารฉบับหนึ่งซึ่งรวมอยู่ในบัญชีพยาน
อันดับที่ 8 จึงถือได้ว่าผู้คัดค้านได้ระบุอ้างพยานเอกสารดังกล่าวโดยชอบ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88
วรรคสอง (เดิม) แล้ว การที่ศาลรับเอกสารดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดี และอนุญาตให้ผู้คัด
ค้านนำสืบเรื่องราวเกี่ยวกับเอกสารนั้น จึงเป็นการชอบด้วยกฎหมายแล้ว

18. กรณีคู่ความไม่ยื่นบัญชีระบุพยานในกำหนด จะถือเอาเป็นเหตุที่จะไม่อนุญาตให้เลื่อน
คดีไม่ได้

ฎีกาที่ 456/2521 คำร้องขอเลื่อนคดีของโจทก์มีใบรับรองแพทย์แสดงว่า ทนายโจทก์
ป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ มีอาการอ่อนเพลียมาก สมควรได้รับการพักรักษาตัวที่บ้าน 3 วัน ประกอบกับ
จำเลยไม่ได้คัดค้านว่าทนายโจทก์ไม่ได้ป่วยจริง จึงเชื่อได้และสมควรอนุญาตให้โจทก์เลื่อนคดีไป
ตามคำร้อง การที่โจทก์ยังมีได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้ หากเป็นเหตุที่จะนำมาพิจารณาว่าควรอนุญาต
ให้เลื่อนหรือไม่ เพราะการยื่นบัญชีระบุพยานต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
แพ่ง มาตรา 87, 88 ไม่เกี่ยวกับการที่ศาลจะสั่งเลื่อนคดีเพราะความเจ็บป่วยตามมาตรา 40

ฎีกาที่ 994/2532 ในวันนัดพิจารณา โจทก์ยื่นคำร้องขอเลื่อนการพิจารณาคดีอ้างว่าตัว
โจทก์ป่วยพร้อมทั้งแนบใบรับรองแพทย์มาด้วย ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าโจทก์มิได้ยื่นบัญชีระบุพยาน
จึงสันนิษฐานที่โจทก์จะนำพยานเข้าสู่ ไม่มีเหตุขอเลื่อนให้ยกคำร้อง การที่ศาลชั้นต้นไม่ได้
พิจารณาเหตุแห่งการขอเลื่อนการพิจารณาของโจทก์ ว่าตัวโจทก์ป่วยจนไม่สามารถมาศาลได้หรือ
ไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 คำสั่งของศาลชั้นต้นจึงไม่ชอบ เมื่อศาล
อุทธรณ์เชื่อว่าตัวโจทก์ป่วยจริง ก็ชอบที่จะอนุญาตให้โจทก์เลื่อนการพิจารณาคดีไปและพิพากษา
ยกคำพิพากษาศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการสืบพยานโจทก์จำเลยต่อไปแล้วมีคำพิพากษา
ใหม่ตามรูปคดี

วันสืบทอด ตามมาตรา 1 (1) หมายความว่า วันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบทอดซึ่งหมายถึงวันที่มีการสืบทอดจริง ๆ ด้วย

ฎีกาที่ 1554-1555/2500 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 วรรคแรก ที่ว่าต้องระงับก่อนวันสืบทอดไม่น้อยกว่า 3 วันนี้ หมายถึงวันสืบทอดจริง ๆ ไม่ใช่วันที่นัดแล้วเลื่อนไป

ฎีกาที่ 1813/2516 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 บัญญัติให้ยื่นบัญชีระงับก่อนวันสืบทอดไม่น้อยกว่า 3 วันนั้น หมายถึงวันที่ทำการสืบทอดจริง ๆ ไม่ใช่หมายถึงวันที่นัดสืบทอดครั้งแรก

คดีนี้ศาลชั้นต้นนัดสืบทอดจำเลยตามที่จำเลยแถลงรับนำสืบก่อนในวันที่ 6 สิงหาคม 2513 ครั้นถึงวันนัด จำเลยยื่นคำร้องขอระงับเพิ่มเติม และในวันเดียวกันนั้นศาลชั้นต้นเห็นควรให้เลื่อนคดีไป จึงให้เลื่อนคดีไปสืบทอดจำเลยในวันที่ 20 สิงหาคม 2513 โดยยังมีคำสั่งว่ารับหรือไม่รับบัญชีระงับฉบับลงวันที่ 6 สิงหาคม ของจำเลย ครั้นถึงวันที่ 17 สิงหาคม 2513 จำเลยยื่นคำร้องขอระงับเพิ่มเติมโดยอ้างว่าพลั้งเผลอ ไม่ได้ยื่นบัญชีระงับก่อนวันสืบทอด 3 วัน ขอให้รับบัญชีระงับฉบับลงวันที่ 17 สิงหาคม 2513 นี้ การที่จำเลยยื่นบัญชีระงับต่อศาลในวันที่ 6 สิงหาคม 2513 นั้น แม้จำเลยจะยื่นคำร้องว่าเป็นบัญชีระงับเพิ่มเติมก็ตาม แต่จริงเป็นการระงับครั้งแรกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 วรรคแรก นั้นเอง ซึ่งจำเลยมีสิทธิยื่นบัญชีระงับต่อศาล โดยไม่ต้องทำเป็นคำร้อง เพราะวันนั้นศาลไม่ได้เริ่มต้นทำการสืบทอดจริง ๆ ส่วนการที่จำเลยยื่นบัญชีระงับฉบับลงวันที่ 17 สิงหาคม 2513 โดยทำเป็นคำร้องนั้น แต่จริงก็เป็นการยื่นบัญชีระงับเพิ่มเติมตามมาตรา 88 วรรคสอง นั้นเอง ซึ่งจำเลยมีสิทธิยื่นได้โดยไม่ต้องทำเป็นคำร้อง ฉะนั้นบัญชีระงับฉบับลงวันที่ 17 สิงหาคม 2513 จึงเป็นบัญชีระงับที่ได้อื่นต่อศาลไว้โดยชอบแล้ว

2. ถ้าศาลสั่งให้นัดพิจารณา คดีในวันนัดพิจารณาอาจไม่ใช่วันสืบทอดก็ได้จึงไม่จำเป็นต้องระงับก่อนวันสืบทอด 7 วัน

ฎีกาที่ 3341/2529 ผู้ร้องยื่นคำร้องอ้างว่าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยขอเฉลี่ยเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยตามส่วน ศาลชั้นต้นมีคำสั่งในคำร้องว่านัดพิจารณาต้นมาให้โจทก์จำเลย เช่นนี้วันนัดพิจารณาคือวันที่ศาลชี้สองสถาน สืบทอดทำการได้ส่วน ฟังคำขอต่าง ๆ หรือฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจา เป็นต้น ส่วนวันสืบทอดคือวันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบทอด

พยาน วันที่ศาลนัดพิจารณาอาจจะไม่ใช่วันสืบพยาน ผู้ร้องและโจทก์จึงไม่จำเป็นต้องยื่นบัญชีพยาน ก่อนวันสืบพยาน ไม่น้อยกว่า 3 วัน ตามบทบัญญัติ ป.วิ.พ. มาตรา 88 (เดิม)

3. ที่ว่าคู่ความจะต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันสืบพยาน ไม่น้อยกว่า 7 วัน หมายถึงการ พิจารณาในประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี ดังนั้น หากเป็นได้สวนคำร้องคำขอต่าง ๆ ไม่อยู่ในบังคับที่จะ ต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันนัดได้สวน ไม่น้อยกว่า 7 วัน

ฎีกาที่ 192/2517 การได้สวนคำร้องที่จำเลยขอยื่นคำให้การ เป็นเพียงการได้สวนเพื่อ ให้ทราบว่าจำเลยมีเหตุอะไรจึงไม่ได้ยื่นคำให้การภายในกำหนด เป็นการจงใจขาดคดีหรือไม่เท่า นั้น พยานหลักฐานในชั้นนี้ไม่ใช่พยานหลักฐานที่สนับสนุนข้ออ้าง ข้อเถียงในประเด็นแห่งคดีที่ พิพาทกัน โจทก์จึงไม่ตกอยู่ในบังคับที่จะต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันนัดได้สวน ไม่น้อยกว่า 3 วัน

ฎีกาที่ 4278/2532 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88, 90 การยื่นบัญชีระบุพยานและการส่งสำเนา เอกสารนั้น ใช้บังคับเฉพาะการสืบพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงในประเด็นแห่งคดีที่ พิพาท ไม่ใช่บังคับในการได้สวนคำร้องที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทในคดี

ข้อสังเกต ตามฎีกานี้เป็นเรื่องที่ศาลทำการได้สวนคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ของจำเลย

ฎีกาที่ 421/2532 ในชั้นได้สวนคำร้องของจำเลยที่อ้างว่าได้ปฏิบัติตามสัญญา ประนีประนอมยอมความและคำพิพากษาคตามยอมนั้น ไม่ใช่การสืบพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อ อ้างข้อเถียงในประเด็นแห่งคดีที่พิพาทกันตามคำฟ้องและคำให้การ จึงไม่ตกอยู่ในบังคับ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 วรรคแรก

ฎีกาที่ 6143/2531 การได้สวนคำร้องของจำเลยซึ่งอ้างว่าโจทก์ผิดสัญญาประนีประนอม ยอมความและคำพิพากษาคตามยอมนั้น เป็นเพียงการได้สวนเพื่อให้ทราบว่าโจทก์ทั้งสองผิดสัญญา ประนีประนอมยอมความดังที่จำเลยกล่าวอ้างเท่านั้น พยานหลักฐานในชั้นนี้จึงไม่ใช่พยานหลัก ฐานที่สนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงในประเด็นแห่งคดีที่พิพาทกันตามคำฟ้องและคำให้การ จึงไม่ตกอยู่ ในบังคับที่จะต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันได้สวน ไม่น้อยกว่า 3 วัน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 วรรคแรก

ฎีกาที่ 547/2510 ผู้รับมอบอำนาจของโจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานแทนโจทก์โดยไม่มี อำนาจ แต่ต่อมาทนายโจทก์ได้ยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมก่อนวันนัดสืบพยาน ไม่น้อยกว่า 3 วัน แม้ จะแสดงว่าเป็นการขออ้างพยานเพิ่มเติม ทั้ง ๆ ที่บัญชีระบุพยานเดิมใช้ไม่ได้ บัญชีระบุพยานที่ ทนายโจทก์ได้ยื่นต่อศาลก่อนวันนัดสืบพยาน ไม่น้อยกว่า 3 วันนั้นก็ไม่เสียไป

4. การยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน ตามมาตรา 88 นี้ จะต้องมีช่วงเวลาอย่างน้อย 7 วันเต็ม

ฎีกาที่ 1066/2519 นัคสืบพยานจำเลยก่อนวันที่ 24 ธันวาคม โจทก์ต้องยื่นระบุพยานอย่างช้าวันที่ 20 โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานวันที่ 23 โดยมีได้แสดงเหตุสมควรอันใดศาลไม่รับและไม่ให้โจทก์นำสืบพยาน

ฎีกาที่ 2591/2520 โจทก์เป็นฝ่ายนำสืบก่อน ศาลนัคสืบพยานโจทก์วันที่ 28 โจทก์เพิ่งยื่นบัญชีระบุพยานในวันที่ 25 ก่อนสืบพยานเพียง 2 วัน จึงไม่ชอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา 88 วรรคหนึ่ง เมื่อโจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานล่าช้าขึ้นต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังกล่าวแล้ว ก็ชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นแสดงว่าเหตุใดจึงยื่นบัญชีระบุพยานภายในกำหนดเวลาไม่ได้ เพื่อจะได้มีข้อเท็จจริงให้ศาลได้วินิจฉัยว่า ข้ออ้างของโจทก์มีเหตุอันสมควรจะรับบัญชีระบุพยานไว้หรือไม่ เมื่อโจทก์ไม่ได้ยื่นคำร้องดังกล่าว การที่จะอ้างว่าเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งคดีเป็นไปโดยเที่ยงธรรมแล้วอนุญาติให้รับบัญชีระบุพยานของโจทก์ไว้จึงไม่ชอบและจะกลายเป็นข้อยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา 88

การขอระบุพยานเพิ่มเติม (มาตรา 88 วรรคสอง)

มาตรา 88 วรรคสอง บัญญัติว่า "ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำเป็นจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมให้ยื่นคำแถลงขอระบุพยานเพิ่มเติมต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมและสำเนาบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมดังกล่าวได้ภายในสืบห้าวันนับแต่วันสืบพยาน"

การขอระบุพยานเพิ่มเติมตามบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ ปี 2538 นี้ ได้กำหนดให้ยื่นคำแถลงระบุพยานเพิ่มเติมพร้อมบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมภายใน 15 วันนับแต่วันสืบพยาน

การขออนุญาตระบุพยานเพิ่มเติม (มาตรา 88 วรรคสาม)

มาตรา 88 วรรคสาม บัญญัติว่า "เมื่อระยะเวลาที่กำหนดให้ยื่นบัญชีระบุพยานตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี ได้สิ้นสุดลงแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้แล้ว มีเหตุอันสมควรแสดงได้ว่าตนไม่สามารถทราบได้ว่าต้องนำพยานหลักฐานบางอย่างมาสืบเพื่อประโยชน์ของตน หรือไม่ทราบว่าพยานหลักฐานบางอย่างได้มีอยู่ หรือมีเหตุอันสมควรอื่นใด หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดซึ่งมิได้สมควรที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานตามกำหนดเวลาดังกล่าวได้ คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตอ้างพยานหลักฐานเช่นว่านั้นต่อศาลพร้อมกับบัญชีระบุพยานและ

ถ้าเนาบัญชีระบุพยานดังกล่าวไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนพิพากษาคดีและถ้าศาลเห็นว่า เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยที่องธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้นก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง"

การขออนุญาตระบุพยานเพิ่มเติมตามมาตรา 88 วรรคสาม ต้องแสดงเหตุอันสมควรดังได้กล่าวมาแล้ว ข้ออ้างที่ว่าบัญชีระบุพยานที่อื่นไว้แล้วยังไม่ครบถ้วนคดี

หรือข้ออ้างที่ว่าเป็นเพราะความพลั้งเผลอและหลงลืมของทนายความ ไม่เข้าเหตุใดเหตุหนึ่ง ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 วรรคสาม

ตัวอย่าง

1. ฎีกาที่ 5312/2531 ผู้ร้องอ้างว่ามีได้ยื่นบัญชีระบุพยานไม่น้อยกว่า 3 วัน เพราะทนายผู้ร้องไม่ได้อ่านหมายนัดสืบพยานโจทก์ โดยเข้าใจว่าเป็นหมายนัดชี้สองสถานนั้น เป็นข้ออ้างที่ปราศจากเหตุผล ไม่อาจรับฟังได้ ไม่มีเหตุสมควรที่ศาลจะรับบัญชีระบุพยานของผู้ร้องตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 และผู้ร้องไม่อาจนำพยานหลักฐานหรือตนเองเข้าสืบได้เพราะต้องห้ามตามมาตรา 87

ฎีกาที่ 4540/2536 จำเลยไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันสืบพยาน 3 วัน แต่เพิ่งมายื่นคำร้องขอยื่นบัญชีระบุพยานหลังจากสืบพยาน โจทก์เสร็จและศาลชั้นต้นนัดฟังคำพิพากษาแล้ว โจทก์ข่มขู่ไม่ทราบถึงพยานหลักฐานของจำเลยว่ามีอย่างไรก่อนที่จะสืบพยานของคนเป็นการเสียเปรียบในทางคดี คำร้องของจำเลยก็อ้างเพียงว่าเพราะทนายจำเลยลืมยื่นบัญชีระบุพยาน มิได้อ้างเหตุอันสมควรว่าตนไม่ทราบได้ว่าต้องนำพยานหลักฐานมาสืบ หรือไม่ทราบว่าพยานหลักฐานนั้นมีอยู่ หรือมีเหตุสมควรอื่นใด ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 วรรคสาม จึงไม่มีเหตุอันสมควรที่จะอนุญาตให้จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานได้

2. ข้ออ้างที่ว่าสำเนาคำพิพากษาที่ขอระบุเพิ่มเติมศาลเพิ่งมีคำพิพากษา ดังนี้ได้

ฎีกาที่ 914/2527 แม้โจทก์จำเลยสืบพยานเสร็จและนัดฟังคำพิพากษาแล้ว และคดีอาญาที่โจทก์ฟ้องจำเลย ศาลเพิ่งพิพากษา ดังนี้ จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขออนุญาตอ้างสำเนาคำพิพากษาคืออาญาดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 วรรคสาม

กรณีที่อยู่ความยื่นบัญชีระบุพยานเกินกำหนดเวลา แต่มิได้ยื่นคำร้องแสดงเหตุอันควรที่ไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานได้ในกำหนดเพื่อขออนุญาตระบุบัญชีพยานต่อศาล ศาลชอบที่จะไม่รับบัญชีระบุพยาน

ฎีกาที่ 1471/2529 จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมต่อศาลเมื่อล่วงเลยระยะเวลาตาม มาตรา 88 วรรคสองแล้ว โดยมีได้ข้างเหตุแห่งการที่ไม่อาจยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมภายในระยะ ระยะเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 88 วรรคสาม จึงขอที่จะไม่รับบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมของจำเลย

3. ในกรณีที่ไม่ได้ยื่นคำร้องแสดงเหตุและขออนุญาตยื่นบัญชีระบุพยานตามมาตรา 88 วรรคสามนี้ ศาลก็จะตั้งรับบัญชีระบุพยานโดยอ้างว่าโจทก์ไม่จงใจ และไม่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบหาได้ไม่

ฎีกาที่ 2591/2520 เมื่อโจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานฝ่าฝืนต่อ ป.วิ.พ. มาตรา 88 วรรคแรก ก็ขอที่จะยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นแสดงว่าเหตุใดจึงยื่นบัญชีระบุพยานในกำหนดไม่ได้เพื่อจะได้มี ข้อเท็จจริงให้ศาลได้วินิจฉัยว่า ข้ออ้างของโจทก์มีเหตุอันสมควรจะรับบัญชีระบุพยานไว้หรือไม่ เมื่อโจทก์ไม่ได้ยื่นคำร้องดังกล่าว การที่จะอ้างว่าเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งคดีเป็นไป โดยมีเพียงกรรมแล้วอนุญาตให้รับบัญชีระบุพยานของโจทก์ไว้ จึงไม่ชอบ และจะกลายเป็นข้อยก เว้นไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา 88

ฎีกาที่ 943/2512 โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันสืบพยานน้อยกว่า 3 วัน โดยมีได้ ทำคำร้องแสดงว่าเหตุใดจึงยื่นภายในกำหนดเวลาไม่ได้ เพื่อให้ศาลได้มีโอกาสพิจารณาเหตุผลของ โจทก์ว่าสมควรจะรับบัญชีระบุพยานหรือไม่ ดังนี้ศาลจะรับบัญชีระบุพยานของโจทก์โดยเหตุผล เพียงว่า โจทก์ไม่มีเจตนาจงใจและไม่ทำให้อีกฝ่ายเสียเปรียบหาได้ไม่ เพราะข้อได้เปรียบเสีย เปรียบในเชิงคดีมีอยู่อย่างชัดเจน

4. แต่อย่างไรก็ตาม ศาลอาจใช้อำนาจตาม ป.วิ.พ. มาตรา 87 (2) คชนท่าย อนุญาตให้ยื่น บัญชีระบุพยานได้ ทั้งนี้อำนาจตามมาตรานี้ ไม่จำต้องยื่นคำร้องขออนุญาตก็ได้

ฎีกาที่ 119/2505 วันสุดท้ายที่มีสิทธิยื่นบัญชีระบุพยานเป็นวันหยุดราชการซึ่งหยุดติด ต่อกัน 3 วัน เมื่อครบกำหนดวันหยุดผู้ร้องก็ยื่นบัญชีระบุพยานทันที แล้วนำพยานมาให้สืบในวัน นัดด้วยนั้น เห็นได้ว่าผู้ร้องไม่จงใจฝ่าฝืน ฉะนั้นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมควรรับบัญชีระบุ พยานนั้นได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 87(2)

5. ในชั้นอุทธรณ์ฎีกา คู่ความอาจยื่นคำร้องขอระบุพยานเพิ่มเติมได้ หากมีเหตุตามมาตรา 88 วรรคสาม

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 402/2513 ศาลฎีกาอาจอนุญาตให้คู่ความอ้างคำพิพากษาศาล ฎีกาในส่วนอื่นเป็นพยานหลักฐานได้ เมื่อคู่ความนั้นอ้างว่าไม่สามารถอ้างต่อศาลชั้นต้นและศาล

อุทธรณ์ เพราะคนเพ่งทราบคำพิพากษาศาลฎีกานั้นและเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นใหม่ เป็นประโยชน์และเป็นธรรมแก่จำเลย

ฎีกาที่ 770/2520 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 240(2) ประกอบด้วยมาตรา 88 วรรคสาม ศาลอุทธรณ์มีอำนาจอนุญาตให้คู่ความอ้างพยานเพิ่มเติมในชั้นอุทธรณ์ได้ แต่เมื่อไม่มีเหตุสมควรที่จะให้อ้างพยานเพิ่มเติม ศาลอุทธรณ์ก็ชอบที่จะไม่อนุญาต

ฎีกาที่ 3502/2532 เมื่อฎีกาของจำเลยไม่มีประเด็นว่าโจทก์มีสิทธิการเข้าในคดีพิพาทหรือไม่ จึงไม่มีเหตุที่จำเลยจะขออ้างพยานเพิ่มเติมในชั้นฎีกา เพื่อประสงค์จะให้ปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาว่าโจทก์ไม่มีสิทธิการเข้าในคดีพิพาทแล้ว จำเลยจะอ้างพยานเพิ่มเติมอีกไม่ได้

6. แต่ถ้าไม่มีเหตุตามมาตรา 88 วรรคสาม ศาลก็จะไม่รับบัญญัติพยาน

ฎีกาที่ 139/2533 จำเลยมิได้ขอระบุพยานเพิ่มเติมและมีได้อื่นเอกสารเป็นพยานหลักฐานในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น แต่เพิ่งมาขอระบุพยานเพิ่มเติมและขออื่นเอกสารในชั้นฎีกา เป็นการขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88, 90 ไม่มีเหตุสมควรที่จะให้ศาลชั้นต้นดำเนินการสืบพยานจำเลยเพิ่มเติม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 243 (2), 247

7. ในกรณีขออนุญาตรระบุพยานตามมาตรา 88 วรรคสาม แม้ผู้ระบุจะได้อ้างเหตุใดเหตุหนึ่งดังที่ระบุไว้ แต่ถ้าพยานที่ระบุไม่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี ศาลก็ชอบจะไม่รับบัญญัติระบุพยานดังกล่าวได้

ฎีกาที่ 2441/2532 ปัญหาเรื่องอำนาจฟ้อง แม้จะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือไม่ก็ตาม เมื่อไม่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี การที่จำเลยขอระบุพยานเพิ่มเติมอ้างว่าเพ่งทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอำนาจฟ้องของโจทก์ จึงเป็นการขอระบุพยานที่ไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความจะต้องนำสืบ ศาลชอบที่จะสั่งไม่รับบัญญัติระบุพยานดังกล่าว

การอ้างเอกสารในสำนวนคดีเรื่องอื่นในศาลเดียวกัน เพียงแต่ระบุบัญญัติพยานไว้และได้เสียด่าอ้าง ก็ถือว่าเอกสารในสำนวนดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในสำนวนคดีนี้แล้ว ดูฎีกาที่ 838/2507, 2728/2523

ฎีกาที่ 838/2507 เอกสารในสำนวนคดีเรื่องอื่นของศาลเดียวกันกับคดีเรื่องนี้เป็นสำนวนความของศาลเดียวกันกับคดีปัจจุบัน แม้คู่ความจะไม่ได้ขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกหรือนำมา

พิจารณาประกอบ เพียงแต่ระบุพยานอ้างไว้และได้เสียค่าอ้างตามระเบียบแล้ว เพียงเท่านี้ก็ถือว่า เอกสารในจำนวนเรื่องอื่นของศาลเดียวกันนั้นเป็นพยานหลักฐานในจำนวนคดีนี้ได้

8. ถ้าเป็นเพียงระบุพยานอ้างจำนวนคดีเรื่องอื่นของศาลอื่น แต่ไม่ได้ขอให้ศาลนำ จำนวนคดีอื่นนั้นมาประกอบการพิจารณาคดีนี้ จึงมิใช่พยานหลักฐานในจำนวนคดีนี้ จะนำคำ พิพากษาหรือเอกสารในจำนวนอื่นนั้นมาเป็นพยานหลักฐานคดีนี้ไม่ได้

การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีอาญา

ในคดีอาญาไม่มีการชี้สองสถาน ดังนั้น โจทก์ก็ต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันสืบพยาน ไม่น้อยกว่า 7 วัน เช่นกัน ทั้งนี้ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 15 ประกอบ ป.วิ.พ. มาตรา 88 วรรคสอง

ตัวอย่าง

1. แต่เฉพาะคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องซึ่งต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง ให้ศาลเห็นว่าคดีมี มูลแล้วจึงให้ประทับฟ้อง ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ถือเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์ โจทก์ไม่ต้อง ยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันสืบพยาน 7 วัน

ฎีกาที่ 124/2502 การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์ ไม่ต้องยื่นบัญชี ระบุพยานก่อนวันสืบพยาน 3 วัน

2. แต่พึงระวังว่า การยื่นบัญชีระบุพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญานี้ มิได้ถูกจำกัด ด้วยระยะเวลา 7 วัน ก่อนวันสืบพยานเท่านั้น แต่โจทก์ยังมีหน้าที่ยื่นบัญชีระบุพยานอยู่

ฎีกาที่ 114/2528 ในการยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญามีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ บังคับ โดยต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติมาตรา 87 (2), 88 และ 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง เมื่อโจทก์มิได้ยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลไม่ว่าก่อนศาลไต่สวนหรือหลังจากศาลไต่สวน พยานโจทก์ จึงต้องห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลย ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้ เช็ค พ.ศ.2497 มาตรา 3

ศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องแล้ว พิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายว่าในเรื่องบัญชีระบุพยานจะต้องยื่นต่อศาลเมื่อใด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 บัญญัติไว้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 (2) บัญญัติไว้ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานใด เว้นแต่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานหลักฐานได้แสดงความจำนงที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้นดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 88 และ 90 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 คู่ความฝ่ายใดมีความจำนงที่จะอ้างอิงเอกสารฉบับใดหรือคำเบิกความของพยานคนใด เพื่อเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของคนให้อื่นบัญชีแสดงเอกสารหรือสภาพของเอกสารที่จะอ้าง และบัญชีรายชื่อที่อยู่ของบุคคลซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นระบุอ้างเป็นพยานต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าสามวัน ถ้าจะอ้างเอกสารหรือระบุพยานเพิ่มเติม ก็ชอบที่จะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมได้ก่อนเสร็จการสืบพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบก่อน ถ้าระยะเวลาที่กำหนดไว้ดังกล่าวข้างต้นได้สิ้นสุดลงแล้ว คู่ความฝ่ายใดมีเหตุอันสมควรก็ชอบที่จะยื่นคำร้องขอระบุอ้างพยานหลักฐานที่ยังไม่ได้ระบุอ้างได้ก่อนศาลพิพากษา คดีนี้โจทก์มิได้ยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลเลย ไม่ว่าก่อนศาลไต่สวนหรือหลังจากศาลไต่สวนพยานโจทก์เสร็จแล้ว จึงต้องห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

พิพากษายืน

3. การยื่นบัญชีระบุพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ ถือว่าเป็นการยื่นบัญชีระบุพยานตลอดทั้งเรื่อง รวมทั้งในชั้นพิจารณาคดีด้วย

ฎีกาที่ 280/2505 (ประชุมใหญ่) คดีอาญาที่รวมฎีกาเป็นโจทก์นั้น ศาลจะต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน ฉะนั้น แม้บัญชีระบุพยานของโจทก์จะมีคำว่า "บัญชีพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้อง" ก็คือ ก็จะต้องถือว่าเป็นการระบุพยานเฉพาะแต่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องไม่ได้ ต้องถือว่าโจทก์มีความประสงค์ที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานในคดีนั้น ตามบัญชีระบุพยานของคนตลอดทั้งเรื่อง

ฎีกาที่ 2409/2523 ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานไว้แล้ว ถือได้ว่าโจทก์ได้ยื่นบัญชีระบุพยานของคนในคดีนี้ไว้แล้วทั้งเรื่อง การที่โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม

ในวันนัดสืบพยานโจทก์เป็นวันแรก แม้บัญชีระบุพยานดังกล่าวจะมีได้แดงต่อศาลว่าเป็นการระบุพยานเพิ่มเติมและมีได้ส่งสำเนาให้แก่จำเลยก็ตาม ศาลก็ชอบที่จะรับบัญชีระบุพยานของโจทก์ไว้ได้

4. ในคดีที่ผู้เสียหายเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ โจทก์ร่วมก็มีสิทธิระบุพยานเพิ่มเติมได้

ฎีกาที่ 568/2513 ผู้เสียหายซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แล้ว ผู้เสียหายก็เป็นโจทก์ด้วย ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 2 (14) และยอมเป็นคู่ความตามมาตรา 2 (15) จึงชอบที่จะระบุพยานหรือสืบพยานเพิ่มเติมได้

5. การฟ้องคดีใหม่ตามคำสั่งศาลที่ให้แยกฟ้องจำเลยที่ปฏิเสธ ต้องระบุพยานใหม่ด้วย

ฎีกาที่ 2389/2522 ศาลสั่งให้โจทก์แยกฟ้องจำเลยที่ปฏิเสธ เป็นการตั้งจำหน่ายคดีจำเลยที่ให้แยกฟ้อง ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 176 วรรคสอง เมื่อโจทก์ฟ้องคดีนี้ต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนด คดีนี้จึงเป็นคดีใหม่ตามบทบัญญัติดังกล่าว โจทก์จึงต้องดำเนินคดีใหม่ให้ถูกต้องว่าด้วยวิธีพิจารณา จะนำการดำเนินคดีที่โจทก์ได้ปฏิบัติไว้แล้วในคดีดังกล่าวมาถือว่าเป็นการดำเนินคดีนี้ด้วยไม่ได้ ฉะนั้นจึงนำบัญชีพยานที่โจทก์ยื่นไว้ในคดีดังกล่าวมาถือว่าเป็นบัญชีพยานในคดีนี้ด้วยไม่ได้ แต่เพื่อความยุติธรรม ศาลรับฟังพยานที่ระบุไว้ในคดีเดิมได้ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 15 ป.วิ.พ. มาตรา 87 (2)

ฎีกาที่ 1441-1448/2508 คดีอาญา โจทก์ยื่นร้องขอต่อศาลให้ไปเดินเผชิญสืบตรวจสอบว่าพยานพิพาทจะเป็นประโยชน์ในการเพาะปลูกของจำเลยหรือไม่ การที่ศาลตรวจสอบ จึงเป็นการไปสืบพยานตามที่ทั้งสองฝ่ายอ้าง และการที่คู่ความทั้งสองฝ่ายขอและศาลได้ไปตรวจสอบตามที่ขอนั้น ถือได้ว่าเป็นการสืบพยานตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.อ. แล้วแม้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย ไม่มีใครยื่นแสดงรายการแห่งพยานวัตถุไว้ก่อน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 ก็ชอบที่จะขออนุญาตอ้างพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88 วรรคสาม ฉะนั้น การที่ศาลชั้นต้นไปตรวจสอบที่พิพาทตามคำขอของคู่ความทั้งสองฝ่าย จึงถือได้ว่าเป็นการอนุญาตตามที่ศาลเห็นว่า เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม

ฎีกาที่ 149/2538 จำเลยได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้แล้วและยังสืบพยานไม่เสร็จ จำเลยยอมมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่โดยอ้างพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้อีก ดังนั้นที่จำเลยขอให้นำจำนวนคดีอาญาอื่นมาสุกรวมกับจำนวนนี้ แม้จำเลยมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานส่วนนี้เพิ่มเติม เมื่อศาล

อนุญาต ส่วนวนคดีอาญาดังกล่าวจึงเป็นพยานหลักฐานในคดีนี้แล้ว ศาลขอที่จะนำคำเบิกความของพยานบุคคลในสำนวนนั้นมาฟังประกอบการวินิจฉัยคดีนี้ได้

ข้อสังเกต คำวินิจฉัยนี้ เป็นคำวินิจฉัยในคดีอาญา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยมีสิทธิต่อผู้คดีได้เต็มที่โดยอ้างพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ แม้จำเลยจะมีได้ยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมก็ตาม แต่เมื่อศาลอนุญาตให้นำสำนวนคดีอาญาอื่นมาสรุปแล้ว ส่วนวนคดีอาญาดังกล่าวจึงเป็นพยานหลักฐานในคดีนี้ด้วย กรณีเช่นนี้จะถือว่าการที่ศาลอนุญาตให้นำสำนวนคดีอาญาอื่นมาสรุปกับคดีนี้ก็โดยใช้อำนาจ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 228 ซึ่งให้อำนาจศาลสืบพยานเพิ่มเติมได้ โดยไม่จำเป็นต้องยื่นบัญชีระบุพยานไว้ ถือว่าเป็นพยานศาลนั่นเอง ศาลจึงมีอำนาจรับฟังคำเบิกความของพยานในสำนวนคดีอาญาที่นำมาสรุปได้

ฎีกาที่ 133-134/2491 ในคดีอาญาที่อัยการและเจ้าทุกข์ต่างเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในกรณีเหตุร้ายเดียวกันนั้น ถ้าศาลสั่งให้รวมการพิจารณาเป็นคดีเดียวกันแล้ว การฟังพยานหลักฐานก็ต้องรวมเป็นคดีเดียวกัน จะแยกว่าพยานคนนั้นคนนี้เป็นพยานเฉพาะของโจทก์คนใดคนหนึ่งไม่ได้ แม้โจทก์อีกคนหนึ่งจะมีได้อ้างพยานนั้น ๆ ก็ตาม ตลอดจนการพิพากษาก็ต้องถือเป็นคดีเดียวกัน จะแยกยกฟ้องสำนวนหนึ่ง ลงโทษอีกสำนวนหนึ่งไม่ได้

ฎีกาที่ 3046/2523 เมื่อเอกสารที่ใช้ในการวินิจฉัยคดีรวมอยู่ในสำนวนคดีที่จำเลยระบุอ้างเป็นพยาน เอกสารนั้นจึงเข้าสู่สำนวนความของศาลโดยถูกต้อง การที่ศาลจะฟังและเชื่อพยานหลักฐานในสำนวนเป็นดุลพินิจของศาล ไม่จำเป็นต้องว่าคู่ความที่ได้รับประโยชน์จากเอกสารนั้นจะต้องเป็นฝ่ายระบุอ้างและนำเข้าสู่สำนวนความ

ฎีกาที่ 2526/2536 ในชั้นพิจารณาโจทก์ได้ยื่นบัญชีระบุพยาน พ. เป็นพยานไว้แล้ว แต่โจทก์ไม่สามารถนำ พ. มาเบิกความได้ โดยแถลงว่าโจทก์ขออ้างคำเบิกความของ พ. ในชั้นที่โจทก์ขอคุ้มครองชั่วคราวมาเป็นพยานโจทก์ในชั้นพิจารณาด้วย จำเลยไม่ได้คัดค้าน ดังนั้น ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์จึงมีอำนาจรับฟังคำเบิกความของ พ. ดังกล่าวได้

ฎีกาที่ 1051/2525 เมื่อศาลชั้นต้นสั่งไม่รับบัญชีพยานของจำเลยก็ดี หรือเพิกถอนคำสั่งที่ได้สั่งรับบัญชีพยานของจำเลยไว้แล้วก็ดี จำเลยไม่ได้โต้แย้งคำสั่งดังกล่าวและเพิ่งมาได้แย้งคำสั่งสืบพยานจำเลย ดังนี้ เป็นการโต้แย้งคำสั่งสืบพยานเพื่อผลในการอุทธรณ์ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 226 คำสั่งของศาลชั้นต้นที่สั่งเกี่ยวกับการยื่นบัญชีพยานของจำเลยยังมีอยู่ ซึ่งมีผลเท่ากับว่าจำเลยไม่ได้ยื่นบัญชีพยานเลย กรณีจึงไม่มีเหตุที่จะอนุญาตให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ

ฎีกาที่ 445/2509 เมื่อศาลสอบถาม คู่ความต่างยอมรับว่า ทางพิพาทตามที่โจทก์ฟ้อง นี้เคยพิพาทกันมาแล้ว 2 คดี และคดีดังกล่าวถึงที่สุด โจทก์ขออ้างสำนวนทั้งสองและได้เสียค่าจ้างแล้ว ศาลย่อมมีอำนาจรับฟังสำนวนนั้นมาประกอบการพิจารณาคดีได้ แม้โจทก์จะมีได้ยื่นระบุนพยานอ้างสำนวนนั้นอีกก็ตาม

การถามค้านพยาน

มาตรา 89 บัญญัติว่า "ถ้าคู่ความฝ่ายใดอันมีหน้าที่นำพยานมาสืบภายหลัง ประสงค์จะสืบพยานของตน (ก) เพื่อหักล้างหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขด้วยคำพยานของฝ่ายที่นำสืบก่อนในข้อความทั้งหลายซึ่งพยานเช่นว่านั้นเป็นผู้รู้เห็น หรือ (ข) เพื่อพิสูจน์ข้อความอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกี่ยวข้องด้วยการกระทำหรือด้วยคำหรือหนังสือซึ่งพยานเช่นว่านั้น ได้กระทำขึ้น แม้ถึงว่าพยานเช่นว่านั้นจะมีได้เบิกความถึงข้อเหล่านี้ก็ดี ให้คู่ความฝ่ายที่ได้นำพยานมาสืบภายหลัง ถามค้านพยานเช่นว่านั้นเสียในเวลาที่พยานเบิกความ เพื่อให้พยานมีโอกาสอธิบายถึงข้อความเหล่านั้น

ถ้าคู่ความฝ่ายใดมิได้ถามค้านพยานของคู่ความฝ่ายที่นำสืบก่อนดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ค่อนำพยานมาสืบถึงข้อความดังกล่าวมาข้างต้น คู่ความฝ่ายที่สืบพยานก่อนชอบที่จะคัดค้านได้ และในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลปฏิเสธไม่ยอมรับฟังคำพยานเช่นว่านั้น

แต่ถ้าคู่ความฝ่ายที่นำสืบภายหลัง แสดงให้เห็นที่พอใจของศาลว่าเมื่อเวลาพยานเบิกความนั้นตน ไม่รู้หรือ ไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงข้อความดังกล่าวมาแล้ว หรือถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเป็นต้องสืบพยานเช่นว่านี้ ศาลจะยอมรับฟังคำพยานเช่นว่านี้ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ คู่ความที่ได้นำพยานสืบก่อนจะเรียกพยานที่เกี่ยวข้องมาสืบอีกก็ได้ หรือเมื่อศาลเห็นสมควรจะเรียกมาสืบเองก็ได้"

การถามค้านตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 89 นี้ ใช้ทั้งในกรณีที่เป็นการถามค้านพยานบุคคล หรือการคัดค้านพยานเอกสาร ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ในกรณีการถามค้านพยานบุคคล กฎหมายเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่นำพยานบุคคลมาทำการซักถามจนเสร็จ จึงให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทำการถามค้าน ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 117

เมื่อคู่ความฝ่ายใดอันมีหน้าที่นำพยานมาสืบภายหลัง ประสงค์จะสืบพยานของตน

1. เพื่อหักล้างหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขด้วยคำของพยานฝ่ายที่นำสืบก่อน หรือ

2 เพื่อพิสูจน์ข้อความอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกี่ยวข้องด้วยการกระทำ หรือด้วยคำ หรือหนังสือ ซึ่งพยานเช่นว่านั้นได้กระทำขึ้น

ทั้ง 2 กรณีนี้ ให้คู่ความฝ่ายที่ต้องนำพยานมาสืบภายหลัง ตามคำพยาน ในเวลาที่พยานเบิกความ เพื่อให้พยานมีโอกาสนำข้อความหรือหนังสือเหล่านั้น

การที่คู่ความฝ่ายใดมิได้ตามคำไว้ในเวลาต่อมา ย่อมสิ้นสิทธิในการที่จะขอนำสืบถึงข้อความดังกล่าว ซึ่งหากคู่ความฝ่ายใดนำพยานมาสืบถึงข้อความนั้น คู่ความฝ่ายที่นำสืบก่อนชอบที่จะโต้แย้งคัดค้าน และในกรณีเช่นนี้ให้ศาลปฏิเสธ ไม่ยอมรับฟังคำพยานเช่นว่านั้นได้

ทั้งนี้ เพื่อให้การสืบพยานหลักฐาน ไม่เป็นการย้อนกลับ ไปกลับมา ซึ่งหากต้องการสืบพยานในส่วนนั้นย่อมสามารถกระทำได้ในขณะที่คู่ความฝ่ายนั้นได้ทำการสืบพยานถึง

อย่างไรก็ตาม หากคู่ความฝ่ายที่นำสืบภายหลังแม้มิให้คัดค้านไว้ หากแต่แสดงให้เป็นที่พอใจของศาล ในกรณีดังนี้

1. เมื่อเวลาพยานเบิกความนั้นคนไม่รู้
2. เมื่อเวลาพยานเบิกความนั้นคนไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงข้อความดังกล่าว
3. ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องสืบพยานเช่นว่านั้น

ทั้ง 3 กรณีนี้ ศาลจะยอมรับฟังคำพยานเช่นว่านั้นย่อมก็ได้ แต่ก็ให้โอกาสคู่ความฝ่ายที่ได้นำสืบพยานก่อนจะเรียกพยานที่เกี่ยวข้องมาสืบอีกก็ได้ หรือศาลอาจจะเห็นสมควรเรียกมาสืบเองก็ย่อมได้

การส่งสำเนาเอกสาร (มาตรา 90) พิจารณาควบคู่กับ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 88

มาตรา 90 บัญญัติว่า "ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารเป็นพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนตามมาตรา 88 วรรคหนึ่ง ยื่นต่อศาลและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่นซึ่งสำเนาเอกสารนั้นก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดยื่นคำแถลงหรือคำร้องขออนุญาตอ้างอิงเอกสารเป็นพยานหลักฐานตามมาตรา 88 วรรคสองหรือวรรคสาม ให้ยื่นต่อศาลและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่นซึ่งสำเนาเอกสารนั้นพร้อมกับการยื่นคำแถลงหรือคำร้องดังกล่าว เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ยื่นสำเนาเอกสารภายหลังเมื่อมีเหตุอันสมควร

คู่ความฝ่ายที่อ้างถึงพยานหลักฐานไม่ต้องยื่นสำเนาเอกสารต่อศาล และไม่ต้องส่งสำเนาเอกสารให้คู่ความฝ่ายอื่นในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างถึงเอกสารเป็นจุดซึ่งคู่ความฝ่ายอื่นมีอยู่และความแท้จริงแห่งเอกสารนั้น เช่น จดหมายโต้ตอบระหว่างคู่ความในคดี หรือสมุดบัญชีการค้า และสมุดบัญชีของธนาคารหรือเอกสารในสำนวนคดีเรื่องอื่น

(2) เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างถึงเอกสารฉบับเดียวหรือหลายฉบับที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก

(3) ถ้าการคัดสำเนาเอกสารจะทำให้กระบวนการพิจารณาคำพิพากษาเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความซึ่งอ้างถึงเอกสารนั้น หรือมีเหตุผลแสดงว่าไม่อาจคัดสำเนาเอกสารให้เสร็จภายในกำหนดเวลาที่ให้ยื่นสำเนาเอกสารนั้น

กรณีตาม (1) หรือ (3) ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างถึงเอกสารยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตงดการยื่นสำเนาเอกสารนั้นและขอยื่นต้นฉบับเอกสารแทน เพื่อให้ศาลหรือคู่ความฝ่ายอื่นตรวจสอบเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

กรณีตาม (2) ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างถึงเอกสารขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกเอกสารนั้นจากผู้ครอบครองตามมาตรา 123 โดยต้องยื่นคำร้องต่อศาลภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง หรือวรรคสองแล้วแต่กรณี และให้คู่ความฝ่ายนั้นมีหน้าที่ติดตามเพื่อให้ได้เอกสารดังกล่าวมาภายในเวลาที่ศาลกำหนด

บทบัญญัติตามมาตรา 90 ก็ได้มีการแก้ไขใหม่ ตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.2538

หลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติแก้ไขใหม่ ได้บัญญัติสอดคล้องกับการยื่นบัญชีระงับพยานตามมาตรา 88 โดยแยกออกเป็น 3 กรณี ดังนี้

1. กรณีพยานเอกสารที่ระบุไว้ในบัญชีระงับพยานที่ยื่นครั้งแรก ตามมาตรา 88 วรรคหนึ่ง ผู้อ้างถึงต้องยื่นสำเนาเอกสารนั้นต่อศาลและส่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน (ตามกำหนดเวลาเดียวกับกำหนดเวลายื่นบัญชีระงับพยานครั้งแรก)

2. กรณีที่คู่ความยื่นคำแถลงขอระงับพยานเอกสารเพิ่มเติม ตามมาตรา 88 วรรคสอง หรือกรณียื่นคำร้องขออนุญาตระงับพยานเอกสารตามมาตรา 88 วรรคสาม ผู้อ้างถึงต้องยื่นสำเนาเอกสาร

นั้นต่อศาลและสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง พร้อมกับยื่นคำแถลงหรือคำร้องนั้น เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ยื่นสำเนาเอกสารนั้นภายหลังเมื่อมีเหตุอันสมควร

มีข้อยกเว้น ไม่ต้องยื่นสำเนาเอกสาร 3 กรณีคือ

1. กรณีอ้างเอกสารเป็นชุด ซึ่งคู่ความฝ่ายอื่นทราบคืออยู่แล้ว หรือสามารถตรวจตราได้ โดยง่ายถึงความมีอยู่และความแท้จริงแห่งเอกสารนั้น เช่น จดหมายโต้ตอบของคู่ความ สมุดบัญชีการค้า และสมุดบัญชีของธนาคาร หรือเอกสารในสำนวนคดีเรื่องอื่น

2. กรณีอ้างเอกสารที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก

3. กรณีการคัดสำเนาเอกสารจะทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้า หรือมีเหตุผลแสดงว่าไม่อาจคัดสำเนาเอกสารให้เสร็จในกำหนดเวลาที่ให้ยื่นเอกสารนั้น

กรณีตามข้อ 1 และข้อ 3 ให้ผู้ที่อ้างอิงเอกสารยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตงดการยื่นสำเนาเอกสารนั้น และขอขึ้นต้นฉบับเอกสารแทนเพื่อให้ศาลหรือคู่ความฝ่ายอื่นตรวจดู

ส่วนกรณีตามข้อ 2 ผู้ที่อ้างอิงต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกเอกสารจากบุคคลภายนอก ตามมาตรา 123 โดยต้องยื่นคำร้องต่อศาลภายในกำหนดเวลาเดียวกับกำหนดเวลายื่นบัญชีรับพยาน

ข้อพิจารณา

1. สำเนาเอกสาร ตามมาตรา 90 ไม่ได้บังคับว่าจะต้องเป็นเอกสารที่ถ่ายจากต้นฉบับ ดังนั้น การพิมพ์ข้อความเช่นเดียวกับต้นฉบับก็ถือเป็นสำเนาเอกสารได้

ฎีกาที่ 2158/2534 ป.วิ.พ. มาตรา 90 วรรคแรก มิได้บังคับว่าสำเนาเอกสารที่ส่งให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะต้องเป็นเอกสารที่ถ่ายจากต้นฉบับ ดังนั้น สำเนาเอกสารที่นายโจทก์พิมพ์ข้อความลงในแบบพิมพ์สัญญาซึ่งเป็นแบบพิมพ์อย่างเดียวกับต้นฉบับสัญญา และมีข้อความเช่นเดียวกับสัญญาเงินต้นฉบับ โดยนายโจทก์ลงชื่อรับรองสำเนาถูกต้องก็ถือเป็นสำเนาเอกสาร ตามบทกฎหมายดังกล่าวแล้ว เมื่อโจทก์ได้แนบสำเนาเอกสารดังกล่าวมาทำขออนุญาตและสั่งให้ศาลพร้อมสำเนาทำฟ้องแล้ว สัญญาเงินต้นฉบับจึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

2. ตามมาตรา 90 นี้ จำกัดเฉพาะพยานเอกสารเท่านั้นที่ต้องส่งสำเนา ภาพถ่ายเป็นเพียงภาพถ่ายวัตถุ ไม่ใช่พยานเอกสาร จึงไม่ต้องส่งสำเนาให้อีกฝ่ายหนึ่ง

ฎีกาที่ 2235/2515 ภาพถ่ายเป็นภาพจำลองวัตถุ ไม่ใช่พยานเอกสารอันจะต้องส่ง
สำเนาให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพยาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 90

ฎีกาที่ 2347/2532 ภาพถ่ายไม่เป็นพยานเอกสาร จำเลยไม่จำเป็นต้องส่งสำเนาให้แก่โจทก์
ก่อนวันสืบพยาน

3. การพิสูจน์ต่อพยาน (ตามมาตรา 120) ไม่จำเป็นต้องระบุพยาน ตามมาตรา 88 และ ไม่ต้อง
ส่งสำเนาตามมาตรา 90

ฎีกาที่ 798-799/2499 คดีพิพาทกันเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน โจทก์อ้างว่าซื้อมา จำเลยต่อ
สู้ว่าให้ที่ดินทำค่างคอกเบี้ยเงินกู้ ในขณะที่โจทก์อ้างตนเองเป็นพยานและจำเลยเป็นฝ่ายถามค้าน
โจทก์ให้การปฏิเสธการกู้เงิน จำเลยยอมอ้างเอกสารการกู้เงินมาขึ้นโจทก์ได้โดยไม่ต้องระบุพยาน
และส่งเอกสารล่วงหน้า เมื่อโจทก์รับรองเอกสารนั้นแล้ว จำเลยก็ยอมส่งอ้างเป็นพยานประกอบคำ
โจทก์ได้

4. ในกรณีที่จำเลยรับรองเอกสาร ศาลก็รับฟังเอกสารนั้นได้ แม้ไม่ได้ส่งสำเนาล่วงหน้า

ฎีกาที่ 1148/2501 โจทก์อ้างเอกสารสัญญาเช่าเป็นพยาน โดยไม่ได้ส่งสำเนาให้จำเลย
ก่อนวันสืบพยาน 3 วัน แต่จำเลยดูแล้วรับรองเอกสารนั้นศาลก็รับวินิจฉัยได้ จำเลยจะยกเหตุนี้มา
คัดค้านไม่ได้

5. สำเนาเอกสารที่ติดมากับฟ้อง ทำให้การหรือคำร้องที่ยื่นต่อศาลและอีกฝ่ายได้รับแล้ว
ถือว่าเป็นการส่งสำเนาเอกสารตามมาตรา 90 แล้ว

ฎีกาที่ 1152/2487 โจทก์คัดสำเนาเอกสารส่งศาลพร้อมกับคำฟ้องและส่งให้จำเลยแล้ว
และยื่นค้นฉบับต่อศาลในวันสืบพยานโจทก์ ดังนี้เป็นการชอบด้วยวิธีพิจารณาแล้ว

ฎีกาที่ 504/2509 ขณะยื่นคำร้องสอดเข้าเป็นจำเลยร่วมนั้น จำเลยร่วมได้แนบสำเนา
เอกสารมาพร้อมกับคำร้องเพื่ออ้างเอกสารนั้นเป็นพยาน จำเลยร่วมจึงไม่จำเป็นต้องส่งสำเนา
เอกสารนั้นให้โจทก์อีก

กรณีเอกสารเป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งศาลสั่งให้ผู้อ้างทำคำแปลเป็นภาษาไทยตาม
มาตรา 46 คำแปลดังกล่าวนี้ไม่ต้องส่งสำเนาให้อีกฝ่ายล่วงหน้า

ฎีกาที่ 1349/2521 กรมธรรม์ประกันภัยทำเป็นภาษาต่างประเทศ โจทก์ต้องส่งคำแปลเป็นภาษาไทยต่อศาล ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 46 แต่ไม่ต้องส่งสำเนาให้แก่อีกฝ่ายไม่น้อยกว่า 3 วัน ตาม มาตรา 90

6. คู่ความอ้างเอกสารเป็นชุด ไม่ต้องส่งสำเนาเอกสารตามมาตรา 90 (1)

ฎีกาที่ 2568/2534 เอกสารซึ่งผู้คัดค้านรวบรวมได้จากเอกสารของถูกหนี้ย่อมเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนของผู้คัดค้านซึ่งเรียกให้ผู้ร้องชำระหนี้ ถือว่าเป็นเอกสารในสำนวนคดีเรื่องอื่นอันเป็นเอกสารเป็นชุด คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบคืออยู่แล้วหรือสามารถตรวจสอบให้ทราบได้โดยง่ายถึงความมีอยู่ และความแท้จริงแห่งเอกสารนั้น จึงไม่จำเป็นต้องส่งสำเนาให้อีกฝ่าย ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 90 (1)

7. เอกสารที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือของบุคคลภายนอก ไม่ต้องส่งสำเนา ตามมาตรา 90 (2)

ฎีกาที่ 149/2516 โจทก์อ้างทะเบียนบ้านจำเลยเป็นพยาน และขอให้เรียกมาจากนายอำเภอ แต่ศาลไม่เรียกให้ โดยเห็นว่าโจทก์ขอตรวจและคัดสำเนาได้ตามระเบียบของทางราชการอยู่แล้ว โจทก์จึงส่งภาพถ่ายสำเนาทะเบียนบ้านต่อศาลแทน ทะเบียนบ้านเป็นเอกสารที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 (2) ยกเว้นให้ผู้อ้างไม่ต้องยื่นหรือส่งสำเนาเอกสารเช่นว่านั้น โจทก์จึงไม่ต้องสำเนาให้จำเลยก่อนสืบพยานโจทก์ 3 วันตามกฎหมาย และแม้ไม่มีเจ้าหน้าที่ทะเบียนห้องดินรับรองสำเนาแต่เป็นภาพถ่ายจากต้นฉบับซึ่งนายโจทก์เซ็นชื่อรับรองสำเนา และจำเลยมิได้นำสืบหักล้างว่ามีข้อความไม่ตรงกับฉบับอย่างใด ทั้งศาลล่างได้ใช้ดุลพินิจรับฟังเป็นพยานหลักฐานตามที่มาตรา 87 (2) ให้อำนาจไว้แล้ว ภาพถ่ายสำเนาทะเบียนบ้านที่โจทก์อ้าง จึงรับฟังเป็นพยานได้

8. เอกสารที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลในครอบครัวเดียวกับคู่ความที่อ้างเอกสารก็ถือว่าเป็นเอกสารของบุคคลภายนอก ไม่ต้องส่งสำเนา

ฎีกาที่ 637/2521 เอกสารที่จำเลยอ้างและศาลหมายเรียกจากคนในครอบครัวเดียวกับจำเลยนั้นก็ยังถือเป็นคนภายนอก จำเลยไม่ต้องส่งสำเนาก่อนวันนัดสืบพยาน

9. กรณีอ้างโฉนดที่ดินทั้งฉบับของเจ้าของที่ดินซึ่งอยู่กับผู้อ้าง และฉบับสำนักงานที่ดินถือว่าเป็นกรณีที่เอกสารอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ไม่ต้องส่งสำเนาตามมาตรา 90

ฎีกาที่ 1056-1057/2502 โจทก์อ้างโฉนดที่ดิน ซึ่งอยู่ในความครอบครองของโจทก์ เป็นพยาน และโจทก์อ้างโฉนดฉบับเดียวกันจากสำนักงานที่ดินอีก เจ้าพนักงานที่ดินได้คัดสำเนาส่งศาล ดังนี้ ถือว่าเป็นเอกสารซึ่งอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก จึงไม่จำเป็นต้องส่งสำเนาให้อีกฝ่ายหนึ่ง ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 90 (2) ก็รับฟังเป็นพยานเอกสารได้

ฎีกาที่ 335/2500 คำให้การจำเลยกล่าวถึงเอกสารมอบฉันทะ ไปโอนที่ดินที่พิพาทในวันขึ้นสองสถาน ศาลเรียกเอกสารนี้ไปจากจำเลย และโจทก์ดูแล้วแถลงว่าเป็นเอกสารที่จำเลยหลอกให้โจทก์ทำขึ้น จำเลยอ้างเอกสารนี้เป็นพยานได้โดยไม่ต้องส่งสำเนาให้โจทก์เพราะเอกสารมิได้อยู่ในครอบครองของจำเลยผู้อ้างเอกสารนั้นเป็นพยาน

ฎีกาที่ 1129/2499 การฟ้องคดีโดยได้รับมอบอำนาจให้ฟ้องนั้น ไม่ต้องคัดสำเนาไปมอบอำนาจให้จำเลยพร้อมกับฟ้อง เมื่อโจทก์กล่าวในฟ้องแล้วว่าค้นฉบับไปมอบอำนาจอยู่ในสำนวนอีกคดีหนึ่งในศาลนั่นเองแล้ว โจทก์ก็มีสิทธิที่จะไม่ต้องยื่นหรือส่งสำเนาเอกสารนั้นต่อศาลเดียวกันในคดีนี้

10. การส่งสำเนาเอกสารก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน วันสืบพยาน หมายถึงวันสืบพยานครั้งแรก

ฎีกาที่ 899/2487 มาตรา 90 แห่ง ป.วิ.พ. ที่ว่าผู้อ้างเอกสารจะต้องส่งสำเนาให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพยานนั้น หมายถึงวันสืบพยานครั้งแรก ตามมาตรา 1 (10) การอ้างเอกสารเป็นพยาน แม้จำเลยเป็นฝ่ายอ้างก็ต้องสำเนาให้โจทก์ก่อนวันสืบโจทก์ครั้งแรก

11. กรณีที่ผู้อ้างเอกสารไม่ส่งสำเนาเอกสารให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 27 คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องคัดค้านเสียภายใน 8 วัน นับแต่วันส่งเอกสารต่อศาล

ฎีกาที่ 3055/2526 ข้อที่ว่าจำเลยมิได้อื่นต่อศาลและส่งให้แก่โจทก์ซึ่งสำเนาเอกสารก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 3 วันนั้น เมื่อโจทก์มิได้คัดค้านเสียภายใน 8 วัน นับแต่วันที่จำเลยส่งเอกสารดังกล่าวต่อศาล ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 27 วรรคสอง เพิ่งยกปัญหานี้ขึ้นได้แย้งคัดค้านในชั้นฎีกา ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยให้

ฎีกาที่ 6108/2531 จำเลยเบิกความและอ้างพยานเอกสาร โดยมีได้ส่งสำเนาให้แก่โจทก์ก่อนวันสืบพยานตามกฎหมายซึ่งเป็นข้อผิดระเบียบ และทนายโจทก์ก็ได้มาศาลกับได้ชักจูงพยานจำเลยด้วย แสดงว่าโจทก์ได้ทราบข้อผิดระเบียบนั้นแล้ว แต่โจทก์มิได้อื่นคำขอโดยทำเป็น

คำร้องคัดค้านภายในกำหนดแปดวันนับแต่วันที่จำเลยส่งเอกสารต่อศาลตาม ป.วิ.พ. มาตรา 27
วรรคสอง โจทก์จะยกปัญหาข้อนี้ขึ้นโต้แย้งคัดค้านในชั้นอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้

จำเลยมิได้อื่นบัญชีระบุพยานเอกสารที่อ้าง และมีได้ส่งสำเนาให้แก่โจทก์ภายในระยะ
เวลาที่กฎหมายกำหนด แต่เมื่อศาลชั้นต้นได้ใช้ดุลยพินิจรับฟังพยานเอกสารดังกล่าวก็เป็นข้อแสดง
ว่าศาลชั้นต้นเห็นว่า เป็นพยานหลักฐานสำคัญเกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดีที่จำเป็นต้องสืบพยาน
นั้นเพื่อประ โยชน์แห่งความยุติธรรม ซึ่งศาลชั้นต้นชอบที่จะรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้น ได้ ตาม
ป.วิ.พ. มาตรา 87 (2)

12. การส่งสำเนาเอกสาร ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 90 ใช้บังคับเฉพาะในชั้นสืบพยานหลักฐาน
ในประเด็นแห่งคดีที่พิพาท ไม่ใช่บังคับในชั้นไต่สวนคำร้องที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี

ฎีกาที่ 4276/2532 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 88, 90 การยื่นบัญชีระบุพยานและการส่ง
สำเนาเอกสารนั้น ใช้บังคับเฉพาะการสืบพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงในประเด็นแห่ง
คดีที่พิพาท ไม่ใช่บังคับในการไต่สวนคำร้องที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทในคดี

(ตามฎีกานี้อยู่ในชั้นไต่สวนคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ของจำเลย)

13. กรณีที่คู่ความไม่ส่งสำเนาเอกสารตามกำหนดในมาตรา 90 ถ้าศาลเห็นว่าเอกสารนั้น
เป็นพยานเอกสารที่สำคัญเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาล
อาจรับฟังเอกสารนั้นได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 87 (2) ได้

ฎีกาที่ 2347/2532 แม้จำเลยไม่ส่งสำเนาเอกสารที่อ้างเป็นพยานแก่โจทก์ก่อนวันสืบ
พยาน เป็นการฝ่าฝืนต่อ ป.วิ.พ. มาตรา 90 แต่ถ้าศาลเห็นว่าเอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารสำคัญซึ่ง
เกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ทั้งไม่ทำให้โจทก์เสียเปรียบใน
การต่อสู้คดี ศาลย่อมมีอำนาจใช้ดุลยพินิจรับฟังเอกสารดังกล่าวได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 87 (2) ส่วน
ภาพถ่ายไม่เป็นพยานเอกสาร จำเลยไม่ต้องส่งสำเนาให้แก่โจทก์ก่อนวันสืบพยาน

ฎีกาที่ 3511/2536 จำเลยยื่นบัญชีพยานอ้างใบมรณบัตรเป็นพยานแล้ว ทั้งได้ส่ง
เอกสารดังกล่าวประกอบการตามคำพยานโจทก์ปากแรกด้วย โจทก์จึงย่อมทราบข้อความของ
เอกสารใบมรณบัตรก่อนสืบพยานโจทก์เสร็จสิ้น และมีโอกาสนำพยานมาสืบหักล้างเอกสารดัง
กล่าวได้ การที่จำเลยมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.พ. มาตรา 90 โดยมีได้ส่งสำเนาใบมรณ
บัตรให้แก่โจทก์ล่วงหน้าก่อนสืบพยานไม่น้อยกว่า 3 วันนั้น จึงไม่ได้ทำให้โจทก์เสียเปรียบแต่
อย่างใด นอกจากนี้เอกสารดังกล่าวก็เป็นพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญใน

คดี เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลมีอำนาจรับฟังพยานเอกสารดังกล่าวได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 87 (2)

ฎีกาที่ 3066/2531 โจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระเงินตามเช็ค จำเลยมิได้ให้การต่อสู้ว่าจำเลยมิได้เป็นผู้ส่งจ่ายเช็คพิพาท คดีไม่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับข้อความด้านหลังเช็คเลย จึงไม่มีความจำเป็นที่โจทก์จะต้องสำเนาภาพถ่ายด้านหลังเช็คให้จำเลยทราบล่วงหน้าก่อนวันสืบพยาน 3 วัน

14. สำเนาเอกสารที่ต้องส่งตามมาตรา 90 นี้ ให้ยื่นต่อศาลและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่น การส่งสำเนาเอกสารให้แก่คู่ความฝ่ายอื่น มีความหมายว่าต้องส่งสำเนาเอกสารให้ถึงคู่ความฝ่ายอื่น ไม่ใช่วันที่ส่งสำเนาเอกสาร

ฎีกาที่ 488/2536 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 90 บัญญัติไว้ความว่า คู่ความฝ่ายใดข้างใด เอกสารเป็นพยานหลักฐานให้ส่งให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งสำเนาเอกสารนั้น ๆ ก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าสามวันนั้น กฎหมายประสงค์ให้ฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารมาขึ้น ได้มีโอกาสตรวจสอบเอกสารก่อนจะได้ซักค้านพยานได้ถูกต้อง ไม่เสียเปรียบแก่กัน คำว่า "ส่งให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งสำเนาเอกสารนั้น ๆ" จึงมีความหมายว่า ส่งสำเนาให้ถึงคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หากจะถือเอาวันที่ส่งสำเนาเอกสารเป็นสำคัญแล้วก็ย่อมเปิดช่องให้มีการเอาเปรียบแก่กันได้ เป็นการไม่ชอบด้วยเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติของกฎหมาย

ฎีกาที่ 1946/2535 โจทก์มอบอำนาจให้ อ. ฟ้องคดีแทน โดยแนบภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจมาท้ายฟ้อง แต่กลับนำสืบว่าภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจท้ายฟ้องมิใช่ภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีนี้เป็นภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีอื่น ส่วนภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีนี้โจทก์ได้แนบไปท้ายฟ้องคดีอื่นสลับกัน โดยโจทก์นำสืบค้นฉบับหนังสือมอบอำนาจทั้งสองฉบับประกอบคำเบิกความของ อ. ว่าโจทก์มอบอำนาจให้ อ. ฟ้องคดีนี้จริง เช่นนี้ภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจท้ายฟ้องและค้นฉบับยอมมิใช่หนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีนี้ ส่วนค้นฉบับหนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีนี้ก็ได้มีการส่งสำเนาต่อหน้า ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 90 จึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ โจทก์จึงไม่มีพยานเอกสารมาแสดงให้เห็นถึงการมอบอำนาจให้ฟ้องคดีนี้ ทั้งคำเบิกความของ อ. ก็เป็นพยานบุคคลจะรับฟังแทนเอกสารมิได้ ต้องห้ามตามมาตรา 94 (ก) ประกอบมาตรา 60 วรรคสอง จึงฟังไม่ได้ว่าโจทก์มอบอำนาจให้ อ. ฟ้องคดีนี้แทนโจทก์

การอ้างพยานหลักฐาน

มาตรา 91 บัญญัติว่า "คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานร่วมกันได้"

โดยหลัก ป.วิ.แพ่ง มาตรา 91 คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญานั้น ข้อห้าม ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 232

มาตรา 232 บัญญัติว่า "เมื่อได้รับอุทธรณ์แล้ว ให้ศาลชั้นต้นตรวจสอบอุทธรณ์และมีคำสั่งให้ส่งหรือปฏิเสธไม่ส่งอุทธรณ์นั้น ไปยังศาลอุทธรณ์ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าศาลปฏิเสธไม่ส่ง ให้ศาลแสดงเหตุที่ไม่ส่งนั้นไว้ในคำสั่งทุกเรื่องไป ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายได้ยื่นอุทธรณ์ ศาลจะวินิจฉัยอุทธรณ์ทั้งสองฉบับนั้นในคำสั่งฉบับเดียวกันก็ได้"

ซึ่งเป็นการห้ามโจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน แต่ก็ไม่ห้ามในการที่จะอ้างพยานหลักฐานร่วมกัน

การเบิกความหรือนำพยานหลักฐานที่เป็นความลับ

มาตรา 92 บัญญัติว่า "ถ้าคู่ความหรือบุคคลใดจะต้องเบิกความหรือนำพยานหลักฐานชนิดใด ๆ มาแสดง และคำเบิกความหรือพยานหลักฐานนั้นอาจเปิดเผย

(1) หนังสือราชการหรือข้อความอันเกี่ยวกับงานของแผ่นดินซึ่งโดยสภาพจะต้องรักษาเป็นความลับไว้ชั่วคราวหรือตลอดไป และคู่ความหรือบุคคลนั้นเป็นผู้รักษาไว้ หรือได้ทราบมาโดยตำแหน่งราชการ หรือในหน้าที่ราชการหรือกิ่งราชการอื่นใด

(2) เอกสารหรือข้อความที่เป็นความลับใด ๆ ซึ่งคนได้รับมอบหมายหรือบอกเล่าจากถูกความในฐานะที่ตนเป็นทนายความ

(3) การประดิษฐ์แบบ หรือการงานอื่น ๆ ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายไม่ให้เปิดเผย คู่ความหรือบุคคลเช่นว่านั้นชอบที่จะปฏิเสธ ไม่ยอมเบิกความหรือนำพยานหลักฐานนั้น ๆ มาแสดงได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องให้เปิดเผยได้

เมื่อคู่ความหรือบุคคลใดปฏิเสธ ไม่ยอมเบิกความหรือนำพยานหลักฐานมาแสดงดังกล่าวมาแล้ว ให้ศาลมีอำนาจที่จะหมายเรียกพนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้มาศาล และให้ชี้แจงข้อความตามที่ศาลต้องการเพื่อวินิจฉัยว่าการปฏิเสธนั้นชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าการปฏิเสธนั้นไม่มีเหตุผลพึงได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งมิให้คู่ความหรือบุคคลเช่นว่านั้นยกประโยชน์แห่งมาตรานี้ขึ้นใช้และบังคับให้เบิกความหรือนำพยานหลักฐานนั้นมาแสดงได้"

ในกรณีตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 92 เป็นการคุ้มครองการเบิกความหรือการเปิดเผยพยาน เอกสารซึ่งมีลักษณะเป็นความลับ

อย่างไรก็ตาม ในคดีอาญา ป.วิ.อาญา มาตรา 233 ได้กำหนดเกี่ยวกับการตอบคำถามซึ่งมี ลักษณะต้องห้ามคือ

1. ถ้าเป็นการทำให้จำเลยต้องรับโทษเพิ่ม
2. ทำให้คดีของโจทก์สมบูรณ์

พยานเอกสารรับฟังได้แต่ต้นฉบับ (มาตรา 93)

มาตรา 93 บัญญัติว่า "การอ้างเอกสารเป็นพยานนั้นให้ยอมรับฟังได้แต่ต้นฉบับเอกสาร เท่านั้น เว้นแต่

(1) เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตกลงกันว่าสำเนาเอกสารนั้นถูกต้องแล้ว จึงให้ศาลยอมรับฟังสำเนาเช่นนั้นเป็นพยานหลักฐานแห่งเอกสารนั้นได้

(2) ถ้าต้นฉบับเอกสารหาไม่ได้ เพราะสูญหายหรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่น ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบก็ได้

(3) ต้นฉบับเอกสารที่อยู่ในความอารักขาหรือในความควบคุมของทางราชการนั้น จะนำมาแสดงได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตของรัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนกหรือผู้รักษาการแทน ในตำแหน่งนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณีเสียก่อน อนึ่ง นอกจากศาลจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่น สำเนาเอกสาร หรือข้อความที่คัดจากเอกสารเหล่านั้น ซึ่งรัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนก หรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้น ๆ ได้รับรองถูกต้องแล้ว ให้ถือว่าเป็นอันเพียงพอในการที่จะนำมาแสดง"

หลักเกณฑ์ การอ้างเอกสารเป็นพยานนั้น ให้ยอมรับฟังได้แต่ต้นฉบับเอกสารเท่านั้น เว้นแต่

(1) เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตกลงกันว่าสำเนาเอกสารนั้นถูกต้อง ให้ศาลยอมรับฟัง สำเนาเอกสารนั้นได้

(2) ถ้าต้นฉบับนั้นหาได้ไม่ เพราะสูญหายหรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถ นำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่น ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบก็ได้

(3) ต้นฉบับเอกสารอยู่ในความอารักขาหรือควบคุมของทางราชการ ก็สามารถนำสำเนา เอกสารที่รับรองถูกต้องโดยพนักงานเจ้าหน้าที่มาแสดงได้

ฎีกาที่ 424/2523 สำเนาเอกสารเป็นภาพถ่ายติดมาท้ายฟ้อง ไม่ปรากฏว่าถ่ายจากต้นฉบับ มีข้อความต่างกับต้นฉบับที่โจทก์อ้างมาจากจำเลย จำเลยไม่รับรองสำเนาเอกสารท้ายฟ้อง จึงรับฟังสำเนาเอกสารท้ายฟ้องเป็นต้นฉบับไม่ได้

ฎีกาที่ 2453/2523 ศาลชั้นต้นวินิจฉัยให้จำเลยรับผิดชอบใช้เงินแก่โจทก์ที่อ้างว่าได้ทศรองจ่ายไปในกิจการของจำเลย ก็เพราะอาศัยเอกสารหมายเลข 8 เป็นพยานหลักฐาน ซึ่งเป็นเพียงสำเนาภาพถ่ายเอกสาร เมื่อจำเลยไม่ตกลงด้วยว่าสำเนาเอกสารนี้ถูกต้องแล้วจึงไม่อาจรับฟังเอกสารดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานได้ เมื่อเอกสารฉบับนี้ต้องห้ามมิให้รับฟังเสียแล้ว จึงไม่มีพยานหลักฐานอื่นที่จะวินิจฉัยให้จำเลยรับผิดชอบใช้ให้โจทก์อีก

ฎีกาที่ 3862/2533 สำเนาเอกสารใบมอบอำนาจที่โจทก์มอบอำนาจให้ จ. และ อ. เป็นผู้ลงนามในสัญญาเช่าซื้อ โดยโจทก์ไม่ได้อ้างต้นฉบับใบมอบอำนาจมาแสดง ซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 572 วรรคสอง และมาตรา 798 บังคับว่าสัญญาเช่าซื้อต้องทำเป็นหนังสือและการตั้งตัวแทนเพื่อกิจการนั้นต้องทำเป็นหนังสือด้วย อีกทั้ง ป.วิ.พ. มาตรา 93 บังคับว่าการอ้างเอกสารนั้น ให้ยอมรับฟังได้แต่ต้นฉบับเอกสาร การที่โจทก์อ้างสำเนาเอกสารใบมอบอำนาจดังกล่าว จึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ ต้องถือว่าการตั้งตัวแทนของโจทก์ในการนี้ไม่ได้ทำเป็นหนังสือ จ. และ อ. ไม่มีอำนาจลงชื่อในสัญญาเช่าซื้อได้ ฟังว่าโจทก์ไม่ได้ลงชื่อในสัญญาเช่าซื้อ สัญญาเช่าซื้อตกเป็นโมฆะ ดังนี้ โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อไม่ได้ และจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันจำเลยที่ 1 ช่อมไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

ฎีกาที่ 2365/2534 เอกสารที่โจทก์อ้างเป็นภาพถ่าย โดยโจทก์มิได้นำสืบให้เห็นว่าเหตุที่อ้างส่งต้นฉบับไม่ได้เพราะเหตุใด เอกสารที่โจทก์อ้างจึงต้องห้ามมิให้รับฟังดังที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 93

กรณีที่ยกฝ่ายยอมรับว่ามีการทำนิติกรรมตามเอกสารที่อ้างจริงก็ไม่จำเป็นต้องส่งต้นฉบับเอกสารดังกล่าวต่อศาลอีก

ฎีกาที่ 2620/2534 จำเลยที่ 2 ไม่ได้ให้การปฏิเสธว่าไม่ได้ทำสัญญาค้ำประกันตามสำเนาท้ายฟ้องโจทก์ และยังให้การรับเข้ามาอีกว่าจำเลยที่ 2 ไม่อาจเข้ารับช่วงสิทธิในฐานะผู้ค้ำประกันได้ เพราะโจทก์กับจำเลยที่ 1 สมคบกันเพื่อฉ้อโกงหรือหลอกลวงจำเลยที่ 2 โดยโจทก์กับจำเลยที่ 1 ไม่มีเจตนาที่จะทำสัญญาเช่าซื้อกัน ดังนี้ ต้องถือว่าจำเลยที่ 2 รับว่าจำเลยที่ 1 ทำหนังสือสัญญาเช่า

ซื้อกับโจทก์และจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้าประกัน โจทก์จึงไม่จำเป็นต้องส่งคืนฉบับหนังสือสัญญาเช่าซื้อและหนังสือสัญญาค้าประกันเป็นพยานหลักฐานต่อศาล

คำสั่งศาลฎีกาที่ 3424/2534 จำเลยที่ 2 ไม่ได้ให้การปฏิเสธว่าไม่ได้ทำหนังสือสัญญาค้าประกันตามสำเนาท้ายฟ้องโจทก์ และยังให้การรับเข้ามาอีกว่า จำเลยที่ 2 ไม่อาจเข้าร่วมสิทธิในฐานะผู้ค้าประกันได้ เพราะโจทก์กับจำเลยที่ 1 สมคบกันเพื่อฉ้อโกงหรือหลอกลวงจำเลยที่ 2 โดยโจทก์กับจำเลยที่ 1 ไม่มีเจตนาที่จะทำสัญญาเช่าซื้อกัน ดังนี้ ต้องถือว่าจำเลยที่ 2 รับว่าจำเลยที่ 1 ทำหนังสือสัญญาเช่าซื้อกับโจทก์และจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้าประกัน โจทก์จึงไม่จำเป็นต้องส่งคืนฉบับหนังสือสัญญาเช่าซื้อและหนังสือสัญญาค้าประกันเป็นพยานหลักฐานต่อศาล

ฎีกาที่ 1271-1273/2508 (ประชุมใหญ่) คำให้การจำเลยต่อสู้คดีว่า ผู้ลงนามในหนังสือมอบอำนาจเป็นบุคคลที่ไม่มีสิทธิและอำนาจที่จะกระทำการแทนบริษัท คำให้การคดีนี้เป็นการยอมรับแล้วว่ามีการมอบอำนาจเป็นหนังสือ แต่เพียงว่าผู้ลงนามมอบอำนาจไม่มีอำนาจลงนามแทนบริษัท โจทก์จึงไม่ต้องส่งคืนฉบับเอกสารต่อศาลเพราะไม่มีข้อเถียงว่าไม่มีต้นฉบับหรือต้นฉบับไม่ถูกต้อง

จำเลยมิได้คัดค้านความถูกต้องของสำเนาเอกสารแต่อย่างใด เมื่อไม่มีความจำเป็นที่โจทก์จะต้องส่งคืนฉบับเอกสาร ข้อโต้แย้งว่าโจทก์มิได้ส่งคืนฉบับเอกสาร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 และเอกสารมิได้ปิดอากรแสตมป์จึงตกไปเพราะคดีฟังเป็นยุติ โดยไม่ต้องฟังเอกสารที่ว่านี้ได้แล้ว

หรือในกรณีที่อยู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยอมรับสำเนาเอกสารหรือไม่ปฏิเสธความถูกต้องของเอกสารที่อีกฝ่ายหนึ่งอ้าง ศาลย่อมรับฟังสำเนาเอกสารนั้นแทนต้นฉบับก็ได้ ฝ่ายที่อ้างก็ไม่จำเป็นต้องส่งคืนฉบับต่อศาลก็ได้

ฎีกาที่ 1855/2518 จำเลยมิได้ปฏิเสธความถูกต้องของสำเนาเอกสารสัญญาเช่าซื้อที่โจทก์ฟ้อง โจทก์จึงไม่ต้องนำสืบส่งคืนฉบับเอกสาร ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 93

ฎีกาที่ 657/2529 สำเนาเอกสารจะคัดหรือถ่ายจากต้นฉบับหรือจากสำเนาไม่ใช่ข้อสำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าข้อความตามสำเนาเอกสารนั้นถูกต้องตรงกับต้นฉบับหรือไม่ เมื่อจำเลยไม่ได้คัดค้านว่าเอกสารที่โจทก์ส่งศาลเป็นสำเนาที่ไม่ถูกต้องกับต้นฉบับ ทั้งมิได้คัดค้านว่าผู้รับรองความถูกต้องไม่มีอำนาจรับรอง ศาลย่อมมีอำนาจรับฟังสำเนาเอกสารได้

ฎีกาที่ 374/2536 สำเนาภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจของโจทก์ให้ผู้อื่นลงชื่อเป็นผู้ให้เช่าซื้อ แทน โดยมีเจ้าหน้าที่รับรองถึงความถูกต้องเพราะต้นฉบับได้มีการอ้างส่งไว้ในสำนวนคดีของศาล และจำเลยก็ได้คัดค้านว่าสำเนาไม่ถูกต้อง กรณีจึงไม่จำเป็นต้องใช้ต้นฉบับก็รับฟังได้

ฎีกาที่ 5519/2534 การอ้างภาพถ่ายเอกสารของทางราชการ เท่ากับเป็นการอ้างสำเนา เอกสารจะต้องมีบุคคลตั้งระบุไว้ในมาตรา 93 (3) แห่ง ป.วิ.พ. รับรองความถูกต้องแล้วจึงรับฟังได้ แต่ตามมาตรา 125 บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเอกสารมาเป็นพยาน หลักฐานอันตน จะต้องคัดค้านการอ้างเอกสาร หรือความถูกต้องของสำเนาเอกสารก่อนวันสืบ พยานหรือก่อนศาลพิพากษาแล้วแต่กรณี แต่โจทก์มิได้คัดค้านว่าต้นฉบับเอกสารไม่มีหรือเอกสาร นั้นปลอมหรือสำเนาไม่ถูกต้องภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ดังนั้น ศาลย่อมมีอำนาจรับฟังสำเนา พยานเอกสารดังกล่าวแทนต้นฉบับได้

กรณีต้นฉบับเอกสารสูญหายหรือถูกทำลายตามมาตรา 93 (2)

ฎีกาที่ 3947/2536 ต้นฉบับใบอนุญาตขับรถยนต์ของ น. ซึ่งเป็นผู้ขับรถยนต์คันเกิดเหตุอยู่ใน ความครอบครองของ น. ซึ่งหลบหนีคดีอาญา โจทก์ที่ 1 จึงอยู่ในฐานะที่ไม่อาจจะนำต้นฉบับใบ อนุญาตขับรถนั้นมาเป็นพยานเอกสารได้ จึงเป็นกรณีเข้าข้อยกเว้นที่ว่าไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้ โดยประการอื่น ศาลจึงรับฟังสำเนาหรือภาพถ่ายเอกสารนั้นได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 93 (2)

ฎีกาที่ 4233/2536 ขณะนำสืบและส่งเอกสาร ซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศเป็นพยาน โจทก์ไม่ ได้ส่งคำแปลต่อศาลและจำเลยด้วย ในนัดต่อมาโจทก์ขอส่งคำแปลเอกสารดังกล่าวที่มีคำรับรอง ศาลอนุญาตแล้ว จึงเป็นการปฏิบัติ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 46 แล้ว ศาลรับฟังเอกสารดังกล่าวนี้เป็น พยานได้

สำหรับสำเนาเอกสารที่โจทก์นำส่งเป็นพยานนั้น ปรากฏว่าโจทก์เบิกความว่าต้นฉบับ เอกสารนั้น จำเลยได้รับคืนไปแล้ว ส่วนจำเลยเบิกความว่า ต้นฉบับอยู่ที่จำเลยหรือไม่จำไม่ได้ จึง เป็นกรณีที่ไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่น ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 93 (2) ศาลรับฟังสำเนา เอกสารดังกล่าวได้

ฎีกาที่ 3188/2536 การที่ต้นฉบับสัญญาค่าประกันสูญหายเพราะถูกจำเลยที่ 1 ดักไป เป็น เหตุจำเป็นที่ไม่สามารถส่งต้นฉบับเอกสารเป็นพยานหลักฐานได้ ศาลอนุญาตให้นำสำเนาเอกสาร มาสืบได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 93 (2)

ในกรณีที่ดินฉบับหาไม่ได้ ตามมาตรา 93 (2) ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพยานบุคคล มาสืบก็ได้ การอนุญาตของศาลดังกล่าวอาจจะอนุญาตโดยปริยายก็ได้ อุฎีกาที่ 727/2512, 1119/2513

ฎีกาที่ 727/2512 โจทก์ฟ้องอ้างถึงสัญญาประนีประนอมระหว่างมารดาโจทก์กับจำเลยว่ามีหลักฐานเป็นหนังสือที่อำเภอ มิได้รับว่าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ฉะนั้นจึงไม่ห้ามมิให้ศาลรับฟ้องไว้พิจารณา โจทก์ขออ้างหนังสือดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาในภายหลังได้ เมื่ออำเภอแจ้งมายังศาลว่าสัญญาประนีประนอมค้นหาไม่พบเนื่องจากเป็นเวลานานและมีการย้ายที่ว่าการอำเภอไม่สามารถนำส่งได้ ย่อมถือได้ว่าเอกสารที่โจทก์อ้างสูญหาย เมื่อโจทก์อ้างพยานบุคคลและศาลยอมให้โจทก์นำพยานบุคคลเข้าสืบพยาน ก็ถือได้ว่าศาลชั้นต้น ได้อนุญาตโดยปริยาย ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 (2) ศาลรับฟังคำพยานบุคคลของโจทก์ได้

ฎีกาที่ 1119/2513 ในคดีผิดสัญญาเช่าซื้อและค้าประกัน ศาลสั่งให้โจทก์ส่งต้นฉบับสัญญาต่อศาลเพื่อให้จำเลยตรวจก่อนจำเลยให้การ โจทก์ยื่นคำแถลงว่ายังหาต้นฉบับไม่พบเพราะหลงไปปะปนอยู่กับเรื่องอื่น คงพบแต่สำเนา ขอนำเข้าสืบแทนต้นฉบับ จำเลยมิได้โต้แย้งอย่างใด ต่อมาศาลรับฟังสำเนาสัญญานั้นเมื่อโจทก์นำเข้าสืบ ก็เท่ากับศาลอนุญาตให้นำสำเนาเอกสารมาสืบได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 93 (2)

สำเนาของเอกสารที่อ้างไว้ในคดีเรื่องหนึ่งแล้ว คู่ความอ้างมาเป็นพยานในคดีอีกเรื่องหนึ่ง โดยชอบ ศาลย่อมรับฟังได้

ฎีกาที่ 884-884/2527 ผู้ตายเขียนพินัยกรรมด้วยตนเอง และลงชื่อไว้ในสมุดบันทึก (ไดอารี่) และมอบสมุดบันทึกนั้นให้ น. ซึ่งเป็นหลานเก็บรักษาไว้ ต่อมาผู้ตายได้ขอกลับคืนไป โดยอ้างว่าผู้ร้องซึ่งเป็นภริยาไม่พอใจที่มอบให้หลานเป็นผู้เก็บรักษาสมุดบันทึก ผู้คัดค้านกับ น. จึงถ่ายภาพพินัยกรรมและบันทึกข้อความในสมุดไว้ แล้วคืนสมุดให้ผู้ตาย ดังนี้ ต้นฉบับเอกสารน่าจะอยู่ที่ผู้ร้อง แต่ผู้ร้องปฏิเสธว่าไม่มีอยู่ที่ตน ศาลอนุญาตให้นำสำเนาเอกสารและพยานบุคคลมาสืบและผู้คัดค้านได้สืบถึงที่มาของเอกสาร สำเนาเอกสารจึงรับฟังได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 (2) ฟังได้ว่าผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้

ฎีกาที่ 574/2508 โจทก์ระบุพยานว่า สัญญาถอนสมรสหรือสำเนาสัญญาก่อนสมรสอยู่ที่โจทก์ เมื่อโจทก์นำต้นฉบับมาส่งศาลไม่ได้ เนื่องจากโจทก์ส่งไว้ที่ศาลอื่นอีกเรื่องหนึ่ง โจทก์ก็นำ

สำเนา ก่อนสมรส ซึ่งอยู่ที่โจทก์ส่งศาลคามที่ระบุรีในบัญชีระบุพยานได้ ไม่เป็นเรื่องสืบเปลี่ยน
แปลงแก้ไขเอกสาร

กรณีต้นฉบับเอกสารที่อยู่ในอารักขาหรือควบคุมของทางราชการ

ฎีกาที่ 1322-1324/2510 คดีอาญา จำเลยอ้างพยานเอกสารซึ่งอยู่ในความครอบครองของ
จำเลยและโจทก์ไม่รับรองความถูกต้อง เมื่อจำเลยไม่สืบพยานประกอบ พยานเอกสารนั้นก็รับฟัง
ไม่ได้แต่ถ้าพยานเอกสารนั้นเป็นหนังสือราชการ ซึ่งต้นฉบับอยู่ในความครอบครองของทาง
ราชการ และที่จำเลยอ้างส่งต่อศาลเป็นสำเนาซึ่งเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
แพ่ง มาตรา 93 (3) รับรองถูกต้อง ก็รับฟังได้ ไม่ต้องสืบพยานประกอบ

ฎีกาที่ 72/2512 หนังสือสัญญาแบ่งปันมรดก ซึ่งอยู่ในอารักขาของทางอำเภอนั้น สำหรับ
สำเนาซึ่งนายอำเภอรับรองว่าถูกต้อง ย่อมรับฟังได้

ฎีกาที่ 1386/2531 การที่จำเลยไม่อาจนำต้นฉบับเอกสารของทางราชการแสดงแต่มีสำเนา
เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบมาเบิกความรับรองความมีอยู่ และถูกต้องของเอกสารดังกล่าว
จึงเพียงพอที่จะรับฟังเป็นหลักฐานให้เชื่อได้ว่า เจ้ามรดกได้จดทะเบียนรับจำเลยเป็นบุตรบุญธรรมจริง

การอ้างเอกสารในคดีอาญา

มีบัญญัติไว้ในมาตรา 238 แห่ง ป.วิ.อ. ว่า ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้ ถ้าหา
ต้นฉบับไม่ได้ สำเนาที่รับรองว่าถูกต้องหรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความก็อ้างเป็นพยานได้ ถ้าอ้าง
เอกสารราชการเป็นพยาน แม้ต้นฉบับยังอยู่ส่งสำเนาที่เจ้าหน้าที่รับรองว่าถูกต้องก็ได้

การสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร (มาตรา 94)

มาตรา 94 บัญญัติว่า "เมื่อใดมีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง ห้ามมิให้
ศาลยอมรับฟังพยานบุคคลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ แม้ถึงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะได้
ยินยอมก็ดี

(ก) ขอสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร เมื่อไม่สามารถนำเอกสารมาแสดง

(ข) ขอสืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อได้นำเอกสารมาแสดงแล้วว่า
ยังมีข้อความเพิ่มเติมคัดลอก หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารนั้นอยู่อีก

แต่ว่าบทบัญญัติแห่งมาตรานี้มิให้ใช้บังคับในกรณีที่มีบัญญัติไว้ในอนุมาตรา (2) แห่งมาตรา 93 และมีให้ถือว่าเป็นการคัดสิทธิคู่ความในอันที่จะกล่าวอ้างและนำพยานบุคคลมาสืบประกอบข้ออ้างว่า พยานเอกสารที่แสดงนั้นเป็นเอกสารปลอม หรือไม่ถูกต้องทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือสัญญาหรือหนังสืออื่นที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด"

หลักเกณฑ์

1. ในกรณีที่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง
2. ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบุคคลในกรณีต่อไปนี้ แม้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะยินยอม
 - (ก) เมื่อไม่สามารถนำเอกสารมาแสดง ขอสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร
 - (ข) เมื่อนำเอกสารมาแสดงแล้ว ขอสืบพยานบุคคลว่ามีข้อความเพิ่มเติม ตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร

ข้อยกเว้น คู่ความมีสิทธิสืบพยานบุคคล ตาม (ก) และ (ข) ได้ ตามมาตรา 94 วรรคท้าย

- (1) กรณีค้นฉบับเอกสารหาไม่ได้เพราะสูญหาย หรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถนำค้นฉบับเอกสารมาแสดง ตามมาตรา 93(2)
- (2) สืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างว่าเป็นเอกสารปลอมหรือไม่ถูกต้อง
- (3) สืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างว่าสัญญาหรือหนังสือที่ระบุในเอกสาร ไม่สมบูรณ์
- (4) สืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด

กรณีที่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง ได้แก่กรณีที่มีกฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือ หรือทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ

กรณีที่มีกฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือ เช่น

การโอนสิทธิเรียกร้อง ตาม ป.พ.พ.มาตรา 306

สัญญาเช่าซื้อ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 572

การบอกกล่าวบังคับจำนอง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 728

การตั้งตัวแทนในกิจการที่ต้องทำเป็นหนังสือ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 798 วรรคแรก

ตัวเงิน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 898, 900 พิณยกรรม ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1656

การโอนหุ้นชนิดระบุชื่อ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1129

การมอบอำนาจให้ฟ้องคดี ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 60 วรรคสอง

กรณีที่ถูกกฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

เช่น สัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ ซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ ตาม

ป.พ.พ. มาตรา 456, 519, 525

จำนอง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 714

กรณีที่ถูกกฎหมายบังคับว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด มิฉะนั้น
จะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้ เช่น

สัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 456

สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไป ตาม ป.พ.พ. มาตรา 456 วรรคท้าย

เช่าอสังหาริมทรัพย์ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 538

กู้ยืมเงินเกินกว่า 50 บาทขึ้นไป และการนำสืบการใช้เงิน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 653

คำประกัน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 680

การตั้งตัวแทนในกิจการที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 798 วรรคสอง

สัญญาประนีประนอมยอมความ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 851

ประกันภัย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 867

สัญญาแบ่งมรดก ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1750 วรรคสอง

ฎีกาที่ 145/2533 สัญญาเช่าตึกแถวพิพาทกำหนดอัตราค่าเช่าไว้เดือนละ 1,000 บาท เมื่อ
ครบกำหนดอายุการเช่า 1 ปี จำเลยยังคงอยู่ในตึกแถวพิพาทต่อมาโดยโจทก์ไม่ทักท้วง มาตรา 570
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ถือว่าโจทก์จำเลยเป็นอันทำสัญญาใหม่ต่อไปโดยไม่มีกำหนด
เวลา ซึ่งหมายความว่าข้อตกลงเกี่ยวกับกำหนดเวลาไม่มีผลบังคับกันต่อไป ส่วนข้อสัญญาอื่นคง
เป็นไปตามสัญญาเช่าเดิมรวมทั้งอัตราค่าเช่าด้วย ดังนั้น เมื่อโจทก์จะขอบังคับให้จำเลยชำระค่าเช่า
หลังจากครบอายุการเช่า 1 ปี ในอัตราค่าเช่าที่สูงกว่าที่กำหนดไว้ในสัญญาเช่า โจทก์ต้องมีหลักฐาน
เป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อจำเลยมาแสดงว่าได้มีการตกลงขึ้นค่าเช่าดังที่โจทก์อ้าง
การที่โจทก์นำพยานบุคคลมาสืบว่าได้มีการตกลงขึ้นค่าเช่า จึงเป็นการต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

แต่การนำสืบว่าสัญญาเช่าเป็นสัญญาต่างตอบแทนพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ทั้งถือว่าเป็นการนำสืบหักล้างสัญญานั้น ไม่ใช่สัญญาเช่าธรรมดา ไม่ต้องห้ามมิให้สืบพยานบุคคล

ฎีกาที่ 2582/2535 จำเลยนำพยานบุคคลมาสืบเพื่อแสดงว่าสัญญาเช่า ที่จำเลยมีต่อโจทก์ที่แท้จริงเป็นสัญญาต่างตอบแทนพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การนำสืบของจำเลยจึงไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 1547/2530 จำเลยให้การปฏิเสธว่า โจทก์ทั้งสองไม่ได้บอกเลิกสัญญาเช่ากับจำเลย และต่อผู้ว่าการเช่าตึกพิพาทมีข้อตกลงให้จำเลยออกค่าก่อสร้าง โดยผู้ให้เช่าจะให้จำเลยเช่าตึกพิพาทมีกำหนดไม่น้อยกว่า 25 ปี เพียงแต่ทำสัญญาเช่าไว้มีกำหนด 12 ปีก่อน จำเลยชอบที่จะนำสืบถึงเหตุที่จำเลยมีสิทธิเช่าต่ออีก เพราะ ได้ออกเงินค่าก่อสร้างเป็นการตอบแทน เท่ากับเป็นการนำสืบหักล้างสัญญานั้นว่าไม่ใช่สัญญาเช่าธรรมดาแต่เป็นสัญญาต่างตอบแทนไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 1002/2509 (ประชุมใหญ่) การที่จำเลยนำสืบว่าได้จ่ายเงินช่วยเหลือค่าก่อสร้างให้แก่ผู้เช่าอื่นจะพึงถือว่าเป็นสัญญาต่างตอบแทนนั้น เป็นการนำสืบถึงเหตุที่ทำให้จำเลยมีสิทธิในการเช่าจนถึง 15 ปี เพราะจำเลยได้จ่ายเงินช่วยค่าก่อสร้างตึกพิพาทเป็นการตอบแทน จึงเท่ากับเป็นนำสืบหักล้างว่าสัญญานั้น ไม่ใช่สัญญาเช่าธรรมดา แต่เป็นสัญญาต่างตอบแทน ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 94 แห่ง ป.วิ.พ. มาตรา 94

สัญญาโอนสิทธิการเช่าเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตาม ป.พ.พ.มาตรา 306 ซึ่งต้องทำเป็นหนังสือ นำสืบพยานบุคคลเปลี่ยนแปลงแก้ไขสัญญาโอนสิทธิการเช่าไม่ได้

ฎีกาที่ 1630/2536 สัญญาโอนสิทธิการเช่าตึกพิพาท ซึ่งระบุว่า จำเลยซึ่งเช่าตึกพิพาทจากโจทก์ร่วมได้โอนสิทธิการเช่าให้โจทก์เป็นผู้เช่าต่อไป เป็นการ โอนสิทธิเรียกร้องตาม ป.พ.พ. มาตรา 306 ซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือ เมื่อสัญญาดังกล่าวมิได้กำหนดเรื่องค่าตอบแทนไว้ ดังนั้น การที่จำเลยจะนำพยานบุคคลมาสืบว่ามีค่าตอบแทนและถือว่าโจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญานั้น จึงเป็นการนำสืบพยานบุคคลเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94

ในกรณีสัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์ จะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือชำระหนี้บางส่วน หรือวางมัดจำ ทั้งนี้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 456 วรรคสอง เห็นได้ว่ากฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้สัญญาทำได้หลายวิธี ดังนี้ แม้จะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ แต่ถ้าได้มีการชำระหนี้บางส่วน หรือวางมัดจำกันไว้ สัญญาจะซื้อจะขายก็สมบูรณ์ในแบบที่ได้มีการชำระหนี้บางส่วน หรือวางมัดจำ ฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ และในกรณีเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นกรณีที่ต้องมีหนังสือมาแสดง จึงนำเสนอพยานบุคคลได้

ฎีกาที่ 2045/2046/2537 โจทก์และจำเลยตกลงจะซื้อขายที่ดินพิพาทโดยมิได้มุ่งหมายจะทำหลักฐานกันเป็นหนังสือ เมื่อจำเลยได้ส่งมอบการครอบครองที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์ตั้งแต่วันที่ได้ตกลงทำสัญญากัน สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทจึงสมบูรณ์ในแบบที่ได้มีการชำระหนี้บางส่วนแล้ว ตาม ป.พ.พ. มาตรา 456 วรรคสอง สามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันได้โดยไม่ต้องมีเอกสารเป็นหนังสือ ส่วนที่โจทก์จำเลยอื่นเรื่องราวของจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม เป็นเพียงพฤติการณ์ที่ผู้กรณีแสดงเจตนาจะทำการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเท่านั้น ไม่ใช่หลักฐานแห่งสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาท จำเลยจึงนำเสนอราคาที่แท้จริงได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 220/2509 ผู้จะซื้อได้ชำระเงินค่าที่ดินจะซื้อขายกันให้ผู้จะขายแล้วบางส่วนเป็นสัญญาจะซื้อจะขายที่พิพาทกัน โดยสมบูรณ์ในแบบที่ได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว สัญญาแบบนี้ไม่จำเป็นต้องมีเอกสารเป็นหนังสือมาแสดงก็ฟ้องร้องบังคับคดีกันได้และโจทก์มีสิทธิที่จะนำพยานบุคคลมาสืบถึงข้อตกลงในการขายที่ดินนี้ได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

แต่ถ้าได้มีการทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินกันไว้ แม้จะมีการวางมัดจำด้วย การวางมัดจำก็เป็นแต่เพียงข้อสัญญาข้อหนึ่งเท่านั้น หากตกลงทำสัญญากันด้วยการวางมัดจำแต่อย่างใด กรณีจึงต้องห้ามมิให้นำสืบพยานบุคคลตามมาตรา 94

ฎีกาที่ 667/2537 โจทก์จำเลยตกลงทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทเป็นหนังสือ แม้มีการวางเงินมัดจำด้วย การวางเงินมัดจำก็เป็นแต่เพียงข้อสัญญาข้อหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่ตกลงทำสัญญากันด้วยการวางเงินมัดจำ การฟ้องร้องให้บังคับคดีจึงต้องอาศัยหลักฐานตามหนังสือสัญญาจะซื้อจะขายที่ทำไว้ กรณีจึงต้องด้วย ป.วิ.พ. มาตรา 94(ข) ที่ห้ามมิให้ผู้ความนำเสนอพยานบุคคลว่ายังมีข้อความเพิ่มเติมนอกเหนือจากสัญญาอยู่อีก การที่จำเลยนำเสนอพยานบุคคลว่ายังมีข้อตกลงว่า ถ้าผู้เช่าที่ดิน

พิพาทตกลงจะซื้อโจทก์ยอมคืนเงินมัดจำและถือว่าสัญญาเป็นอันยกเลิกกันนอกเหนือข้อตกลงในสัญญา จึงต้องห้ามมิให้รับฟังและถือไม่ได้ว่ามีข้อตกลงดังกล่าว

ฎีกาที่ 3088/2526 โจทก์จำเลยทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินกันเป็นหนังสือ แม้จะมีการวางมัดจำด้วยก็เป็นแต่เพียงข้อสัญญาข้อหนึ่งเท่านั้น หาใช่ทำสัญญากันด้วยการวางมัดจำไม่ การที่โจทก์นำสืบพยานบุคคลว่ายังมีข้อตกลงเพิ่มเติมว่าจำเลยจะต้องรื้อบ้านหรือไถ่ถอนจำนองก่อนจะมีการโอนกรรมสิทธิ์ จึงเป็นข้อความที่เพิ่มเติมจากสัญญา ต้องห้ามมิให้รับฟังและถือไม่ได้ว่ามีข้อตกลงดังกล่าว

ฎีกาที่ 2216/2515 (ประชุมใหญ่) ทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินเป็นหนังสือ แม้ในสัญญาจะระบุว่าให้มีการวางมัดจำให้ผู้จะขายไว้ด้วย การวางเงินมัดจำก็เป็นเพียงข้อสัญญาข้อหนึ่ง หาใช่ตกลงทำสัญญากันด้วยการวางมัดจำไม่ กรณีจึงต้องด้วย ป.วิ.พ.มาตรา 94 คือ เมื่อหนังสือสัญญาระบุว่าผู้จะขายได้รับเงินมัดจำไว้จากผู้จะซื้อแล้ว ผู้จะขายจะนำสืบพยานบุคคลว่าไม่ได้รับเงินมัดจำ เพราะผู้จะซื้อขอผิดชำระนั้นไม่อาจรับฟังได้ เพราะเป็นการสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ไม่ใช่สืบหักล้างเอกสารว่าไม่สมบูรณ์

แต่ถ้าในตอนแรกตกลงจะซื้อขายอสังหาริมทรัพย์โดยมีการวางมัดจำกันไว้โดยไม่ได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือกันไว้ จึงเป็นสัญญาจะซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่สมบูรณ์ในแบบที่มีการวางเงินมัดจำแล้ว เป็นกรณีที่ไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ แม้ภายหลังจะได้ทำสัญญาจะซื้อขายเป็นหนังสือกันอีกก็ตาม โจทก์ก็นำพยานบุคคลมาสืบได้

ฎีกาที่ 3945/2535 โจทก์ตกลงซื้อห้องชุดจากจำเลยที่ 1 โดยวางมัดจำเป็นเงิน 10,000 บาท ดังนี้ เป็นการทำสัญญาจะซื้อขายอสังหาริมทรัพย์โดยได้มีการวางมัดจำไว้แล้ว ไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือก็ฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ จึงไม่ใช่กรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องพยานเอกสารมาแสดง แม้ต่อมาจะมีการทำสัญญาจะซื้อขายเป็นหนังสือ โจทก์ก็นำพยานบุคคลมาสืบได้ว่า โจทก์กับจำเลยที่ 1 ได้ตกลงแตกต่างจากที่ระบุไว้ในสัญญาอย่างไรบ้าง ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไป ก็เช่นเดียวกัน ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบมัดจำหรือได้ชำระหนี้บางส่วน ในกรณีที่มีการวาง

มัดจำหรือชำระหนี้บางส่วนแล้ว ก็ไม่เป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง จึงนำสืบพยานบุคคลได้

ฎีกาที่ 2756/2535 โจทก์ฟ้องเรียกราคาสินค้าที่ขายให้จำเลย ซึ่งมีราคาเกินกว่า 500 บาท เมื่อจำเลยรับสินค้าไปจากโจทก์แล้ว ถือได้ว่าการชำระหนี้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 456 วรรคสอง แล้ว กรณีนี้กฎหมายมิได้บังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง แม้นเอกสารจะมีข้อความว่า "รับฝากสินค้า" โจทก์ก็นำพยานบุคคลมาสืบว่าความจริงเป็นเรื่องซื้อขายไม่ใช่รับฝากสินค้าได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 807-808/2510 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94(ข) ที่ห้ามมิให้นำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารนั้น ต้องเป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดงเท่านั้น กรณีที่โจทก์ฟ้องเรียกราคาข้าวที่ขายให้จำเลยได้โดยไม่ต้องมีเอกสารเป็นหนังสือมาแสดง เพราะจำเลยดวงข้าวไปจากโจทก์อันถือได้ว่าชำระหนี้แล้ว ดังนั้น แม้อเอกสารจะมีข้อความว่า "รับฝากข้าวเปลือก" โจทก์ก็นำพยานบุคคลมาสืบได้ว่าเป็นเรื่องซื้อขายข้าวกัน

สัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้กำหนดเวลาชำระราคาส่วนที่เหลือไว้ว่าให้ชำระเมื่อใด ก็นำสืบพยานบุคคลถึงกำหนดเวลาที่จะต้องชำระส่วนที่เหลือได้

ฎีกาที่ 1174-1175/2533 สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินระบุว่าจะขายที่ดินให้แก่โจทก์ในราคา 40,000 บาท ชำระเงินแล้ว 10,000 บาท แต่เอกสารดังกล่าวไม่ได้กำหนดให้โจทก์ผ่อนชำระเงินที่เหลืออีก 30,000 บาทภายในกำหนดเวลาเท่าใด การที่โจทก์นำพยานบุคคลมาสืบถึงกำหนดเวลาที่จะต้องชำระเงินส่วนที่เหลือ จึงเป็นการนำสืบถึงข้อตกลงต่างหากจากสัญญาจะซื้อจะขายเพื่อให้ชัดเจน ดังนี้ ไม่เป็นการนำสืบแก้ไขเพิ่มเติมเอกสาร

แต่ถ้าได้กำหนดเวลาชำระเงินส่วนที่เหลือไว้แน่นอนวันใดแล้ว จะขอนำสืบพยานบุคคลแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้

ฎีกาที่ 1384/2523 จำเลยทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินจากโจทก์ ชำระเงินในวันทำสัญญา 100,000 บาท ที่เหลือชำระใน 1 ปี หรือ 2 ปี ขอนำสืบของจำเลยเกี่ยวกับข้อตกลงให้จำเลยผ่อนชำระราคาที่ดินนอกเหนือจากที่ระบุในสัญญา จึงเป็นการนำสืบพยานบุคคลเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสาร

ฎีกาที่ 581/2530 โจทก์จำเลยทำสัญญาจะซื้อขายที่ดิน โดยในสัญญาชำระระบุว่าเงินราคา ส่วนที่เหลืออีก 20,000 บาท ผู้จะซื้อจะชำระให้แก่ผู้ขายในวันโอนสิทธิครอบครองทางทะเบียน ปรากฏว่าโจทก์จำเลยได้ยื่นเรื่องราวขอจดทะเบียนและประกาศเรื่องซื้อขายที่ดินแล้ว แต่จำเลยไม่ ไปทำการโอนจดทะเบียนให้โจทก์ จึงผิดสัญญา จำเลยจะขอนำสืบว่าตกลงชำระค่าที่ดินที่เหลือใน วันที่ 17 เมษายน 2526 แตกต่างจากวันที่ทำการ โอนไม่ได้ เพราะเป็นการสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสาร

เปรียบเทียบกับฎีกาที่ 4134/2529 ซึ่งมีข้อเท็จจริงใกล้เคียงกัน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่านำสืบ เปลี่ยนแปลงได้

ฎีกาที่ 4134/2529 โจทก์ฟ้องจำเลยตามสัญญาซื้อขายซึ่งมีข้อความว่าจำเลยแบ่งขายที่พิพาท ให้โจทก์ โดยโจทก์ชำระราคาให้บางส่วน ส่วนที่เหลือจะชำระภายใน 9 เดือน นับแต่วันทำสัญญา ดังนี้ การที่โจทก์นำสืบว่าการชำระราคาส่วนที่เหลือจะกระทำเมื่อจำเลยจดทะเบียนที่พิพาทให้ อันเป็นการนำสืบเงื่อนไขรายละเอียดข้อตกลงในการปฏิบัติตามสัญญา ซึ่งไม่มีกฎหมายบังคับให้ทำ เป็นหนังสือ โจทก์จึงนำสืบได้ไม่เป็นการสืบเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความ เป็นเอกสารตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ข้อสังเกต เปรียบเทียบกันแล้วตามฎีกาที่ 581/2530 สัญญาจะซื้อขายระบุว่า ผู้ซื้อ (จำเลย) จะต้องชำระเงินที่เหลือให้ผู้ขาย (โจทก์) ในวันโอนสิทธิครอบครองทางทะเบียน เห็นได้ว่าเป็นการ กำหนดวันชำระเงินที่เหลือไว้แน่นอน คือวันโอนทางทะเบียน ดังนี้ ผู้ซื้อ (จำเลย) จะนำสืบว่าตกลง ชำระเงินที่เหลือเป็นวันอื่น จึงเป็นการนำสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสาร แต่ตามฎีกาที่ 4134/2529 สัญญาซื้อขายระบุว่าผู้ซื้อ (โจทก์) จะชำระราคาส่วนที่เหลือภายใน 9 เดือนนับแต่วันทำสัญญา เห็น ได้ว่าไม่ได้กำหนดเวลาไว้แน่นอนว่าเป็นวันใด ผู้จะซื้อจึงสามารถชำระราคาวันใดวันหนึ่งภายใน 9 เดือน นับแต่วันทำสัญญาก็ได้ ดังนั้นการที่ผู้ซื้อ (โจทก์) นำสืบว่าการชำระราคาส่วนที่เหลือจะ กระทำเมื่อจำเลยจดทะเบียนโอนที่พิพาทให้และในระยะเวลา 9 เดือน เป็นการนำสืบเงื่อนไขรายละเอียด ข้อตกลงในการปฏิบัติตามสัญญาว่าต้องชำระราคาที่เหลือในวันใดภายใน 9 เดือน โจทก์จึงนำสืบ พยานบุคคลได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 94

สัญญาจะซื้อจะขายที่ไม่ได้กำหนดค่าธรรมเนียมในการโอนไว้ด้วย ต้องเป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 457 คือ ผู้จะซื้อและผู้จะขายต้องออกคนละครั้ง จะนำสืบพยานบุคคลว่าฝ่ายใดตกลงจะออกไม่ได้

ฎีกาที่ 2955/2532 เมื่อปรากฏว่าในสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทระบุราคาซื้อขายไว้ชัดเจนเป็นเงิน 240,000 บาท และมีได้กำหนดเรื่องที่ดินที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ซื้อจะต้องเป็นผู้ออกค่าธรรมเนียมในการโอน ค่าภาษีเงินได้และค่าอากรรับเงินแต่ฝ่ายเดียวเช่นนี้ จำเลยจะนำพยานบุคคลมาสืบว่าราคาซื้อขายที่ดินพิพาทเป็นเงิน 600,000 บาท และมีข้อตกลงดังกล่าวหาได้ไม่ เพราะเป็นการนำสืบพยานบุคคลเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารสัญญาจะซื้อจะขาย ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94 และไม่ใช่เป็นกรณีที่น่าสืบถึงความไม่สมบูรณ์ของเอกสารนั้น

ฎีกาที่ 3687/2525 สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทมิได้กำหนดเรื่องจำนวนซึ่งเป็นผู้ขายจะต้องออกค่าธรรมเนียมในการโอนไว้ด้วย การที่โจทก์นำพยานบุคคลมาสืบว่าฝ่ายจำเลยได้ตกลงกับโจทก์ว่า จำเลยเป็นฝ่ายออกค่าธรรมเนียมในการโอนเองทั้งสิ้นนั้น เป็นการนำสืบพยานบุคคลเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารสัญญาจะซื้อจะขาย อันต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 ข้ออ้างของโจทก์ว่ามีข้อตกลงดังกล่าวจึงรับฟังไม่ได้ โจทก์จะอาศัยข้ออ้างดังกล่าวมาฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยไม่ได้

สัญญาจะซื้อจะขายของสังหาริมทรัพย์ที่ระบุว่าเป็นผู้กระทำการแทนนิติบุคคล จะนำสืบว่ากระทำในฐานะส่วนตัวไม่ได้

ฎีกาที่ 2086/2536 สัญญาจะซื้อจะขายของสังหาริมทรัพย์ระบุว่าเป็นจำเลยที่ 1 กระทำในฐานะกรรมการผู้จัดการของจำเลยที่ 2 โจทก์จะนำพยานบุคคลมาสืบว่าจำเลยที่ 1 กระทำในฐานะส่วนตัว อันเป็นการนำสืบให้เห็นข้อเท็จจริงแตกต่างไปจากข้อความที่ระบุไว้ในสัญญาไม่ได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ข้อตกลงที่เป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหากจากสัญญาซื้อขายหรือจะซื้อจะขาย ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวไม่ต้องทำเป็นหนังสือ หรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ ดังนั้น จึงนำสืบพยานบุคคลว่ามีข้อตกลงดังกล่าวได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 94

ฎีกาที่ 2241/2534 แม้หนังสือสัญญาซื้อขายที่ดินจะระบุไว้ชัดเจนว่าจำเลยได้ชำระราคาที่ดินให้โจทก์ 70,000 บาทแล้ว แต่โจทก์ก็สามารถนำพยานบุคคลมาสืบถึงข้อตกลงอีกส่วนหนึ่งระหว่างโจทก์จำเลยและบุคคลภายนอกต่างหากจากสัญญาซื้อขายที่ดินดังกล่าวว่าได้มีการตกลงในการชำระราคาที่ดินกันอย่างไรได้ หากใช่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขสัญญาซื้อขายที่ดินไม่

ฎีกาที่ 3466/2530 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 บัญญัติห้ามเฉพาะการนำพยานบุคคลเข้าสืบแทนเอกสารเท่านั้น จำเลยซื้อที่ดินรายพิพาทจากโจทก์โดยจดทะเบียนบริกรรมสิทธิในมูลหนี้ซื้อขายที่ดินพิพาทกับโจทก์ แบ่งชำระเงินเป็น 3 งวด แต่จำเลยไม่ชำระราคาที่ดินตามข้อตกลงบริกรรมสิทธิในงวดสุดท้าย โดยนำสืบถึงสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินรายพิพาท และสัญญาระหว่างโจทก์กับ ก. ว่าโจทก์ตกลงรับจัดการให้ ก. จดทะเบียนภาระจำยอมถนนผ่านที่ดินของ ก. ให้ใช้ถนนนั้นจากที่ดินพิพาทออกสู่ถนนสาธารณะซึ่งโจทก์ต้องปฏิบัติตามสัญญาดังกล่าวเสียก่อน จึงเป็นการนำสืบถึงข้อตกลงอีกส่วนหนึ่งนอกเหนือจากการจดทะเบียนบริกรรมสิทธิในมูลหนี้ซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ และมีใช้การนำสืบพยานบุคคลเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ตามมาตรา 94(ข)

ฎีกาที่ 325/2524 การนำสืบว่าโจทก์จำเลยและผู้ร่วมกันซื้อที่ดินเนื้อที่ 217 ตารางวา ตามสัญญาซื้อขายได้ทำความตกลงกันให้กันที่ดินจำนวน 17 ตารางวาไว้เป็นสาธารณะนั้น เป็นการนำสืบถึงข้อตกลงต่างหากจากสัญญาซื้อขายซึ่งอ้างว่ามีอยู่ระหว่างผู้ซื้อด้วยกัน หากใช่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารสัญญาซื้อขายนั้นไม่ โจทก์ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94(ข) ที่จะนำสืบพยานบุคคลว่ามีข้อตกลงดังกล่าว อย่างไรก็ดี เมื่อโจทก์อ้างว่าข้อตกลงดังกล่าวทำไว้เป็นหนังสือ แต่หาไม่ได้เพราะสูญหาย ซึ่งศาลยอมให้โจทก์นำพยานบุคคลเข้าสืบแทนพยานเอกสาร ถือว่าเป็นการอนุญาตให้นำพยานบุคคลมาสืบตามมาตรา 93(2) ศาลรับฟังพยานบุคคลของโจทก์ได้

ฎีกาที่ 775/2533 สัญญาจะซื้อขายที่ดินมีข้อตกลงด้วยว่าผู้ซื้อจะจ่ายค่าปรับปรุงที่ดินให้แก่ผู้ขาย ข้อตกลงนั้นจะมีอยู่จริงหรือไม่ หรือมีสาระสำคัญอย่างไร จำต้องพิจารณาพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบมา ซึ่งการนำสืบถึงข้อตกลงในลักษณะเช่นนี้ไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง จำเลยจึงมีสิทธินำสืบพยานบุคคลในข้อนี้ได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 656/2517 โจทก์ขายฝากที่ดินไว้กับจำเลย มีข้อตกลงว่า เมื่อโจทก์ไถ่การขายฝากโจทก์จะต้องชำระค่าเช่าที่ดินที่โจทก์เก็บได้ในระหว่างอายุสัญญาขายฝากให้แก่จำเลยด้วย ข้อตกลงดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ และเป็นข้อตกลง

เกี่ยวกับคอกผลของทรัพย์สินที่ขายฝากซึ่งผู้สัญญาอาจตกลงอย่างไรก็ได้ การนำสืบพยานบุคคลถึงข้อ
ตกลงดังกล่าวหาเป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาขายฝากกับสินได้แต่อย่างใดไม่

ในกรณีที่ทำสัญญาซื้อขายทรัพย์สินที่มีส่วนควบ แต่สัญญาซื้อขายไม่ได้กล่าวถึงส่วนควบว่า
ตกลงขายด้วยหรือไม่ ดังนี้ ต้องถือว่าได้ตกลงขายด้วย จะนำสืบพยานบุคคลว่าไม่ได้ตกลงขายส่วน
ควบด้วยไม่ได้

ฎีกาที่ 685/2507 สัญญาซื้อขายวรรคแรกว่าที่ดินมีสิ่งปลูกสร้าง วรรคต่อไประบุเจตนาของ
คู่กรณีว่าตกลงซื้อขายที่ดินแปลงนี้ แม้จะไม่ระบุว่าที่ดินพร้อมกับห้องแถวด้วยก็ตาม ก็ต้องหมาย
ความว่าตกลงซื้อขายห้องแถวกันด้วย เพราะห้องแถวเป็นส่วนควบของที่ดินย่อมคิดไปกับที่ดิน
ถ้าจะไม่ซื้อขายกันก็ต้องระบุข้อตกลงไว้เป็นพิเศษ และในกรณีเช่นนี้โจทก์ไม่มีสิทธินำสืบว่าโจทก์
ต้องการขายแต่ที่ดินไม่ได้ขายห้องแถวด้วย เพราะเป็นการสืบแก้ไขเอกสาร ต้องห้ามมิให้นำสืบตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

ฎีกาที่ 716/2505 เมื่อหนังสือสัญญาระบุว่าขายฝากเรือนหลังหนึ่ง ก็ย่อมหมายความรวมถึง
ส่วนควบของเรือนหลังนี้ด้วย และเมื่อเรือนหลังเล็กเป็นส่วนควบของเรือนหลังใหญ่โดยสภาพของ
ทรัพย์สินอยู่แล้ว จะขอสืบพยานบุคคลว่าได้ตกลงกันไว้ก่อนขายว่าไม่ได้ขายหลังเล็กด้วยนั้นไม่ได้

ข้อสัญญาที่ว่าตกลงขายที่ดินทั้งโฉนด หมายความว่าตกลงขายทั้งหมดรวมทั้งที่งอกริมตลิ่ง
ด้วย

ฎีกาที่ 3102/2534 สัญญาจะซื้อขายมีข้อความว่า ผู้จะขายยอมตกลงจะขายที่ดิน โฉนดเลขที่
1189 หมายความว่าตกลงขายหมดทั้งแปลง เหมาทังโฉนดรวมทั้งที่งอกริมตลิ่ง ดังนั้น จำเลย
จะนำสืบว่าความจริงไม่ขายที่งอกด้วยไม่ได้ เพราะเป็นการสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสาร

ใบสำคัญรับเงิน ไม่ใช่สัญญาซื้อขาย นำสืบเปลี่ยนแปลงได้

ฎีกาที่ 7275/2537 ใบสำคัญรับเงินค่ากระบือมิใช่สัญญาซื้อขายหรือสัญญาซื้อขายไม่มี
กฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง การที่โจทก์นำสืบพยานบุคคลเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความ
ในเอกสารดังกล่าว จึงไม่ต้องห้ามมิให้รับฟังตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

การทำสัญญาซื้อขายที่ดินมือเปล่าตกเป็นโมฆะ เพราะมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่อาจสมบูรณ์ในฐานะสัญญาโอนการครอบครองโดยมีค่าตอบแทนซึ่งไม่มีกฎหมายบังคับว่าต้องมีหนังสือมาแสดง กรณีเช่นนี้จึงนำสืบพยานบุคคลได้

ฎีกาที่ 1131-1132/2533 จำเลยซื้อที่ดินพิพาทซึ่งมี น.ศ.3 จากโจทก์ โดยมีได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ย่อมตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ.มาตรา 456 วรรคแรก และ 115 แต่ย่อมเป็นอันสมบูรณ์โดยฐานเป็นนิติกรรมอย่างอื่นได้ตามมาตรา 136 กรณีปรากฏว่า โจทก์ได้มอบการครอบครองที่ดินพิพาทให้จำเลยแล้ว ซึ่งกระทำได้ตามมาตรา 1378 ตามพฤติการณ์สันนิษฐานได้ว่าคู่กรณีตั้งใจให้สมบูรณ์เป็นสัญญาโอนการครอบครองโดยมีค่าตอบแทน ดังนี้ ไม่มีกฎหมายบังคับว่าต้องมีหนังสือมาแสดง จำเลยจึงนำพยานบุคคลมาสืบและศาลรับฟังพยานบุคคลแทนพยานเอกสารได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 1212/2536 ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินมือเปล่า การที่ บ. ได้มอบการครอบครองที่ดินพิพาทให้แก่ผู้ซื้อแล้ว จึงเป็นการโอนสิทธิครอบครองที่ดินพิพาทให้แก่ผู้ซื้อโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องทำสัญญาซื้อขายเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การที่โจทก์นำพยานบุคคลมาสืบถึงสิทธิในที่ดินพิพาทว่าบิดาโจทก์ซื้อที่ดินพิพาทจาก บ. จึงมิใช่เป็นการนำพยานบุคคลมาสืบแทนเอกสาร หากต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 ไม่

สัญญาประกันภัยต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 867 นั้น หมายถึงการฟ้องร้องกันระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัย ถ้าบุคคลภายนอกเป็นผู้ฟ้องให้ผู้รับประกันภัยรับผิดชอบ ไม่อยู่ภายใต้บังคับต้องนำหลักฐานดังกล่าวมาแสดง จึงนำสืบพยานบุคคลได้

ฎีกาที่ 3151/2526 โจทก์มิได้ฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบในฐานะที่โจทก์เป็นคู่สัญญาผู้เอาประกันไว้กับจำเลย แต่ฟ้องในฐานะที่โจทก์เป็นผู้เสียหาย เป็นบุคคลภายนอก จึงไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายที่ต้องนำเอกสารมาแสดง

นอกจากนี้ ในกรณีบริษัทประกันภัยรับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัยไปฟ้องไล่เบี้ยบุคคลภายนอกผู้กระทำละเมิด ก็ไม่อยู่ในบังคับต้องนำพยานเอกสารมาแสดงเช่นกัน

ฎีกาที่ 3888/2537 โจทก์เป็นผู้รับประกันภัยได้ชดใช้ค่าเสียหายตามกรมธรรม์ประกันภัยแก่ผู้เอาประกันภัยไปแล้ว จึงรับช่วงสิทธิมาฟ้องเรียกเอาแก่จำเลยผู้ขนส่ง มิได้ฟ้องบังคับคดีตาม

สัญญาประกันภัย จึงไม่อยู่ในบังคับของ ป.พ.พ.มาตรา 867 วรรคแรก อันจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบมาแสดง จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้และไม่ตกอยู่ภายในบังคับตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94 เพราะมิใช่กรณีที่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง

ฎีกาที่ 2464/2524 โจทก์เข้ารับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัยที่องเจ้าเลข ผู้ก่อวินาศภัย ตาม ป.พ.พ.มาตรา 880 ไม่ใช่ฟ้องร้องบังคับคดีตามสัญญาประกันภัย จึงไม่อยู่ในบังคับของ ป.พ.พ.มาตรา 867 วรรคแรก อันจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบมาแสดง จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ และไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 เพราะมิใช่กรณีที่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง

ในเรื่องกำหนดเวลาชำระหนี้ หากไม่ได้ระบุเวลาชำระหนี้ไว้ เจ้าหนี้จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้เมื่อใดก็ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 203 วรรคแรก จะนำสืบพยานบุคคลว่ามีกำหนดเวลาชำระหนี้ไม่ได้

ฎีกาที่ 1962/2525 เอกสารหลักฐานการยืมเงินที่จำเลยทำให้โจทก์ไว้ ไม่ได้ระบุเวลาชำระหนี้ ต้องถือว่าเป็นหนี้ที่ไม่กำหนดเวลาชำระหนี้ โจทก์ย่อมมีสิทธิเรียกให้จำเลยชำระหนี้เมื่อใดก็ได้ตาม ป.พ.พ.มาตรา 203 วรรคแรก การที่จำเลยให้การต่อสู้และขอนำพยานบุคคลมาสืบว่าได้มีข้อตกลงให้จำเลยผ่อนชำระหนี้เป็นงวด ๆ และหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ เป็นการสืบเพิ่มเติมข้อความในเอกสารดังกล่าว ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94(ข)

ในเรื่องสถานที่ชำระหนี้ก็เช่นกัน หากไม่มีข้อตกลงว่าให้มีการชำระหนี้กันที่ใด ก็ต้องเป็นไปตาม ป.พ.พ.มาตรา 324 คือต้องชำระหนี้ ณ ภูมิดำเนาของเจ้าหนี้

ฎีกาที่ 5291/2537 โจทก์กับ ฉ. คกลงทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินพิพาทโดยอาศัยหลักฐานเป็นหนังสือ กรณีจึงต้องด้วย ป.วิ.พ.มาตรา 94(ข) ที่ห้ามมิให้คู่ความนำสืบพยานบุคคลว่ายังมีข้อความเพิ่มเติมนอกเหนือจากสัญญาอยู่อีก เมื่อตามสัญญาเอกสารดังกล่าวไม่มีข้อตกลงว่าให้ ฉ. เก็บเงินจากโจทก์ ณ ภูมิดำเนาของโจทก์ การที่โจทก์นำสืบพยานบุคคลว่าได้ตกลงกันดังกล่าว จึงต้องห้ามมิให้รับฟัง โจทก์ต้องชำระเงิน ณ ภูมิดำเนาของ ฉ. ผู้เป็นเจ้าของหนี้ตาม ป.พ.พ.มาตรา 324

ข้อสังเกต ตามแนวคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ เป็นการวินิจฉัยยกชั้นหลักคำพิพากษาฎีกาที่ 1330/2504 ซึ่งวินิจฉัยว่านำสืบพยานบุคคลได้ว่ามีการตกลงในเรื่องนี้ไว้อย่างไรต่างหาก

ในกรณีที่คู่กรณีตกลงกันในเรื่องสถานที่ชำระหนี้ คู่ความก็นำสืบพยานบุคคลได้ว่าใน ภาย หลังได้ตกลงกันใหม่แตกต่างจากข้อตกลงเดิม และได้ปฏิบัติตามข้อตกลงใหม่ตลอดมา

ฎีกาที่ 2932/2530 สัญญาจะซื้อขายระบุว่าชำระค่าที่ดินแต่ละงวด โจทก์จะต้องนำไป ชำระที่บ้านของจำเลยทุกครั้ง ถ้าไม่ปฏิบัติตาม ถือว่าผิดสัญญา เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าโจทก์ จำเลยตกลงกันให้ฝ่ายจำเลยเป็นผู้ไปเก็บเงินจากโจทก์ทุกงวด งวดประจำเดือนกันยายน 2524 จำเลย ไม่ไปเก็บเงินจากโจทก์ การที่โจทก์จำเลยตกลงกันให้ฝ่ายจำเลยเป็นผู้ไปเก็บเงินจากโจทก์ และได้ ปฏิบัติกันตลอดมาเช่นนี้ แสดงว่าโจทก์จำเลยมิได้มีเจตนาถือเอาข้อกำหนดเรื่องสถานที่ชำระเงิน ค่าที่ดินว่า จะต้องให้โจทก์นำไปชำระที่บ้านของจำเลยโดยเคร่งครัดดังที่ระบุไว้ในสัญญา ดังนั้น ใน ข้อที่โจทก์จำเลยตกลงกันให้จำเลยไปเก็บเงินค่าที่ดินจากโจทก์นี้ โจทก์ย่อมนำสืบได้ว่าโจทก์จำเลย ตกลงปฏิบัติต่อกันใหม่แตกต่างจากข้อตกลงที่กำหนดไว้ในสัญญาเดิม ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94

ในกรณีที่สัญญาผู้ระบุว่า คัดดอกเบี๋ยตามกฎหมาย ถือว่ามีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี ตาม ป.พ.พ.มาตรา 7 จะสืบพยานบุคคลว่าตกลงกันอัตราร้อยละ 15 ต่อปีไม่ได้ ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 497/2506 สัญญาผู้มิข้อสัญญาว่าผู้กู้ยอมให้ดอกเบี้ยตามจำนวนเงินที่ผู้กู้ให้กู้ตาม กฎหมาย ย่อมถือว่ามีอัตราร้อยละ 7 ครั้งต่อปี เพราะกรณีต้องด้วย ป.พ.พ. มาตรา 7 และจะรับฟัง พยานบุคคลเพื่อเปลี่ยนแปลงอัตราดังกล่าวนี้ไม่ได้ แม้ใบรับเงินที่ผู้ให้กู้ออกให้ผู้กู้จะปรากฏอัตรา ดอกเบี๋ยเท่ากับร้อยละ 15 ต่อปีหรือเกินกว่านั้น ก็ไม่เป็นหลักฐานที่หักล้างว่าไม่ใช้ร้อยละ 7 ครั้ง ต่อปี เพราะมิได้มีลายมือชื่อของผู้กู้ซึ่งเป็นฝ่ายต้องรับผิดชอบ

ฎีกาที่ 235/2507 โจทก์ผู้ให้กู้จะนำสืบเปลี่ยนแปลงข้อความในหนังสือสัญญาผู้ระบุว่า ดอกเบี๋ยตามกฎหมายมาเป็นว่าได้ตกลงกันในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ไม่ได้ ต้องห้ามตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94(ข)

จำเลยผู้ถูไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือในการชำระเงินต้นมาแสดง คงมีแต่เอกสารใบรับเงินซึ่งระบุว่าเป็นการชำระดอกเบี้ยอย่างเดียว จำเลยจะนำสืบตีความว่าเป็นการชำระต้นเงินด้วยไม่ได้ และในกรณีเช่นนี้ เมื่อศาลคำนวณดอกเบี้ยที่จำเลยต้องชำระแล้วหักจากจำนวนเงินที่จำเลยชำระ ไปตามใบรับเงิน ส่วนที่เหลือจะให้ถือว่าเป็นการชำระต้นเงินก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน

แต่ในกรณีที่สัญญาชำระดอกเบี้ยตามกฎหมายนี้ ก็อาจนำสืบพยานบุคคลได้ว่าความจริงแล้วได้ตกลงคิดดอกเบี้ยเกินอัตราตามกฎหมายข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยเป็นโมฆะ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 วรรคท้าย หรือนำสืบได้ว่า เป็นการมอบที่ดินให้ทำกินต่างดอกเบี้ย

ฎีกาที่ 4133/2529 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำสัญญากำหนดดอกเบี้ยอัตราร้อยละเกินเจ็ดครึ่งต่อปี โดยปรากฏตามสัญญาระบุว่าดอกเบี้ยตามกฎหมาย แต่โจทก์นำสืบว่าชั้นแรกตกลงคิดดอกเบี้ยเกินอัตราร้อยละ 5 ต่อเดือน ต่อมาลดลงเหลือร้อยละ 3 ต่อเดือน จำนวนเงินจำเลยชำระมาแล้วเป็นการชำระดอกเบี้ยเกินอัตราตามกฎหมาย จำเลยยังมีได้ชำระต้นเงินทั้งอังก้างชำระดอกเบี้ย จึงฟ้องเรียกคืนเงินกู้เต็มจำนวนกับดอกเบี้ยตามที่ระบุในสัญญา เมื่อจำเลยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เป็นการฝ่าฝืน พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ประกอบด้วย ป.พ.พ.มาตรา 654 อันเป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบฯ ศาลมีอำนาจยกขึ้นปรับแก้คดีได้เองตาม ป.วิ.พ.มาตรา 142(5) ทั้งการรับฟังพยานบุคคลว่าหนี้ที่ระบุไว้ในเอกสารไม่สมบูรณ์ หากจำต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 ไม่ ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยจึงเป็นโมฆะ

ฎีกาที่ 13/2590 ในกรณีฟ้องเรียกที่ดินที่มอบให้ทำต่างดอกเบี้ยคินนั้น แม้สัญญาผู้มิว่ายอมให้ดอกเบี้ยตามกฎหมาย ผู้ถูก็นำสืบว่าได้มอบที่ดินให้ทำต่างดอกเบี้ยได้ ไม่เป็นการสืบแก้ไขเอกสาร

นอกจากนี้สู่ความนำสืบได้ว่ายอดเงินตามสัญญาผู้ได้รวมดอกเบี้ยล่วงหน้า ซึ่งเรียกเกินอัตราผิดกฎหมายเข้าไว้ด้วยได้ ตามมาตรา 94 วรรคท้าย

ฎีกาที่ 522/2525 บุคคลที่เป็นหนี้เงินกู้ต่อกันอาจตกลงทำหนังสือกู้กันใหม่หรือเงินกู้อย่างก่อน ๆ มารวมในหนังสือกู้ครั้งหลังได้ และการนำสืบถึงที่มาแห่งหนี้ตามหนังสือสัญญาฉบับหลังย่อมมิใช่เป็นการสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสาร เพราะแม้้นำสืบได้ ก็เปลี่ยนแปลงแก้ไขความรับผิดชอบ

คามเอกสาร ผู้ที่จะขอนำสืบว่าผู้ให้กู้เอาจำนวนดอกเบี้ยอัตรามารวมเป็นต้นเงินในสัญญาได้ เพราะเป็นการนำสืบว่าหนี้อันเกิดจากดอกเบี้ยอัตรานั้นไม่สมบูรณ์อย่างหนึ่ง

กรณีที่ไม่มิกฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง

ในกรณีที่ไม่มิกฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง ก็ไม่ต้องห้ามนำสืบพยานบุคคลตามมาตรา 94 เช่น การนำสืบเรื่องการชำระดอกเบี้ย

ฎีกาที่ 1401/2525 โจทก์นำสืบเพื่อแสดงให้เห็นว่าได้มอบเงินครบจำนวนตามสัญญาเงินให้จำเลยแล้ว แต่จำเลยยอมให้หักดอกเบี้ยไว้ล่วงหน้า เป็นการนำสืบถึงความเป็นมาของเงินต้นตามสัญญา ไม่เป็นการรับฟังพยานบุคคลแก้ไขเพิ่มเติมสัญญา ทั้งการที่โจทก์นำพยานบุคคลเข้าสืบว่าจำเลยชำระดอกเบี้ยให้โจทก์แล้วในวันทำสัญญา ก็เป็นการนำสืบแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องดอกเบี้ย ซึ่งกฎหมายมิได้บังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง การรับฟังพยานบุคคลเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวจึงไม่ต้องห้าม ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

การรับสภาพหนี้ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 193/14(1) อาจกระทำได้โดยทำเป็นหนังสือ ชำระหนี้บางส่วน ฯลฯ เห็นได้ว่าไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือเสมอไป การรับสภาพหนี้จึงไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง จึงสืบพยานบุคคลแก้ไขข้อความในหนังสือรับสภาพหนี้ได้

ฎีกาที่ 1156/2537 ตาม ป.พ.พ.มาตรา 172 (เดิม) การรับสภาพหนี้ไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือเสมอไป การรับสภาพหนี้จึงไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง การที่ศาลรับฟังพยานบุคคลแล้วนำไปเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความตามหนังสือรับสภาพหนี้ จึงไม่ต้องห้าม ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94 (ข)

การนำสืบว่าได้มอบที่ดินให้ทำกินต่างดอกเบี้ยเงินกู้ ไม่ต้องมีเอกสารมาแสดง

ฎีกาที่ 1261-1262/2518 ฟ้องเรียกนาที่มอบให้ทำต่างดอกเบี้ยเงินกู้คืน ผู้มอบสืบพยานบุคคลได้ ไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือในเรื่องมอบนาให้ทำกินต่างดอกเบี้ย

ต.ค. 1 ไม่ใช่เอกสารที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีมาแสดง ดังนั้น จึงนำพยานบุคคลมาสืบหักล้างได้

ฎีกาที่ 90/2532 แม้จำเลยจะแจ้งการครอบครองที่พิพาทตาม ส.ค.1 โดยระบุการได้มาว่า โจทก์ซึ่งเป็นพี่สาวแบ่งให้ก็ตาม จำเลยก็ยังสามารถนำสืบได้ว่าที่พิพาทเดิมเป็นของบิดามารดา เมื่อ บิดามารดาตาย โจทก์จำเลยและพี่น้องได้ร่วมทำกินในที่พิพาทแล้วแบ่งปันกันได้ เพราะ ส.ค.1 ไม่ใช่เอกสารที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีมาแสดง จึงไม่อยู่ในบังคับ ป.วิ.พ. มาตรา 94 ที่ไม่ให้สืบ พยานบุคคลแก่ใจ

สัญญาจำนำไม่ต้องทำเป็นหนังสือ จึงสืบพยานบุคคลได้

ฎีกาที่ 1729/2512 (ประชุมใหญ่) สัญญาจำนำไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือถูกหมิ่นย่อนำ สืบพยานบุคคลได้ว่าการมอบใบหุ้ให้เจ้าหนี้ยึดถือไว้เป็นการจำนำ

ฎีกาที่ 1593-1594/2495 ผู้อยู่ในบ้านเช่าทำหนังสือไว้แก่ผู้เช่าบ้านนั้นว่า คนรับเฝ้าบ้านเช่า ให้แก่ผู้เช่า ไม่ใช่เช่าช่วงและไม่ได้เสียเงินให้ผู้เช่า ดังนี้ หนังสือดังกล่าวไม่ใช่พยานเอกสารที่มี กฎหมายบังคับว่าต้องนำมาแสดง ฉะนั้น การสืบเพิ่มเติมหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลง เช่น สืบว่าคนเช่าช่วง บ้านนั้นจากผู้เช่า ดังนี้ ย่อมสืบได้ ไม่ต้องห้าม

การนำสืบการใช้เงินกู้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 653 วรรคสอง หมายถึงการชำระหนี้เงินกู้ด้วยเงิน ส่วนการใช้เงินกู้ด้วยของอย่างอื่นมิใช่เงินไม่จำเป็นต้องมีหลักฐาน เป็นหนังสือ ในกรณีเช่นนี้จึงสามารถนำสืบการใช้เงินด้วยพยานบุคคลได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 1178/2510 การชำระหนี้เงินกู้ด้วยการ โอนที่พิพาทให้เจ้าหนี้ เป็นการชำระหนี้อย่าง อื่น ซึ่งมีใช้การชำระหนี้ด้วยเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 32

จำเลยรับว่าได้ทำสัญญากู้ไว้ให้โจทก์จริงและในสัญญามีข้อความว่าได้รับเงิน ไปแล้ว การที่ จำเลยจะนำสืบว่าความจริงจำเลยไม่ได้กู้เงิน โจทก์ แต่ได้ทำสัญญากู้ไว้เพื่อเป็นประกัน ป. ถูกหมิ่น ของโจทก์ ดังนี้ เป็นการสืบเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสาร จึงต้องห้าม

การชำระเงินกู้ด้วยเช็กก็ถือว่าเป็นการชำระหนี้อย่างอื่น นำสืบพยานบุคคลได้

ฎีกาที่ 1084/2510 การชำระคอกเบี้ยไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือตาม ป.พ.พ. มาตรา 653 วรรคสอง จึงนำสืบพยานบุคคลว่าได้ชำระคอกเบี้ยแล้วได้

การชำระหนี้ด้วยเช็คเป็นการชำระหนี้ด้วยการออกตัวเงิน ตาม ป.พ.พ.มาตรา 653 วรรค
สาม ย่อมถือได้ว่าเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นซึ่งมิใช่เป็นการชำระหนี้ด้วยเงิน ฉะนั้นจะไม่มีหลักฐาน
เป็นหนังสือตาม ป.พ.พ.มาตรา 653 ก็ยอมรับฟังพยานบุคคลที่น่าสืบในเรื่องการชำระหนี้ได้

การชำระหนี้เงินกู้โดยการโอนเงินทางโทรออก ก็เป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น นำพยานบุคคล
มาสืบได้

มีข้อสงสัยเกี่ยวกับการนำสืบในเรื่องการชำระหนี้ คงมีแต่เรื่องการชำระหนี้เงินกู้เท่านั้นที่
กฎหมายบัญญัติให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ สำหรับการนำสืบการชำระหนี้ตามมูลหนี้อื่น ๆ ไม่มี
กฎหมายบังคับว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ จึงสามารถนำสืบการใช้เงินด้วยพยานบุคคลได้
ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94

ฎีกาที่ 3412/2537 การชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายน้ำเกลือไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมี
พยานเอกสารมาแสดง จำเลยขอย่นำพยานบุคคลมาสืบได้ว่าจำเลยยังไม่ได้รับเงินตามใบเสร็จรับเงิน
ที่โจทก์ออกให้ไว้เพราะเจ้าหน้าที่การเงินของจำเลยทุจริต

ฎีกาที่ 647/2508 แม้สัญญาจะซื้อขายที่ดินกฎหมายบังคับให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลง
ลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดมาแสดง แต่การที่จำเลยนำสืบได้ว่าชำระราคาที่พิพาทกันแล้วนั้น จำเลย
ขอย่นำสืบได้ ไม่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือเพิ่มเติมเอกสารสัญญาแต่อย่างใด

ข้อสังเกต มีบางกรณีที่มีข้อความระบุในสัญญาว่ามีการชำระหนี้ตามสัญญาแล้ว เช่น
สัญญาจะซื้อขายระบุว่าผู้ซื้อได้ชำระราคาที่ดินแล้วในวันทำสัญญา ในกรณีนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจะ
นำพยานบุคคลมาสืบว่าในวันทำหนังสือดังกล่าวจำเลยไม่ได้รับราคาที่ดินไม่ได้ หรือสัญญา
ประนีประนอมยอมความระบุว่าโจทก์ได้รับเช็คค่าสินไหมทดแทนแล้ว จะนำสืบว่ายังไม่ได้รับ
ค่าสินไหมทดแทนไม่ได้

ฎีกาที่ 1842/2524 หนังสือสัญญาการซื้อขายที่ดินระบุว่าจำเลยผู้ขายได้รับราคาที่ดิน ไปจาก
โจทก์ผู้ซื้อเสร็จแล้ว การที่จำเลยนำพยานบุคคลมาสืบว่าในวันทำหนังสือดังกล่าวจำเลยไม่ได้รับ
ราคาที่ดินนั้น เป็นการสืบเพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในหนังสือสัญญาการซื้อขายที่พิพาท ต้อง
ห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

ฎีกาที่ 2508/2534 เมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความระบุว่า โจทก์ได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประนีประนอมยอมความจนเป็นที่พอใจแล้ว โจทก์จะนำพยานบุคคลมาสืบว่า โจทก์ยังมีได้รับค่าสินไหมทดแทนเต็มตามสัญญาหาได้ไม่ เป็นการต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94(ข) และมีใช่เป็นการนำสืบพยานบุคคลว่าสัญญาไม่สมบูรณ์ สัญญาประนีประนอมยอมความจะสมบูรณ์หรือไม่มิได้ขึ้นอยู่กับ การชำระหนี้ตามสัญญา การชำระหนี้เป็นเพียงการปฏิบัติตามสัญญา ไม่มีผลกระทบต่อถึงความสมบูรณ์แห่งสัญญา

คู่ความรับกันว่าราคาซื้อขายที่ดินที่แท้จริงสูงกว่าที่ระบุในสัญญาซื้อขาย ผู้ขายนำสืบได้ว่ายังไม่ได้รับเงินค่าที่ดินตามราคาที่แท้จริง ดังนี้ แม้สัญญาซื้อขายจะระบุว่าผู้ซื้อได้ชำระค่าที่ดินแล้ว ก็ไม่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไข

ฎีกาที่ 228/2538 สัญญาซื้อขายที่ดินระบุราคาซื้อขายจำนวน 3,000,000 บาท แต่คู่ความรับกันว่า ซื้อขายกันจริงในราคา 9,500,000 บาท ดังนั้น แม้สัญญาซื้อขายมีข้อความว่าผู้ซื้อได้ชำระและผู้ขายได้รับเงินค่าที่ดินเรียบร้อยแล้วก็ตาม การที่ผู้ขายนำสืบว่ายังได้รับเงินค่าที่ดิน ไม่ครบถ้วนตามราคาที่แท้จริง จึงไม่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญาซื้อขาย ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94(ข)

ถ้าสัญญาซื้อขายมีทั้งข้อที่ระบุว่าได้ชำระราคาแล้วกับระบุด้วยว่าจะชำระราคาในภายหน้า เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อสัญญาแล้ว เป็นข้อสัญญาที่ขัดแย้งกันเอง ดังนี้ นำสืบได้ไม่เป็นการสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสาร

แต่ถ้าเป็นการนำสืบว่าความจริงเป็นการชำระราคากันด้วยเช็ค ถือว่าเป็นการสืบอธิบายความหมายของข้อความในเอกสาร

ทะเบียนบ้านไม่ใช่หลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ในบ้าน ไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง นำสืบพยานบุคคลเปลี่ยนแปลงได้

ฎีกาที่ 5586/2534 ทะเบียนบ้านเป็นเพียงหลักฐานของทางราชการ ที่ระบุว่าใครเป็นเจ้าของบ้านและมีใครอาศัยอยู่ในบ้าน ไม่ใช่หลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ในบ้าน ไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง จึงยอมนำสืบพยานบุคคลเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94

การให้สัตยาบันแก่สัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ไม่มีแบบ นำสืบพยานบุคคลได้

ฎีกาที่ 699/2482 การสืบว่าโจทก์ได้ให้สัตยาบันแก่สัญญาซื้อขายที่ดินหรือไม่ เป็นการสืบถึงนิติกรรมอีกอันหนึ่งต่างหากจากสัญญาซื้อขาย จึงไม่เป็นการสืบเพิ่มเติมคัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร และไม่ต้องห้ามไม่ให้สืบพยานบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

การนำสืบพยานบุคคลว่านิติกรรมระงับลงแล้ว ไม่ต้องห้ามนำสืบพยานบุคคลตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 468/2506 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยซื้อของและผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ให้ครบการที่จำเลยต่อสู้ว่าจำเลยบอกคืนของที่ซื้อ ให้โจทก์รับเงินมัดจำและโจทก์ยินยอมนั้น ย่อมเป็นข้อต่อสู้ว่าภายหลังการทำสัญญาซื้อขายแล้วคู่กรณีได้ทำความตกลงกันใหม่ โดยเลิกสัญญาเดิม ฉะนั้นจำเลยย่อมนำพยานบุคคลมาสืบได้ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 1733/2492 โจทก์ฟ้องขอให้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จำเลยต่อสู้ว่าได้ตกลงเลิกสัญญานั้นแล้ว และได้มีการตกลงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความกันขึ้นใหม่แล้ว ดังนี้ แม้ไม่ได้ทำเป็นหนังสือ จำเลยก็ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้ และนำพยานบุคคลสืบได้ ไม่เป็นการสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงหนังสือสัญญา

ฎีกาที่ 1141/2497 ผู้ขายฝากที่ดินตกลงกับผู้ซื้อฝากและคนภายนอกว่า ผู้ซื้อฝากและคนภายนอกจะชำระราคาเพิ่มให้ ผู้ขายฝากไม่ว่าที่ดินคืน ได้วางเงินให้ผู้ขายฝากรับไว้ส่วนหนึ่งแล้ว ข้อตกลงนี้ทำให้สิทธิการไถ่ที่ดินคืนตามสัญญาขายฝากระงับไปและไม่เป็นการนำสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสารสัญญาขายฝาก

สัญญาค้ำประกัน ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ส่วนข้อตกลงที่ผู้ค้ำประกันยอมให้เจ้าหนี้ยึดถือ โฉนดไว้จนกว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ครบถ้วน เป็นสัญญาที่ตกลงกันไว้เป็นพิเศอีกอันหนึ่ง ไม่เกี่ยวกับสัญญาค้ำประกัน ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ เจ้าหนี้ย่อมนำพยานบุคคลมาสืบข้อตกลงดังกล่าวได้

การนำสืบถึงที่มาแห่งหนี้หรือมูลหนี้เดิม ไม่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารจึงนำสืบพยานบุคคลได้

ฎีกาที่ 1066/2535 ในคำฟ้องและสัญญาผู้ระบุว่าจำเลยที่ 1 รับเงินจำนวน 1,500,000 บาท ไปจากโจทก์ครบถ้วนในวันทำสัญญา การที่โจทก์นำสืบว่าจำเลยที่ 1 รับเงินไปตามสัญญาผู้ไปจากโจทก์ก่อนวันทำสัญญาผู้บ้าง ในวันทำสัญญาผู้บ้าง และหลังวันทำสัญญาผู้บ้าง เป็นการนำสืบถึงที่มาหรือรายละเอียดในการที่จำเลยที่ 1 รับเงินไปจากโจทก์ ไม่เป็นการนำพยานบุคคลมาสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร

ฎีกาที่ 190/2510 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำสัญญาผู้เงินโจทก์ 2,500 บาท จำเลยรับว่าทำสัญญาผู้จริง เนื่องจาก โจทก์ตกลงจ้างเหมาจำเลยเจาะน้ำบาดาลเป็นเงิน 3,300 บาท จำเลยจึงทำหนังสือผู้เงินโจทก์ 2,500 บาท เป็นเงินล่วงหน้าเพื่อซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ เมื่อจำเลยลงมือทำก่อนแล้ว ต่อมาจำเลยขอให้โจทก์ซื้อเครื่องสูบลอยอีกเป็นเงิน 1,500 บาท เมื่อรวมกับเงินที่จำเลยทำสัญญาผู้ จึงเป็นเงิน 4,000 บาท เงินรายนี้ เมื่อคิดหักกับค่าจ้าง 3,300 บาทแล้ว จำเลยยังคงรับผิดชอบเพียง 700 บาท ดังนี้ จำเลยยอมนำสืบพยานบุคคลได้ เพราะการนำสืบของจำเลยเป็นการนำสืบเพื่อแสดงว่าจำเลยเป็นหนี้โจทก์โดยเหตุใด อันเป็นการนำสืบถึงมูลหนี้ ไม่ได้เป็นการนำสืบแสดงว่าไม่ได้เป็นหนี้ และเป็นการนำสืบถึงว่าโจทก์ก็เป็นหนี้จำเลยในเรื่องโจทก์จ้างจำเลยเจาะน้ำบาดาล 3,300 บาท เมื่อได้หักหนี้กันแล้วจำเลยยังคงเป็นหนี้โจทก์อยู่เพียง 700 บาท มิใช่เป็นการนำสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสาร แต่เป็นการนำสืบเพื่อแสดงว่าโจทก์จำเลยเป็นหนี้ต่อกันอย่างไร จำเลยยังคงเป็นหนี้โจทก์อยู่อีกเท่าใด

ฎีกาที่ 1656/2513 โจทก์ให้จำเลยผู้เงิน 500 บาท โดยให้จำเลยเขียนสัญญาผู้เงินจำนวนนี้แล้วยังให้จำเลยเขียนสัญญาผู้อีกฉบับหนึ่งว่า จำเลยผู้เงินโจทก์ 20,000 บาท เพื่อเป็นหลักประกันว่าจำเลยจะต้องชำระเงินผู้ตามสัญญาผู้ตามสัญญาฉบับแรกคืนตามกำหนด เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกเงินตามสัญญาผู้ฉบับหลัง จำเลยยอมมีสิทธินำสืบถึงข้อตกลงอันเป็นมูลเหตุและความประสงค์ที่ทำสัญญาผู้ว่า โจทก์จำเลยไม่มีเจตนาจะเรียกรื้อกันตามสัญญาผู้ฉบับหลังนี้เลย และการที่จำเลยนำสืบว่าไม่ได้รับเงินตามสัญญาผู้ฉบับหลังก็เป็นการนำสืบว่ามูลหนี้ที่จะทำให้จำเลยต้องรับผิดชอบให้โจทก์นั้นหาไม่ จึงไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

ฎีกาที่ 1793/2513 ฟ้องว่าจำเลยทำสัญญาผู้เงิน และรับเงินผู้ไปจาก โจทก์ แล้วโจทก์นำสืบว่าจำเลยเป็นหนี้ค่าซื้อเชื้อเพลิงของบ้าง ยืมเงินก่อนวันทำสัญญาผู้บ้าง แล้วรวมทำสัญญาผู้เงินจำนวน

คามฟ้อง ดังนี้ เป็นการนำสืบถึงความเป็นมาแห่งหนี้ตามสัญญาที่ไม่เป็นการสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลง เอกสารสัญญา และไม่เป็นการสืบนอกฟ้องนอกประเด็น

ฎีกาที่ 1631/2535 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยหลอกลวงให้โจทก์ทำสัญญาจำนองไว้แก่จำเลย จำเลยให้การว่าจำเลยรับโอนสิทธิเรียกร้องมาจาก ข. ซึ่งโจทก์เป็นหนี้เงินกู้ ข. อยู่จำเลยจึงนำสืบ คามคำให้การของคนได้ และเป็น การนำสืบอธิบายที่มาของหนี้ตามสัญญาจำนอง มิใช่เป็นการสืบ แก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสารที่ฟ้องห้ามตามกฎหมาย

ฎีกาที่ 2469/2535 จำเลยทำสัญญากู้เงินให้โจทก์ เพื่อไม่ให้โจทก์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับที่ดินที่ โจทก์ขอแบ่งจากจำเลย โจทก์ได้ปฏิบัติตามสัญญาโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับที่ดินนั้นแล้ว โจทก์ จำเลยมิได้พิพาทเกี่ยวกับที่ดินดังกล่าว แต่พิพาทกันว่าสัญญากู้เงินคามฟ้องมีมูลหนี้หรือไม่ การที่ โจทก์นำสืบว่ามารดาโจทก์ยกที่ดินให้จำเลยเพียงเพื่อต้องการให้จำเลยสามารถนำที่ดิน ไปจำนอง ธนาคาร ได้นั้น เป็นการนำสืบเพื่อหักล้างข้อต่อสู้ของจำเลยที่ว่าสัญญาไม่มีมูลหนี้เท่านั้น หาเป็น การนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารหนังสือสัญญาให้ที่ดินมีเงินต่อ ป.วิ.พ. มาตรา 94 ไม่

ฎีกาที่ 1313/2537 จำเลยให้การปฏิเสธว่าไม่ได้กู้เงินจาก ค. ที่จำเลยนำสืบว่าการทำสัญญา จำนองไม่มีการมอบเงินกันเป็นการนำสืบหักล้างว่าการกู้เงินไม่สมบูรณ์ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 วรรคท้าย และที่จำเลยนำสืบว่า จำเลยเป็นผู้เข้าซื้อและนำหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ให้ ค. ยึดถือไว้เป็นประกันเงินคาวนเป็นการนำสืบถึงมูลเหตุที่จำเลยลงลายมือชื่อในหนังสือมอบ อำนวยซึ่งเป็นที่มาแห่งมูลหนี้กู้ยืมและจำนองที่โจทก์ฟ้อง มิใช่เป็นการนำสืบเพื่อบังคับหรือไม่ บังคับตามสัญญาเข้าซื้อ จึงไม่อยู่ในบังคับแห่ง ป.วิ.พ. มาตรา 94

ในกรณีที่ได้พิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ คามข้อความในเอกสารที่ฟ้องนำมาแสดง หรือไม่เกี่ยวกับปัญหาการบังคับหรือไม่บังคับตามนิติกรรมในระหว่างคู่สัญญาแล้ว สามารถนำสืบ พยานบุคคลแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมเอกสารได้ ไม่ใช่กรณีตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 ซึ่งตาม แนวคำพิพากษาฎีกาแยกออกได้เป็นกรณีดังต่อไปนี้

1. กรณีพิพาทระหว่างตัวการและตัวแทน

การตั้งตัวแทนที่ต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 798 นั้น ไม่ใช่แบบหรือหลักฐานของสัญญาตัวแทน สัญญาตัวแทน ไม่ต้องทำตามแบบแต่อย่างใด ตามมาตรา 798 เป็นเรื่องความผูกพันระหว่างตัวการกับบุคคลภายนอกเท่านั้น ดังนั้น หากมีข้อ

พิพาทระหว่างตัวการกับตัวแทน จึงไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 798 ไม่ต้องห้ามสืบพยานบุคคล ตาม
มาตรา 94

ฎีกาที่ 2342/2524 โจทก์จำเลยมิได้พิพาทเกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ โดยอาศัยสัญญาตัวแทนเป็นมูลกรณี หากแต่เป็นเรื่องพิพาทระหว่างตัวการตัวแทนตามสัญญาตัวแทน โดยเฉพาะ แม้ไม่มีหลักฐานการตั้งตัวแทนเป็นหนังสือก็รับฟังพยานบุคคลได้ ไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 798 (ป.พ.พ.) และการนำสืบของโจทก์ก็ไม่ใช่นำสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสาร อันเป็นการต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94

ฎีกาที่ 3628/2536 การนำสืบถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวการกับตัวแทน เพื่อให้ทราบถึงความจริงเกี่ยวกับการทำสัญญาเป็นมาอย่างไร ไม่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94(ข)

ฎีกาที่ 493/2510 การที่โจทก์สืบพยานบุคคลว่าผู้มีชื่อในโฉนดเป็นตัวแทนของโจทก์นั้น หาได้นำสืบในข้อพิพาทระหว่างคู่สัญญาซื้อขายที่ดินซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือตามความหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 นั้น ไม่ แต่เป็นการสืบพยานในข้อพิพาทระหว่างโจทก์จำเลยในกรณีตัวแทนอีกส่วนหนึ่ง จึงไม่ใช่การนำสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสารที่กฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือแต่ประการใด

ฎีกาที่ 2796/2523 โจทก์นำสืบพยานบุคคลว่าที่ดินพิพาทส่วนหนึ่งเป็นของโจทก์ โดย ผู้มีชื่อในโฉนดที่พิพาทลงชื่อในฐานะเป็นตัวแทนของโจทก์ส่วนหนึ่งนั้น มิใช่เป็นการนำสืบในข้อพิพาทระหว่างคู่สัญญาซื้อขายที่ดินซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือ แต่เป็นการนำสืบพยานในข้อพิพาทระหว่างโจทก์จำเลยในกรณีตัวแทน จึงมิใช่เป็นการนำสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสารที่กฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือ โจทก์นำสืบได้ ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

ฎีกาที่ 420/2528 โจทก์ผู้ให้เช่าซื้อทำหนังสือมอบอำนาจให้ ต. ลงนามในสัญญาเช่าซื้อแทนโจทก์ สัญญาเช่าซื้อก็ระบุว่าโจทก์เป็นคู่สัญญากับจำเลยที่ 1 ต. ย่อมมีอำนาจลงชื่อเป็นผู้ให้เช่าซื้อ และประทับตราของโจทก์กระทำการแทนโจทก์ได้ แม้ในสัญญาเช่าซื้อจะไม่ได้ระบุว่า ต. กระทำการแทนโจทก์ โจทก์ก็นำสืบถึงความข้อนี้ได้ เพราะเป็นการนำสืบถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวการกับตัวแทนว่าความจริงเป็นอย่างไร ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

ฎีกาที่ 1306/2500 (ประชุมใหญ่) จดทะเบียนโอนที่ดินให้ไปแล้ว ผู้โอนนำสืบพยานบุคคล ได้ว่าเป็นเรื่องตัวแทนซึ่งโจทก์โอนที่ดินให้จำเลยไป โดยมอบให้จำเลยไปโอนให้ผู้อื่นต่อไป แต่จำเลย ไม่ทำตามที่ได้รับมอบ จึงขอเรียกคืน

ในกรณีที่ตัวแทนไปทำสัญญาในนามของตนเองกับบุคคลภายนอก ต่อมาเมื่อเกิดพิพาทกัน ตามสัญญาที่ทำกันนั้น และตัวแทนถูกบุคคลภายนอกฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญาที่ทำขึ้น ตัวแทนจะ ขอนำสืบด้วยพยานบุคคลว่าจำเลยเป็นเพียงตัวแทนจึงไม่ต้องรับผิดชอบอันเป็นการแก้ไขเอกสาร ไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะไม่ใช่เป็นการนำสืบถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวการตัวแทน ถือว่าเป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญา

ฎีกาที่ 2016/2531 การที่จำเลยและจำเลยร่วมจะนำสืบพยานบุคคลว่าจำเลยลงชื่อในสัญญา เข้าศึกแฉวงพิพาทเป็นการกระทำแทนจำเลยร่วม จำเลยเป็นตัวแทนเร็ดของจำเลยร่วม ก็เท่ากับนำสืบ ว่าความจริงจำเลยไม่ใช่ผู้เช่า จำเลยร่วมเป็นผู้เช่า จึงเป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความใน เอกสารสัญญาเช่าที่ศึกแฉวงพิพาท ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94(ข)

ฎีกาที่ 3/2516 จำเลยทำสัญญาเช่าในนามของตนเองเป็นผู้เช่า จำเลยจะนำสืบ (พยานบุคคล) ว่าทำสัญญาเช่าแทนคนอื่นหาได้ไม่ ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94(ข)

แต่ในกรณีเช่นนี้ จำเลยนำสืบพยานบุคคลว่าโจทก์เป็นตัวแทนผู้อื่นได้

ฎีกาที่ 2147/2518 เอกสารกู้มีชื่อโจทก์เป็นผู้ให้กู้ จำเลยต่อสู้ว่าโจทก์เป็นตัวแทน ผ. จำเลยชำระหนี้แก่ ผ. โดยมีเอกสารมาแสดง จำเลยนำสืบพยานตามข้ออ้างได้

2. การนำสืบถึงความจริงระหว่างผู้มีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ก็ไม่ต้องห้ามสืบพยานบุคคล

ฎีกาที่ 2961/2529 จำเลยเป็นฝ่ายออกเงินซื้อที่ดินแปลงพิพาททั้งหมดในราคา 60,000 บาท แล้วใส่ชื่อโจทก์เป็นเจ้าของร่วมด้วย เนื่องจากโจทก์เป็นที่ขายจำเลยและเคยเป็นหัวหน้าควบคุม งานทำไร่ทำผลประ โยชน์ให้แก่จำเลย การที่สัญญาซื้อขายระบุราคา 25,000 บาท แต่จำเลยนำสืบว่า ซื้อมาในราคา 60,000 บาท เป็นการนำสืบถึงความจริงระหว่างผู้มีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ย่อมนำสืบได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94(ข)

ฎีกาที่ 1248/2491 หนังสือสัญญาซื้อขายมีชื่อผู้ซื้อคนเดียว เมื่อมีบุคคลอ้างว่าตนเป็นผู้ออก เงินเป็นผู้ซื้อที่ดินด้วย อันเป็นข้อพิพาทระหว่างฝ่ายที่มีชื่อเป็นผู้ซื้อกับผู้อ้างนั้น ย่อมนำพยานบุคคล มาสืบได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

3. ฎีกาที่ 219/2535 การนำสืบพยานหลักฐานถึงการเข้าเป็นคู่สัญญาของโจทก์ในการซื้อเรือประมงระหว่าง ค. กับจำเลยทั้งสองว่า โจทก์เป็นผู้ซื้อด้วยหรือไม่ ไม่ใช่เป็นการนำสืบในข้อพิพาทระหว่างคู่สัญญาซื้อขายที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือ แม้เอกสารสัญญาซื้อขายจะระบุว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้ซื้อเรือ ศาลก็รับฟังพยานบุคคลว่าโจทก์เป็นผู้ซื้อเรือได้

4. ฎีกาที่ 491-492/2494 โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายที่คืนของจำเลยโดยอ้างว่าโจทก์เป็นนายหน้าจัดการให้จำเลยขายที่ดินให้แก่ผู้อื่น จำเลยต่อสู้ว่าโจทก์ไม่ได้เป็นนายหน้า ความจริงโจทก์เป็นผู้ซื้อที่ดินของจำเลยเพื่อเอาไปขายให้ผู้อื่น การที่ทำสัญญาซื้อขายโอนทะเบียนระหว่างจำเลยกับ ผู้ นั้นโดยตรง ก็โดยโจทก์ประสงค์จะให้ทำเช่นนั้นเพื่อสะดวกไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม 2 ครั้ง ดังนี้ จำเลยยอมนำสืบตามข้อต่อสู้ได้ เพราะเป็นเรื่องที่จำเลยนำสืบอธิบายถึงความตกลงระหว่างโจทก์จำเลย มิได้เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก จึงไม่ใช่สืบแก้ไขเอกสารระหว่างจำเลยกับผู้อื่นแต่อย่างใด ฉะนั้น ข้อนำสืบของจำเลยจึงรับฟังได้

5. ฎีกาที่ 51/2522 ผู้เช่ามาซื้อนาคืนจากผู้ให้เช่าที่ขายผู้อื่นไปได้ในราคาเท่ากับที่ซื้อมา ในสัญญาซื้อขายปรากฏว่าซื้อราคา 46,595 บาท คู่ความนำสืบพยานบุคคลได้ว่าราคาที่ซื้อจริง 130,000 บาท ไม่ใช่เป็นการนำสืบเพื่อให้บังคับตามสัญญาซื้อขาย จึงไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

6. ฎีกาที่ 3303/2532 การฟ้องเรียกค่าเสียหายที่ผู้เช่ายังคงอยู่ในที่เช่าต่อมาหลังจากสัญญาเช่าระงับแล้ว ไม่ใช่เป็นการฟ้องบังคับตามสัญญาเช่า โจทก์จึงนำพยานบุคคลมาสืบได้ว่าโจทก์จำเลยตกลงขึ้นค่าเช่ากันจากที่กำหนดไว้ในสัญญาเช่า เพื่อให้ศาลกำหนดเป็นค่าเสียหายให้โจทก์ตามจำนวนดังกล่าวได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

7. ฎีกาที่ 166/2536 กรณีฟ้องเรียกค่าทดแทนที่ดินที่ถูกเวนคืน ไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง ไม่ใช่คดีฟ้องบังคับตามสัญญาซื้อขาย จึงไม่อยู่ในบังคับที่ไม่ให้สืบพยานบุคคลเปลี่ยนแปลงแก้ไขจำนวนเงินในสัญญาซื้อขาย

ตามมาตรา 94 นี้ ห้ามเฉพาะการสืบพยานบุคคล แต่ไม่ห้ามการนำสืบพยานเอกสารแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมพยานเอกสารด้วยกัน

ฎีกาที่ 7055/2537 ป.วิ.พ. มาตรา 94 บัญญัติห้ามเฉพาะการนำพยานบุคคลเข้าสืบแทนพยานเอกสารหรือประกอบข้ออ้างว่ายังมีข้อความเพิ่มเติมหรือแก้ไขข้อความในเอกสารในเมื่อมีกฎหมายบังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง การที่โจทก์นำสืบถึงข้อตกลงเกี่ยวกับราคาที่ดินตาม

หนังสือสัญญาที่ทำกันอีกส่วนหนึ่ง นอกเหนือจากหนังสือสัญญาขายที่ดินที่จดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่ดิน จึงไม่เป็นการต้องห้ามตามบทบัญญัติดังกล่าว

ฎีกาที่ 1311/2515 คิวแทนของโจทก์ทำสัญญาขายที่ดินให้จำเลย ในสัญญาระบุไว้ด้วยว่า ผู้ซื้อได้ชำระและผู้ขายได้รับเงินค่าที่ดินแล้ว ต่อมาตัวแทนโจทก์กับจำเลยได้ทำสัญญากันอีกฉบับหนึ่ง มีใจความว่าได้ตกลงขายที่ดินดังกล่าวให้จำเลย แต่ยังไม่ได้ชำระราคาที่ดินต่อกัน โดยผู้ขายยอมโอนกรรมสิทธิ์ให้ผู้ซื้อไปก่อนและผู้ซื้อจะชำระค่าที่ดินให้ภายในกำหนดวันที่ระบุไว้ ดังนี้ แม้ในสัญญาฉบับแรกจะได้ระบุไว้ว่า ผู้ขายได้รับเงินค่าที่ดินแล้ว โจทก์ก็ยังมีสิทธินำสืบได้ว่า ได้มีการตกลงทำสัญญาอีกฉบับหนึ่งแก้ไขหนังสือสัญญาขายที่ดินเดิมในเรื่องเงินค่าที่ดินว่าจำเลยยังไม่ได้ชำระให้และจะชำระกันอย่างไร ไม่เป็นการนำพยานบุคคลมาสืบเพิ่มเติม ดัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร

ฎีกาที่ 3039/2533 ป.วิ.พ. มาตรา 94 บัญญัติห้ามเฉพาะการนำพยานบุคคลเข้าสืบแทนพยานเอกสาร หรือประกอบข้ออ้างว่ายังมีข้อความเพิ่มเติม หรือแก้ไขข้อความในเอกสารในเมื่อมีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง การที่โจทก์นำสืบถึงบันทึกข้อตกลงเกี่ยวกับราคาที่ดิน ตลอดจนเงื่อนไขการชำระราคาที่ดินอีกส่วนหนึ่งนอกเหนือจากหนังสือสัญญาขายที่ดินที่จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น จึงไม่เป็นการต้องห้ามตามบทบัญญัติดังกล่าว

ฎีกาที่ 842/2520 การสืบพยานเอกสาร คือเรื่องราวของจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมกับโฉนดที่ดิน เพื่อแสดงว่าคู่สัญญากำหนดเวลาขายฝากไว้ 4 เดือนนั้น มิใช่เป็นการสืบพยานบุคคลเพิ่มเติมข้อความในเอกสารสัญญาขายฝากอันจะต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94

การนำสืบพยานบุคคลหักล้างพยานเอกสาร ตามมาตรา 94 วรรคท้าย ได้แก่

1. กรณีต้นฉบับเอกสารสูญหาย หรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่น ตามมาตรา 93(2)
2. พยานเอกสารที่แสดงนั้นเป็นเอกสารปลอม
3. พยานเอกสารที่แสดงนั้น ไม่ถูกต้องทั้งหมดหรือบางส่วน
4. สัญญาหรือหนี้ที่ระบุไว้ในเอกสารไม่สมบูรณ์
4. คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีความหมิ่น

กรณีค้นฉบับเอกสารสูญหายหรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถนำค้นฉบับมา
ได้โดยประการอื่น ตามมาตรา 93(2)

ฎีกาที่ 5859/2530 โจทก์ฟ้องว่าโจทก์ทำสัญญาเช่าห้องพิพาทจากจำเลยเป็นหนังสือและ
สัญญาเช่าอยู่ที่จำเลย จำเลยให้การว่าไม่มีหลักฐานการเช่าเป็นหนังสือ สัญญาเช่าไม่มีอยู่ที่จำเลย
เช่นนี้ โจทก์นำพยานบุคคลเข้าสืบว่าโจทก์จำเลยทำสัญญาเช่าเป็นหนังสือได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา
93(2) ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 1031/2530 กรมธรรม์ประกันภัยมีค้นฉบับอยู่ที่ขนส่งจังหวัดหนึ่งฉบับ ยังไม่ถือว่า
ค้นฉบับสูญหาย ซึ่งผู้อ้างจะสืบพยานบุคคลแทนได้

การนำสืบว่าพยานเอกสารนั้นเป็นเอกสารปลอม

ฎีกาที่ 3614/2535 จำเลยที่ 1 ให้การต่อสู้คดีไว้ว่าสัญญาผู้เป็นเอกสารปลอม จึงมีสิทธินำ
สืบตามข้อต่อสู้ได้ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94 วรรคสอง ส่วนการนำสืบว่ารับเงินจากโจทก์ จำนวน
28,000 บาท เป็นการอ้างเหตุผลประกอบว่าสัญญาผู้ที่มีข้อความว่าผู้ 90,000 บาท เป็นเอกสารปลอม
ไม่ใช่เรื่องนำสืบเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสาร

ฎีกาที่ 2613/2533 การที่จำเลยให้การต่อสู้คดีว่าจำเลยกู้เงิน โจทก์เพียง 8,000 บาท มิใช่
80,000 บาท ตามที่โจทก์ฟ้อง เพราะโจทก์ปลอมแปลงเอกสารสัญญาผู้โดยกรอกข้อความและ
จำนวนเงินจากที่ผู้ไป 8,000 บาท เป็น 80,000 บาท โดยจำเลยมิได้อนุญาต เช่นนี้ แม้สัญญาผู้จะระบุ
ว่าได้รับเงินครบถ้วนแล้ว จำเลยก็มีสิทธินำสืบพยานบุคคลตามข้อต่อสู้ของจำเลยตาม ป.วิ.พ. มาตรา
94 วรรคท้าย เพราะเป็นการนำสืบประกอบข้ออ้างว่าพยานเอกสารที่แสดงนั้นเป็นเอกสารปลอมหรือ
ไม่ถูกต้องทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือสัญญาหรือหน่ออย่างอื่นที่ระบุในเอกสารนั้น ไม่สมบูรณ์

ฎีกาที่ 4325/2532 การที่จำเลยนำสืบพยานบุคคลว่าสัญญาผู้เอกสาร จ.1 เป็นเรื่องที่จำเลย
ซื้อที่ดินโจทก์และจำเลยอ้างชำระค่าที่ดินแล้วทำสัญญาผู้ ให้สามีจำเลยเป็นผู้ลงลายมือชื่อเป็นผู้
แล้วให้โจทก์ยึดถือไว้แทน โดยตกลงกันว่าเมื่อจำเลยชำระราคาที่ดินครบถ้วนแล้วและ โจทก์จด
ทะเบียนโอนที่ดินให้จำเลย แล้วโจทก์ก็นำสัญญาผู้ดังกล่าวไปกรอกข้อความและนำมาเป็น
หลักฐานฟ้องจำเลย ดังนี้ เป็นการนำสืบว่าสัญญาผู้เป็นสัญญาปลอมและเป็นการนำสืบพยานบุคคล
เข้าสืบเพื่อทำลายล้างเอกสารทั้งฉบับ จึงไม่ขัดต่อ ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 569/2536 จำเลยยอมรับว่าได้ลงชื่อในช่องผู้กู้ตามสัญญากู้ยืมเงินที่ทำไว้กับโจทก์ แต่ต่อสู้ว่าขณะที่ลงชื่อยังไม่ได้มีการกรอกข้อความใด ๆ ลงไป แล้วโจทก์ก็ไปกรอกจำนวนเงินเพิ่มเติมภายหลังซึ่งสูงกว่าที่จำเลยกู้ยืม ไปจากโจทก์ ดังนี้ เท่ากับจำเลยต่อสู้ว่าสัญญากู้ยืมเงินเป็นเอกสารปลอม จำเลยจึงนำพยานบุคคลมาสืบตามข้อต่อสู้ได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 224/2530 โจทก์ให้จำเลยลงชื่อในหนังสือสัญญาซื้อขายข้าวเปลือกโดยยังไม่ได้มีการกรอกข้อความ แล้วโจทก์นำสัญญานั้นไปให้บุคคลอื่นลงชื่อเป็นพยานและกรอกข้อความซึ่งไม่ตรงตามความประสงค์ของจำเลย เพราะจำเลยลงชื่อในสัญญาดังกล่าวเพื่อเป็นหลักฐานที่จำเลยได้กู้เงิน โจทก์ สัญญาดังกล่าวจึงเป็นสัญญาปลอม จำเลยนำพยานบุคคลมาสืบประกอบข้ออ้างของจำเลยได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

การนำสืบว่าพยานบุคคลที่แสดงนั้นไม่ถูกต้องทั้งหมดหรือบางส่วน

ฎีกาที่ 4604/2536 ข้อเท็จจริงตามที่โจทก์ฟ้องและนำสืบว่า โจทก์กับจำเลยที่ 1 ตกกลางขาที่บ้านเลขที่ 14/1 พร้อมทั้งที่ดินทั้งหมดที่มีสิ่งปลูกสร้าง แต่ตามสัญญาซื้อขายที่ดินเอกสารหมายเลข 8 จำเลยที่ 1 โอนกรรมสิทธิ์เฉพาะที่ดินโฉนดเลขที่ 16331 เพียงโฉนดเดียวเท่านั้น ส่วนที่ดินโฉนดเลขที่ 4456 (ซึ่งเป็นที่ดินที่มีสิ่งปลูกสร้าง) จำเลยที่ 1 ปกปิดไม่แบ่งโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่โจทก์ แต่กลับโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่จำเลยที่ 2 ทำให้โจทก์เสียเปรียบผิวดินในการทำสัญญาซื้อขาย เท่ากับโจทก์นำสืบว่าสัญญาซื้อขายเอกสารหมายเลข 8 ไม่ถูกต้องทั้งหมดหรือแต่บางส่วน โจทก์จึงมีสิทธินำสืบพยานบุคคลได้

ฎีกาที่ 241/2537 จำเลยนำสืบว่าได้กู้เงินโจทก์ โจทก์ให้จำเลยลงลายพิมพ์นิ้วมือในกระดาษซึ่งไม่ทราบว่าเป็นกระดาษอะไร ภายหลังทราบว่าจำเลยถูกหลอกให้ลงชื่อในสัญญาซื้อขายที่พิพาทหาใช่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร แต่เป็นการนำสืบหักล้างว่าสัญญาซื้อขายไม่ถูกต้องสมบูรณ์ทั้งหมด ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 3480/2537 จำเลยให้การต่อสู้ว่าไม่ได้กู้เงินโจทก์ สัญญากู้ยืมเงินท้ายฟ้องเป็นเอกสารปลอม โดยโจทก์ทำขึ้นเองทั้งฉบับ จำเลยยอมนำสืบหักล้างในประเด็นที่ให้การปฏิเสธไว้ได้

กรณีนำสืบว่าสัญญาหรือหนี้ที่ระบุไว้ในเอกสารไม่สมบูรณ์

การนำสืบในเรื่องนิติกรรมอำพราง เท่ากับเป็นการนำสืบหักล้างว่านิติกรรมที่แสดงออกมาเป็นโมฆะ บังคับไม่ได้ ไม่ต้องห้าม

ฎีกาที่ 3649/2525 บรรยายฟ้องว่า โจทก์จำเลยประสงค์จะขายฝากที่ดินกันเพียง 200 ตารางวา ส่วนที่เหลือไม่ได้ขายฝากเพราะจะต้องแบ่งแยกโฉนด แม้โจทก์จดทะเบียนขายฝากที่ดินไว้กับจำเลยทั้งแปลง โจทก์นำสืบว่าขายฝากเพียง 200 ตารางวาได้ เพราะเป็นเรื่องนิติกรรมอำพราง ไม่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขอันต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 295/2508 (ประชุมใหญ่) ในกรณีที่จำเลยให้การต่อสู้ว่าสัญญาขายฝากเป็นนิติกรรมอำพรางสัญญาจำนองนั้น ย่อมเป็นการกล่าวอ้างว่าสัญญาขายฝากเกิดจากเจตนาลวงของคู่กรณี โดยคู่กรณีมีเจตนาที่แท้จริงจะทำสัญญาจำนองกัน หากเป็นความจริงตามที่จำเลยอ้าง สัญญาขายฝากย่อมตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 118 (เดิม) ฉะนั้น การที่จำเลยขอให้นำสืบว่าสัญญาขายฝากเป็นโมฆะจึงมิใช่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร หากแต่เป็นการนำสืบหักล้างว่าสัญญาขายฝากไม่ถูกต้องสมบูรณ์ทั้งหมด จำเลยจึงนำสืบได้ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 บรรทัดท้าย ส่วนเมื่อนำสืบได้ว่าสัญญาขายฝากเกิดจากเจตนาลวงแล้วจะบังคับตามสัญญาจำนองได้เพียงใดหรือไม่ในเมื่อสัญญาจำนองมิได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น ย่อมเป็นปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยขั้นบังคับต่อไป

ฎีกาที่ 1016/2538 แม้นิติกรรมที่โจทก์ทำกับจำเลยระบุว่าเป็นสัญญาให้ โจทก์ก็นำพยานบุคคลมาสืบได้ว่าความจริงเป็นการแลกเปลี่ยนที่ดินกัน ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 เพราะเป็นการนำสืบว่าสัญญาให้นั้นเป็นนิติกรรมอำพราง ต้องบังคับตามสัญญาที่แท้จริง คือสัญญาแลกเปลี่ยนที่ดินระหว่างโจทก์กับจำเลย

ฎีกาที่ 1832/2537 การที่จำเลยที่ 3 นำสืบพยานบุคคลว่า การจำนองที่ดินตามสัญญาต่อท้ายสัญญาจำนอง เป็นการจำนองเพื่อประกันการที่โจทก์ออกหนังสือค้ำประกันจำเลยที่ 1 ต่อกรุงเทพมหานคร โดยไม่รวมถึงหนี้ค้ำประกันโจทก์ เป็นการนำสืบว่าโจทก์กับจำเลยที่ 3 ไม่มีหนี้ค้ำประกันต่อกัน สัญญาจำนองที่ดินเพื่อประกันหนี้ค้ำประกันไม่เกิดขึ้นหรือไม่สมบูรณ์ จึงไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 142/2525 หนังสือสัญญากู้มีข้อความว่าจำเลยได้รับเงินกู้ไปเสร็จแล้วในวันทำสัญญา จำเลยให้การต่อสู้ว่ามีได้รับเงินกู้ เพราะ โจทก์ซึ่งเป็นบิดาของภริยาจำเลยกับจำเลยได้ตกลงกันว่าโจทก์จะจัดการฉาบปกกิจการภริยาจำเลยและจะนำเงินซึ่งมีผู้มาช่วยงานศพมาใช้คืนโจทก์ โจทก์จึงให้จำเลย

ทำสัญญาคู่เพื่อป้องกันมิให้จำเลยอ้างสิทธิในเงินที่มีผู้มาช่วยและ โจทก์ได้รับเงินที่มีผู้มาช่วยงานศพ
ไปแล้ว คังนี้ ข้อเท็จจริงเป็นคังที่จำเลยค่อมูลหนึ่ระหว่างโจทก์จำเลยก็ ไม่เกิดขึ้น สัญญาคู่ที่ทักัน
ระหว่างโจทก์และจำเลยยอมไม่สมบูรณ์ ไม่มีคดบังคับ เท่ากับเป็นการนำสืบว่าสัญญาหรือหนึ่ที่ระบุไว้
ในเอกสารไม่สมบูรณ์ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 วรรค 2 จำเลยจึงมีสิทธินำสืบตามข้อค่อมูได้

สัญญาคู่อื่นเงินเป็นสัญญาอื่นใช้เงินเปลืองอย่างหนึ่ คังนั้นสัญญาคู่อื่นเงินจะสมบูรณ์ค่อมือมี
การส่งมอบเงินที่คู่แล้วตาม ป.พ.พ.มาตรา 650 จำเลยจึงนำสืบพยานบุคคลได้ว่าจำเลยยังไม่ได้รับเงิน
ที่คู่ เป็นการนำสืบว่าสัญญาคู่ไม่สมบูรณ์

ฎีกาที่ 2346/2519 โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามจำนวนในสัญญาคู่ 8,000 บาท จำเลยให้การว่าคู่ไป
เพียง 300 บาท แต่โจทก์คดทงว่าจำเลยคดต้องการเงินอีกเมื่อใด ให้มาอาจนครบจำนวนเงินตามสัญญาคู่
จำเลยได้รับเงินคู่ไปหลายครั้งรวมเป็นเงิน 3,300 บาท คดือว่าจำเลยคดคู่ว่าสัญญาคู่ไม่สมบูรณ์ เพราะ
โจทก์ส่งมอบเงินให้จำเลยไม่ครบจำนวนตามสัญญา จำเลยนำสืบได้ว่ารับเงินจากโจทก์ไปแล้วเท่าใด
ไม่ใช่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสาร

ฎีกาที่ 3125/2527 จำเลยทำสัญญาคู่ให้โจทก์ไว้ 60,000 บาท แต่จำเลยให้การว่าคู่ไปเพียง 30,000
บาท แต่ทำสัญญาคู่คังกล่าวเพราะ โจทก์คดต้องการจะผูกมัดจำเลยให้เลี้ยงคู่น้องสาว โจทก์ เป็นการกล่าว
อ้างว่าสัญญาคู่ที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นสัญญาคู่ที่ไม่สมบูรณ์ เพราะ โจทก์ส่งมอบเงินให้จำเลยไม่
ครบถ้วนตามสัญญา จำเลยมีสิทธินำพยานบุคคลมาสืบ คดตามข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ.มาตรา
94 วรรคสอง

แม้สัญญาคู่จะมีข้อความระบุว่าจะรับเงินไปครบถ้วนแล้ว ก็นำสืบได้ว่ายังไม่ได้รับเงิน

ฎีกาที่ 1527/2518 จำเลยรับว่าได้เซ็นชื่อในเอกสารคู่ มิได้ค่อมูว่าปลอม จำเลยอ้างว่าโจทก์
หลอกว่าจะจ่ายเงินให้เมื่อจำเลยคดต้องการ จำเลยคดนำสืบ แม้สัญญาคู่จะระบุว่าจะรับเงินไปครบถ้วน
แล้ว จำเลยก็นำสืบหักล้างได้ว่าไม่ได้รับเงิน ไม่ใช่สืบแก้ไขเอกสาร ศาลให้สืบพยานโดยให้จำเลย
สืบก่อน

ฎีกาที่ 2163/2533 แม้สัญญาคู่ที่โจทก์นำมาฟ้องจะระบุว่าจะรับเงินที่คู่ไปครบถ้วน
แล้วก็ตาม แต่เมื่อจำเลยได้ให้การค่อมูคดไว้ว่าสัญญาคู่คังกล่าวเป็นสัญญาที่โจทก์ปลอมแปลง โดย
กรอกข้อความและจำนวนเงินที่คู่คดจากที่คู่กันจริง โดยจำเลยไม่ได้รู้เห็นยินยอมคดว่ เช่นนี้ จำเลย

ย่อมมีสิทธินำสืบพยานบุคคลตามข้อต่อสู้ของคนได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 วรรคท้าย กรณีหาใช่เป็นการนำสืบเพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญาหรือไม่

ฎีกาที่ 108/2516 (ประชุมใหญ่) สัญญาผู้ล้มระบุว่า จำเลยรับเงินไปจากโจทก์ 30,000 บาท จำเลยจะนำสืบ (พยานบุคคล) ว่าความจริงรับเงินไปเพียง 20,000 บาท ผิดแยกไปจากที่ปรากฏในเอกสารไม่ได้ เพราะเป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงเอกสาร ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

ข้อสังเกต ฎีกาที่มีจำเลยต่อสู้เพียงว่าได้รับเงินไปเพียง 20,000 บาท ไม่ได้ให้การ โดยชัดแจ้งว่าอีก 10,000 บาท จำเลยยังไม่ได้รับอันจะทำให้สัญญาผู้ล้มสมบูรณ์ เนื่องจากเงิน 10,000 บาท อาจจะสมบูรณ์โดยการแปลงมาจากมูลหนี้อื่นก็ได้

แต่ถ้าเป็นสัญญาซื้อขายหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ ความสมบูรณ์ของสัญญาซื้อขายมิได้ขึ้นอยู่กับการชำระราคา ดังนั้น หากตามสัญญาระบุว่าได้ชำระราคาหรือใช้ค่าสินไหมทดแทนกันแล้ว จะนำสืบพยานบุคคลว่ายังมิได้รับชำระราคาหรือค่าสินไหมทดแทนไม่ได้ เป็นการนำสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสาร

สัญญาจำนองระบุว่า ได้รับเงินแล้ว การนำสืบว่ามิได้รับเงิน เป็นการสืบแก้ไขเอกสาร

ฎีกาที่ 710-711/2535 จำเลยอ้างและนำสืบว่ามิได้รับเงิน เป็นการนำสืบแก้ไขข้อความที่มีอยู่ในสัญญาจำนอง ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาที่ 529/2535 จำเลยชอบที่จะนำพยานบุคคลมาสืบประกอบข้ออ้างว่า สัญญาผู้ล้มมีผลผูกพันเพราะ โจทก์จำเลยทำขึ้นเพื่อเป็นหลักฐานคุ้มครองเงินของโจทก์ที่นำไปช่วยลงทุนค้าขายน้ำแข็งก้อนกับจำเลยได้ ไม่เป็นการสืบพยานบุคคลเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารเพราะเป็นการสืบว่าสัญญาผู้ล้มสมบูรณ์นั่นเอง

กรณีคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด

การนำสืบในข้อนี้ ได้แก่ การนำสืบอธิบายความหมายของข้อความในเอกสารที่ไม่ชัดเจนขัดแย้งกันเอง หรือมีความหมายหลายนัย จึงนำพยานบุคคลอธิบายได้ว่าข้อความนั้นมีความหมายตามเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาเป็นอย่างไร

ฎีกาที่ 5869/2537 สัญญาจะซื้อขายมีได้ระบุเลขโฉนดที่ดินที่ซื้อขายไว้ โดยระบุเฉพาะเนื้อที่และที่ตั้งของที่ดิน เป็นกรณีข้อความในสัญญาไม่ชัดเจน โจทก์ยอมนำสืบได้ว่าเจตนาแท้จริงของการซื้อขายนั้นคือที่ดินโฉนดเลขที่เท่าใด การนำสืบเช่นนี้หาใช่การนำสืบว่ายังมีข้อความเพิ่มเติมคัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94(ข) แต่เป็นการสืบอธิบายข้อความในสัญญาซึ่งยังไม่ชัดเจนพอ

ฎีกาที่ 1541/2509 เอกสารมีว่า "...ได้รับเงินวางมัดจำค่าที่ดิน... เป็นเงิน 5,000 บาท ...เพื่อทำสัญญาซื้อขายในวันที่ 10 พฤษภาคม 2504 (ในขณะนี้ ข้าพเจ้าจะทำการขายให้ใคร ไม่ได้) ขายในราคาไร่ละ 35,000 บาท..." โจทก์อ้างว่า เอกสารนี้เป็นสัญญาจะซื้อขาย กำหนดไปจดทะเบียนทำการซื้อขายตามกฎหมายในวันที่ 10 พฤษภาคม จำเลยต่อสู้ว่าเอกสารนี้เป็นเพียงใบรับเงินมัดจำค่าว่าเพื่อทำสัญญาซื้อขายในวันที่ 10 พฤษภาคม 2504 หมายถึงการทำหนังสือสัญญาซื้อขายกันเองอีกชั้นหนึ่ง โดยโจทก์จะต้องผ่อนชำระราคาที่ดินล่วงหน้าซึ่งได้มีการชดเชยกันก่อนทำเอกสารนี้แล้ว ในการที่จะทำหนังสือสัญญาซื้อขายกันเองในวันที่กำหนดนั้น จะต้องมีการรายละเอียดตามที่ชดเชยกันไว้ ดังนี้ ข้อต่อสู้ของจำเลยเป็นการโต้แย้งความหมายของอรรถาในเอกสารว่า คู่ความอีกฝ่ายคือโจทก์ตีความหมายผิด จำเลยยอมนำสืบแสดงถึงพฤติการณ์และข้อตกลง เพื่อเป็นเหตุผลแสดงความหมายแห่งอรรถาในเอกสารได้ ไม่เป็นการสืบข้อความเพิ่มเติมในเอกสาร

กรณีสัญญาระบุไว้ว่าจำเลยยอมให้ดอกเบี๋ยร้อยละห้าแก่โจทก์ทุกเดือน ไม่ชัดว่าร้อยละห้าถึงหรือห้าบาท สืบพยานบุคคลอธิบายความหมายได้

ฎีกาที่ 1601/2520 สัญญาระบุไว้ว่า จำเลยยอมให้ดอกเบี๋ยร้อยละห้าแก่โจทก์ทุกเดือน ไม่ชัดเจนว่าร้อยละห้าถึงหรือร้อยละห้าบาท โจทก์ยอมมีสิทธิสืบพยานบุคคลได้ว่าดอกเบี๋ยที่ระบุไว้ในสัญญานั้นหมายถึงร้อยละห้าถึง เพราะเป็นการสืบอธิบายความหมายของสัญญา มิใช่เป็นการสืบเพิ่มเติมคัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญา

ในกรณีที่ข้อความในสัญญาขัดแย้งกันเองสามารถนำสืบพยานบุคคลว่า ข้อตกลงที่แท้จริงเป็นอย่างไรได้

ฎีกาที่ 236/2534 เมื่อข้อความในสัญญาฉบับเดียวกันขัดแย้งกันเอง ไม่อาจฟังเป็นยุติไปในทางใดได้ กรณีจึงเป็นเรื่องที่คู่กรณีต้องนำสืบให้เห็นว่าแท้จริงแล้วได้ตกลงกันไว้อย่างไร ไม่เป็นการสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารที่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

โจทก์จำเลยทำสัญญาซื้อขายอ้อย ข้อความในสัญญาข้อหนึ่งระบุว่าผู้ขายได้รับชำระราคาค่าอ้อยไปจากผู้ซื้อในวันทำสัญญา แต่อีกข้อหนึ่งระบุว่าเมื่อผู้ซื้อตัดอ้อยส่งโรงงานเรียบร้อยแล้วผู้ซื้อจะริบนำเงินค่าอ้อยมาชำระแก่ผู้ขาย ดังนี้ เป็นกรณีที่ข้อความในสัญญาระบุถึงเรื่องการชำระเงินค่าอ้อยไว้ขัดแย้งกัน ไม่อาจรับฟังให้ยุติไปในทางใดได้ คู่สัญญาต้องสืบให้เห็นว่าแท้จริงเรื่องนี้ได้ตกลงกันไว้อย่างไร การที่โจทก์นำสืบว่าในวันทำสัญญาซื้อขายอ้อยไม่มีการชำระเงินกันหลังจากทำสัญญาจำเลยตัดอ้อยส่งโรงงาน 3 ครั้ง จำเลยชำระราคาค่าอ้อยเพียง 2 ครั้ง ครั้งสุดท้ายยังไม่ชำระ ดังนี้ ไม่เป็นการสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารอันจะต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94

เอกสารเขียนว่าได้รับเงินแล้ว ในการชำระหนี้ນ่าสืบได้ว่าเป็นการชำระด้วยเช็คเป็นการนำสืบอธิบายข้อความจึงไม่ต้องห้าม

ฎีกาที่ 1049/2500 เอกสารเขียนว่าได้รับเงินแล้ว ในการชำระหนี้เจ้าหนี้ນ่าสืบได้ว่าถูกหนี้ชำระให้เป็นเช็ค และธนาคารไม่จ่ายเงินตามเช็ค อันเป็นการสืบอธิบายข้อความในเอกสาร ไม่ใช่สืบแก้ไขเอกสาร

ฎีกาที่ 1750/2527 สัญญาจะซื้อจะขายระบุว่า ผู้จะซื้อได้วางมัดจำไว้แล้วเป็นเงิน 120,000 บาท ผู้จะขายได้รับเงินมัดจำไว้ถูกต้องแล้ว ดังนี้ การที่โจทก์นำสืบว่าเงินที่ระบุในสัญญา ความจริงไม่ได้จ่ายเป็นเงินใด แต่ได้จ่ายเป็นเช็ค และเช็คดังกล่าวภายหลังโจทก์ได้คืนให้จำเลยไปแล้ว โจทก์ย่อมมีสิทธิນ่าสืบได้ เพราะเป็นการสืบอธิบายข้อความในเอกสาร ไม่ใช่เป็นการสืบแก้ไขเอกสาร

ฎีกาที่ 4867/2533 การซื้อขายที่ดินเป็นการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ป.พ.พ. มาตรา 456 บังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงเป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง การฟังพยานหลักฐานในกรณีเช่นนี้ต้องอยู่ในบังคับของ ป.วิ.พ.มาตรา 94 โจทก์จำเลยจึงจะนำสืบพยานบุคคลเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารหนังสือสัญญาซื้อขายที่ดินไม่ได้ ในเอกสารหนังสือซื้อขายที่ดินระบุว่า "ผู้ซื้อได้ชำระและผู้ขายได้รับเงินค่าที่ดินรายนี้เรียบร้อยแล้ว" ดังนี้ในส่วนของจำนวนเงินที่จำเลยได้ชำระเป็นเช็ค โจทก์จะนำพยานบุคคลมาสืบเพื่อให้เห็นข้อเท็จจริงต่างไปจากความที่ระบุไว้ขัดแย้งในหนังสือสัญญาดังกล่าวหาได้ไม่ แต่ใน

ส่วนที่ชำระกันด้วยเช็คนั้นแม้โจทก์จะมีได้ฟ้องในมูลหนี้ตามเช็ค โจทก์ย่อมสืบได้ว่าหนี้เดิมตามสัญญาซื้อขายที่ดินยังไม่ระงับไปเพราะโจทก์ขึ้นเงินตามเช็คไม่ได้ ไม่เป็นการสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสาร

ข้อตกลงที่มาสู่การซื้อขายที่ดินพิพาทเนื่องมาจากสัญญาซื้อขายที่ดินระหว่างโจทก์กับจำเลยมิใช่เกิดจากวางประจำไว้หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว จึงเป็นกรณีที่ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง เมื่อสัญญาจะซื้อขายระบุว่าค่าธรรมเนียมการโอนกรรมสิทธิ์ผู้จะขายเป็นผู้ชำระเองทั้งสิ้น โจทก์จึงจะนำสืบพยานบุคคลว่าจำเลยผู้จะซื้อตกลงออกค่าธรรมเนียมในการโอนไม่ได้

ฎีกาที่ 931/2492 หนังสือสัญญาซื้อขายที่ดินมีข้อความว่าบ้านเรือนของผู้มีชื่อไม่เกี่ยวข้องในที่ดินรายนี้ การที่ผู้ขายต่อสู้และนำสืบว่าไม่ได้ขายที่ดินตอนที่ปลูกเรือนดังกล่าวด้วยนั้น เป็นการนำสืบแสดงความหมายของข้อความแห่งเอกสารว่าข้อความนั้นหมายถึงที่ดินที่ปลูกเรือนนั้นด้วยย่อมมีสิทธินำสืบได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94 วรรคท้าย

สัญญากู้ยืมเงินระบุว่าจำเลยกู้ยืมเงินของผู้ให้กู้ โดยมีได้ระบุชื่อผู้ให้กู้ นำสืบพยานบุคคลอธิบายให้เห็นได้ว่าโจทก์เป็นผู้ให้จำเลยกู้ยืมเงิน

ฎีกาที่ 1302/2535 สาระสำคัญของหลักฐานเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 อยู่ที่มีการแสดงให้เห็นว่ามีการกู้ยืมเงินกัน ไม่ได้บังคับถึงกับจะต้องระบุชื่อของผู้ให้กู้ไว้ด้วย เอกสารที่จำเลยทั้งสองลงลายมือชื่อไว้ในฐานะผู้กู้ยืม มีสาระสำคัญแสดงให้เห็นว่าจำเลยทั้งสองกู้ยืมเงินของผู้ให้กู้ซึ่งมิได้ระบุชื่อลงไว้จำนวนเท่าใด เมื่อวันเดือนปีใด ถือได้ว่าเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืม

หลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือที่จำเลยทั้งสองลงลายมือชื่อไว้มิได้ระบุว่า กู้ยืมเงินจากผู้ใด โจทก์ก็นำสืบพยานบุคคลอธิบายให้เห็นได้ว่า โจทก์เป็นผู้ให้จำเลยทั้งสองกู้ยืม ไม่เป็นการสืบเพิ่มเติมเอกสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94(ข)

ฎีกาที่ 678/2532 การกู้ยืมเงิน แม้หนังสือสัญญากู้เงินจะมีได้ระบุว่าจำเลยกู้เงินไปจากใครก็ตาม แต่ก็มิใช่ข้อความระบุว่าจำเลยได้กู้เงินจำนวน 500,000 บาทไป โจทก์ย่อมมีสิทธินำสืบได้ว่าจำเลยกู้เงินไปจากใคร

ฎีกา 2447/2525 แม้ในสัญญาเช่าซื้อเครื่องปรับอากาศมิได้ระบุว่าผู้ขายมีหน้าที่ต้องติดตั้ง
พัดลมดูดอากาศให้แก่ผู้ซื้อด้วย การที่ผู้ซื้อจะนำสืบพยานบุคคลและพยานหลักฐานอื่นอธิบายให้
เห็นว่า ข้อตกลงในการติดตั้งเครื่องปรับอากาศตามสัญญาเช่าซื้อได้รวมถึงการที่ผู้ขายจะต้องทำการ
ติดตั้งพัดลมดูดอากาศให้ด้วย หากใช่เป็นการนำสืบพยานบุคคลเพิ่มเติมจากสัญญาเช่าซื้ออันเป็นการ
ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94

ฎีกาใหม่ที่น่าสนใจ เกี่ยวกับการสืบอธิบายข้อความในสัญญาจะซื้อจะขาย

ฎีกาที่ 1861/2535 เอกสารที่จำเลยโฆษณาขายอาคารพร้อมที่ดินปรากฏใจความและรูปภาพ
แสดงว่าจำเลยได้โฆษณาเสนอขายอาคารพาณิชย์มากกว่า 800 ห้อง โดยระบุว่าเป็นโอกาสทองของ
ผู้ลงทุนเพราะเป็นศูนย์รวมรอมเมต์ โรงแรม โรงภาพยนตร์ และตลาดสด ทั้งกำหนดโครงสร้างเสร็จ
ภายใน 1 ปี ซึ่งต่อมาโจทก์จำเลยได้เข้าทำสัญญาจะซื้อจะขายอาคาร 5 ห้องพร้อมที่ดิน แม้จะไม่
ปรากฏข้อความตามคำโฆษณาดังกล่าวในสัญญานั้นก็ตามแต่แผนผังแนบท้ายสัญญา ซึ่งถือเป็น
ส่วนหนึ่งของสัญญานั้นแนบผังศูนย์การค้าที่จำเลยจะสร้าง แสดงที่ตั้งของอาคารพาณิชย์ ศูนย์รวม
รอมเมต์ โรงแรม โรงภาพยนตร์ ตลาดสดและอาคารพาณิชย์ พร้อมทั้งที่ดินที่โจทก์ตกลงจะซื้อ ดังนี้
ศูนย์การค้าตามแผนผังจะมีรายละเอียดอย่างไร กำหนดสร้างเสร็จเมื่อไร โจทก์ยอมมีสิทธินำคำ
โฆษณาเสนอขายของจำเลยตอนที่สัญญาจะซื้อจะขายมานำสืบได้ เพราะเป็นการนำสืบอธิบาย
ข้อความในเอกสารสัญญาจะซื้อจะขาย มิใช่การนำสืบเพิ่มเติมคัดลอกหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไข
ข้อความในสัญญาดังกล่าว ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94 จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องสร้างศูนย์รวม
รอมเมต์ โรงแรม โรงภาพยนตร์ และตลาดสดในบริเวณศูนย์การค้าดังกล่าวภายใน 1 ปี

ข้อสังเกต ความจริงเรื่องนี้ที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์ยอมมีสิทธินำคำโฆษณาเสนอขาย
ของจำเลยมาสืบได้ สังเกตว่าคำโฆษณาเสนอขายเป็นพยานเอกสาร จึงไม่น่าจะเป็นการสืบพยาน
บุคคลที่ฝ่าฝืนต่อ ป.วิ.พ.มาตรา 94 เพราะตามบทบัญญัติดังกล่าวไม่ห้ามสืบพยานเอกสารอยู่แล้ว
แต่เมื่อพิจารณาว่าคำโฆษณาเสนอขายไม่ใช่ส่วนหนึ่งของสัญญาจะซื้อจะขายเพราะไม่มีลายมือชื่อ
ของจำเลยผู้ขาย การนำสืบก็ต้องนำพยานบุคคลมาสืบให้เห็นว่ามีคำโฆษณาเช่นนั้นด้วย โดยมีคำ
โฆษณามาประกอบคำเบิกความ จึงเป็นการนำสืบพยานบุคคลอันจะต้องวินิจฉัยว่าขัดต่อ
ป.วิ.พ.มาตรา 94 หรือไม่ด้วย

ฎีกาเกี่ยวกับมาตรา 94 ที่นำสนใจเพิ่มเติม

ฎีกาที่ 2244/2524 ที่คืนรายพิพาทเป็นมรดกของมารดา ย่อมตกทอดแก่โจทก์ จำเลยซึ่งเป็นทายาทคนละส่วนเท่า ๆ กันตามกฎหมาย ทั้งการที่โจทก์และจำเลยไปจดทะเบียนรับมรดกที่ดินรายพิพาท ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดนั้น ทุกคนได้ลงลายมือชื่อไว้ในเอกสารต่อหน้าเจ้าพนักงานที่ดินว่ายินยอมรับมรดกด้วยกัน อันถือได้ว่าเป็นการแบ่งปันมรดกโดยสัญญา ซึ่งอยู่ในบังคับให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายที่ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 1750

เมื่อโจทก์และจำเลยได้ตกลงแบ่งปันมรดก โดยมีหลักฐานเป็นหนังสือว่ายินยอมรับมรดกด้วยกัน จำเลยจะนำสืบว่าความจริง โจทก์และจำเลยทุกคนตกลงกันรับมรดกที่ดินเป็นส่วนสัดส่วนที่มารดาชี้เขตไว้ให้หาได้ไม่ เพราะเป็นการนำสืบพยานบุคคลเพิ่มเติม ตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94 ต้องฟังว่าโจทก์และจำเลยทุกคนซึ่งเป็นเจ้าของรวมมีส่วนเท่ากันตาม ป.พ.พ.มาตรา 1357 จำเลยทำนาเสียทั้งหมด ไม่ยอมให้โจทก์ทำคานส่วนของโจทก์ โจทก์เรียกค่าเสียหายได้

ฎีกาที่ 2186/2517 จำเลยทำสัญญาจ้างเหมาให้โจทก์ก่อสร้างโรงเรียน เป็นสัญญาจ้างทำของ ซึ่งกฎหมายมิได้บังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือ แม้ตามแบบแปลนท้ายสัญญาจะแสดงว่าเป็นรูปอาคาร 4 ห้องเรียน จำเลยก็มีสิทธินำสืบพยานบุคคลเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสารแบบแปลนนั้นได้ว่า คู่สัญญามีเจตนาอันแท้จริงที่จะทำการจ้างเหมาก่อสร้างอาคารจำนวน 8 ห้องเรียน ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94

ฎีกาที่ 2430/2516 การนำสืบถึงข้อเท็จจริงที่เข้าไประหว่างโจทก์จำเลยว่า เมื่อโจทก์ชำระค่าที่ดินงวดสุดท้ายให้แล้วจำเลยจะโอนโฉนดที่ดินตามสัญญาจะซื้อขายให้นั้น แม้ความข้อนั้นมีได้ระบุนในสัญญาก็ไม่เป็นการนำสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในสัญญา

ฎีกาที่ 3303/2532 การฟ้องเรียกค่าเสียหายที่ผู้เช่ายังคงอยู่ในที่เช่าต่อมาหลังจากสัญญาเช่าระงับแล้ว มิใช่เป็นการฟ้องบังคับตามสัญญาเช่า โจทก์จึงนำพยานบุคคลมาสืบได้ว่า โจทก์จำเลยตกลงขึ้นค่าเช่ากันจากที่กำหนดไว้ในสัญญาเช่า เพื่อให้ศาลกำหนดเป็นค่าเสียหายให้โจทก์ตามจำนวนดังกล่าวไม่ ไม่ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94 แต่ประการใด

ฎีกาที่ 2484/2534 การที่จำเลยนำสืบว่าโจทก์ทั้งสองทำสัญญาจะซื้อขายบ้านพิพาทกับจำเลย แต่ความประสงค์แท้จริงของโจทก์ทั้งสองก็เพื่อจะซื้อบ้านพิพาทให้ อ.บุตรโจทก์ที่ 2 นั้น

เป็นเรื่องที่จำเลยนำสืบถึงวัตถุประสงค์ของโจทก์ในการทำสัญญา มิใช่จำเลยว่ามีข้อตกลงเป็นอย่างอื่นแตกต่างจากสัญญาอันจะเป็นการนำสืบแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอกสารซึ่งต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 94(ข)

ฎีกาที่ 1946/2535 โจทก์มอบอำนาจให้ อ. ฟื่องคดีแทน โดยแนบภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจมาท้ายฟ้อง แต่กลับนำสืบว่าภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจท้ายฟ้องมิใช่ภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจให้ฟื่องคดีนี้เป็นภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจให้ฟื่องคดีอื่น ส่วนภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจให้ฟื่องคดีนี้โจทก์ได้แนบไปท้ายฟ้องคดีอื่นสลับกัน โดยโจทก์นำสืบค้นฉบับหนังสือมอบอำนาจทั้งสองฉบับประกอบคำเบิกความของ อ. ว่าโจทก์มอบอำนาจให้ อ. ฟื่องคดีนี้จริง เช่นนี้ ภาพถ่ายหนังสือมอบอำนาจท้ายฟ้องและค้นฉบับย่อมมิใช่หนังสือมอบอำนาจให้ฟื่องคดีนี้ ส่วนค้นฉบับหนังสือมอบอำนาจให้ฟื่องคดีนี้ก็มิได้มีการส่งสำเนาต่อหน้าตาม ป.วิ.พ. มาตรา 90 จึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ โจทก์จึงไม่มีพยานเอกสารมาแสดงให้เห็นถึงการมอบอำนาจให้ฟื่องคดีนี้ ทั้งคำเบิกความของ อ. ก็เป็นพยานบุคคลจะรับฟังแทนเอกสารมิได้ ต้องห้ามตามมาตรา 94(ก) ประกอบมาตรา 60 วรรคสอง จึงฟังไม่ได้ว่าโจทก์มอบอำนาจให้ อ. ฟื่องคดีนี้แทนโจทก์

ฎีกาที่ 918/2509 จำเลยให้การ โดยชัดแจ้งว่าโจทก์กู้ยืมเงินจำเลยไป 5,000 บาท ต่อมาไม่มีเงินชำระคืน โจทก์จึงเอาสวนพิพาทคิดราคาใช้หนี้จำเลยในราคา 3,000 บาท โดยทำสัญญายกสวนให้จำเลย ดังนี้ จำเลยยอมนำสืบได้ส่วนการที่ต้องทำสัญญาเป็นสัญญายกให้ก็เนื่องจากเจ้าหน้าที่จัดซื้อที่จะทำสัญญาเป็นสัญญาซื้อขาย จึงต้องทำเป็นสัญญายกให้ ตามที่เจ้าหน้าที่ชี้แจงซึ่งเป็นการนำสืบแสดงถึงเหตุที่ต้องทำเป็นสัญญายกให้เท่านั้น ถึงแม้จำเลยจะมีได้ให้การไว้โดยชัดแจ้ง จำเลยก็นำสืบได้ มิใช่จำเลยนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารและนำสืบนอกประเด็นข้อต่อสู้คดีอย่างใด

การรับฟังพยานบุคคล (มาตรา 95)

มาตรา 95 บัญญัติว่า "ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใดเว้นแต่บุคคลนั้น

- (1) สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ และ
- (2) เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง แต่ความในข้อนี้ให้ใช้ได้ก็ต่อเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยชัดแจ้งหรือคำสั่งของศาลว่าให้เป็นอย่างอื่น

ถ้าศาลไม่ยอมรับไว้ซึ่งคำเบิกความของบุคคลใด เพราะเห็นว่าบุคคลนั้นจะเป็นพยานหรือให้การตั้งกล่าวข้างต้นไม่ได้ และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้านก่อนที่ศาลจะดำเนินการคดีต่อไป ให้ศาลจกรายงานระบุนามพยาน เหตุผลที่ไม่ยอมรับและข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ส่วนเหตุผลที่คู่ความฝ่ายคัดค้านยกขึ้นข้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจตกลงไว้ในรายงานหรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน"

พยานทุกคนต้องตอบคำถามด้วยการตอบ จะใช้วิธีเขียนมาอ่านไม่ได้ อย่างไรก็ตาม หากกรณีเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการพิเศษ หรือพยานตาม ป.วิ.พ. มาตรา 96 จะมีวิธีตอบคำถามในกรณีพิเศษ

หลักเกณฑ์ พยานบุคคลที่จะรับฟังได้ ต้องมีลักษณะ

- (1) สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ และ
- (2) เป็นผู้ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความมาด้วยตนเองโดยตรง เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง หรือคำสั่งศาลไว้เป็นอย่างอื่น

ตามมาตรา 95 (1) พยานบุคคลที่จะรับฟังได้ ต้องสามารถเข้าใจและตอบคำถามได้

ฎีกาที่ 1199/2526 ผู้เสียหายอายุ 15 ปี เป็นคนปัญญาอ่อนหูตึงเรื่องยาก ๆ ไม่ค่อยจะรู้เรื่อง แต่เบิกความต่อศาลได้เรื่องราว ดังนี้ รับฟังได้

ตามมาตรา 95(2). พยานบุคคลรับฟังได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้การเป็นพยานมาด้วยตนเองโดยตรง ดังนั้น พยานบอกเล่าจึงรับฟังไม่ได้ เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง หรือมีคำสั่งศาลเป็นอย่างอื่น

ฎีกาที่ 165/2503 ในคดีหาว่าข่มขืนกระทำชำเรา โจทก์ไม่สามารถหาตัวผู้เสียหายและมารดาไปเบิกความ คงมีแต่คำให้การผู้เสียหายและมารดาในชั้นสอบสวนซึ่งให้การไว้ว่า จำเลยกับพวกได้ร่วมกันจู่คร่าผู้เสียหายไป และผู้เสียหายได้ให้การด้วยว่าจำเลยข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหาย โดยมีพนักงานสอบสวนเบิกความประกอบ กับมีผู้ใหญ่บ้านเบิกความว่ามารดาผู้เสียหายได้แจ้งความในคืนวันเกิดเหตุว่าจำเลยกับพวกได้จู่คร่าผู้เสียหายไป ดังนี้ ศาลยังรับฟังธงโทษจำเลยไม่ได้

ฎีกาที่ 589/2518 พ. ไม่ได้เห็นที่ดิน แต่เบิกความว่าที่พิพาทอยู่ในเขตสาธารณณะเพราะในโฉนดเขียนไว้เช่นนั้น ดังนี้ ไม่ใช่ประจักษ์พยาน ไม่มีน้ำหนักพอที่จะรับฟังว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณณะ

ฎีกาที่ 3356/2526 โจทก์ไม่ได้ตัวผู้เสียหายมาเบิกความ เพราะพนักงานสอบสวนไม่สามารถสอบสวนผู้เสียหายเป็นพยานได้ โจทก์อ้างส่งแต่คำให้การชั้นสอบสวนของพยานที่อ้างว่า เห็นเหตุการณ์และจำหน้าคนร้ายได้ ซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่า คำตำรวจผู้จับก็มีแต่ว่าภริยาผู้เสียหายแจ้งให้จับจำเลยและพยานให้ดูตัวผู้เสียหายยืนยันว่า จำเลยเป็นคนร้ายยังผู้เสียหาย คำตำรวจผู้จับก็เป็นพยานบอกเล่า แม้จำเลยให้การรับสารภาพต่อผู้จับ คำรับสารภาพก็เป็นเพียงพยานบอกเล่า เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธ ย่อมไม่อาจรับฟังลงโทษจำเลยได้

จากข้อยกเว้นดังกล่าว แสดงว่ากฎหมายมิได้ห้ามรับฟังพยานบอกเล่าโดยเด็ดขาด ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา พยานบอกเล่าที่ศาลยอมรับฟังนี้ จะต้องกล่าวถึงข้อเท็จจริงอย่างมีเหตุมีผล

ฎีกาที่ 2456/2526 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 มิได้บัญญัติห้ามโดยเด็ดขาดมิให้รับฟังพยานบอกเล่าเสียทีเดียว เมื่อพยานบอกเล่านั้นกล่าวถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล ศาลย่อมใช้ดุลพินิจรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นได้

ฎีกาที่ 992/2527 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 มิได้ห้ามโดยเด็ดขาดมิให้รับฟังพยานบอกเล่าเสียทีเดียว คำให้การชั้นสอบสวนของพยานที่กล่าวถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลยิ่งกว่าคำให้การในชั้นศาล ศาลย่อมใช้ดุลพินิจรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นได้

บิดามารดาและน้องชายจำเลยให้การในชั้นศาลว่าเห็นจำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย แต่มาเบิกความในชั้นศาลว่าไม่ทราบใครยิง เป็นเรื่องเบิกความเพื่อช่วยเหลือจำเลย ทั้งจำเลยก็ให้การรับสารภาพชั้นสอบสวนในชั้นเกิดเหตุ ชีที่เกิดเหตุ และแสดงทำให้ตำรวจถ่ายภาพไว้ ดังนี้ ฟังลงโทษจำเลยได้

ฎีกาที่ 1522/2528 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 95 ซึ่งนำมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาโดยอาศัย ป.วิ.อ. มาตรา 15 แม้จะบัญญัติห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบุคคลใด เว้นแต่บุคคลนั้นเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง แต่ก็มีข้อยกเว้นต่อไปว่าความในข้อนี้ให้ใช้ได้ต่อเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยชัดแจ้งหรือคำสั่งศาลว่าให้เป็นอย่างอื่น จึงมิได้ห้ามโดยเด็ดขาดมิให้รับฟังพยานบอกเล่าเสียทีเดียว ป.วิ.อ. มาตรา 226 บัญญัติว่า พยานวิคฤ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจนได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ และมาตรา 227 วรรคแรก ก็บัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนัก

พยานหลักฐานทั้งปวง คำพยานบอกเล่าที่กล่าวถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล ศาลย่อมใช้ดุลพินิจรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นของโจทก์เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้

พยานบอกเล่าในขณะกระชั้นชิดกับเหตุ มีน้ำหนักรับฟังได้ เพราะขณะนั้นพยานยังไม่ทันมีโอกาสคิดปรุงแต่งบิดเบือนข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น

ฎีกาที่ 304/2500 คำรวจเบิกความว่าพอเกิดเหตุแล้ว จำเลยออกมาจากที่เกิดเหตุมากรรม มีผู้ตามจำเลยติเตียนซึ่งบอกให้จับจำเลยว่าแทงผู้ตาย คำของคำรวจนี้เป็นพยานชั้นที่ 1 ไม่ใช่คำบอกเล่า แต่ด้วยคำที่ผู้ตามจำเลยมาบอกแก่คำรวจนั้นเป็นคำบอกเล่า คำบอกเล่าในขณะกระชั้นชิดทันที ซึ่งตามธรรมดายังไม่ทันจะมีช่องโอกาสคิดแก่งปลุกปลำ ศาลรับฟังประกอบพหุติเหตุอื่น ๆ ลงโทษจำเลยฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาได้

ฎีกาที่ 63/2533 ชั้นสอบสวนพยานโจทก์ทั้งสองให้การว่า พยานอยู่ในเหตุการณ์และยืนยันว่าจำเลยเป็นคนใช้อาวุธปืนสั้นยิงผู้เสียหาย แม้คำให้การชั้นสอบสวนจะเป็นเพียงพยานบอกเล่า และในชั้นศาลพยานโจทก์ทั้งสองปากนี้เบิกความร้ายเบี่ยงเป็นทำนองช่วยเหลือจำเลย แต่คำให้การชั้นสอบสวนดังกล่าว พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนในวันรุ่งขึ้นจากวันเกิดเหตุ อันถือได้ว่าเป็นระยะเวลากระชั้นชิดกับเวลาเกิดเหตุ พยานยังไม่น่าจะทันมีโอกาสไตร่ตรองเพื่อบิดเบือนข้อเท็จจริงไปเป็นอย่างอื่น ทั้งคำให้การดังกล่าวสอดคล้องกับคำของผู้เสียหาย จึงรับฟังมาประกอบคำของผู้เสียหายได้

พยานบอกเล่าที่เป็นคำกล่าวที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผลประโยชน์ตนเอง ก็รับฟังได้ เพราะหากไม่เป็นจริงคงไม่กล่าวเช่นนั้น

ฎีกาที่ 1057/2525 โจทก์จำเลยพิพาทกันว่าใครมีสิทธิครอบครองที่พิพาท คำที่จำเลยได้กล่าวกับบุคคลภายนอกว่าจำเลยรับจำนำที่นาแปลงพิพาทไว้จากโจทก์นั้น เป็นคำกล่าวที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผลประโยชน์ของตนเอง ใช้ยืนยันจำเลยได้

ฎีกาที่ 1819/2535 จำเลยยอมรับต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่กองกำลังพลกรมตำรวจว่าจำเลยเป็นผู้แก้ไขตำแหน่งและเลขประจำตำแหน่งในวันที่การขอบรรจุข้าราชการตำรวจที่ผู้บังคับบัญชาของจำเลยเสนอแต่งตั้ง ให้จำเลยดำรงตำแหน่งรองสารวัตรปกครองป้องกันสถานีตำรวจนครบาล

ประชาชน เป็นตำแหน่งรองสารวัตรปกครองป้องกันสถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม แม้คำรับ
ดังกล่าวจะเป็นคำบอกเล่าก็ตาม แต่ก็ยังเป็นคำบอกเล่าที่ทำให้ตนเองเสียประโยชน์ จึงรับฟังได้

คำกล่าวที่ทำให้ตนเสียประโยชน์นี้ หากกล่าวไปโดยถูกข่มขู่ไม่สมัครใจ ก็เป็นพยานบอก
เล่าที่ไม่มีน้ำหนัก

ฎีกาที่ 4617/2533 การที่จำเลยรับต่อมารดาและพี่ชายว่าได้ฆ่าผู้ตาย แต่พูดไปโดยถูกข่มขู่
ไม่สมัครใจ เพราะเกรงว่าพ่อตาจะเดือดร้อน แม้จะเป็นคำรับที่เป็นประวิทย์ต่อจำเลย ก็ไม่พอรับฟัง
ลงโทษจำเลย

ในกรณีพยานบอกเล่าที่เป็นคำรับของคู่ความ รับฟังได้

ฎีกาที่ 224/2530 คำเบิกความของพนักงานสอบสวนที่ว่าในการสอบสวนจำเลยที่ 1 รับว่า
จับรถกลับจากการไปรับจ้างบรรทุกดิน ในการทางที่จ้างของจำเลยที่ 2 ก็เกิดเหตุขึ้น แม้จะเป็นพยาน
บอกเล่า แต่ก็ยังเป็นคำบอกเล่าที่เป็นคำรับของคู่ความ รับฟังได้

หลักเกณฑ์ของคำพยานบอกเล่าที่กล่าวก่อนตาย

พยานบอกเล่าที่เป็นคำบอกกล่าวของผู้ตายที่กล่าวในขณะที่รู้ตัวดีแล้วว่ากำลังใกล้จะตาย
ย่อมรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

ฎีกาที่ 5916/2531 คำบอกเล่าของผู้ตายนั้น ก่อนที่จะรับฟังต้องปรากฏว่าในเวลาและผู้ตายพูด
เช่นนั้น ผู้ตายคิดว่าตนจะตาย ไม่มีหวังจะรอด แต่ใจทมิฬไม่น่าสืบข้อนี้ จึงฟังลงโทษจำเลยไม่ได้

ฎีกาที่ 314/2515 ผู้ตายถูกยิงที่หน้าอกและแขนยังไม่ตายทันที ร้องโอย ๆ และว่าปวดแขน
เหลือเกิน และได้พูดต่อหน้าพยาน โดยระบุชื่อจำเลยว่าเป็นคนทำร้าย ขอให้ตั้งไว้อำพันนอนใน
คอนหาบลงเรือ และพูดว่าตายแน่ คำของผู้ตายที่ระบุว่าจำเลยเป็นคนทำร้ายนี้รับฟังได้

ฎีกาที่ 2414/2515 ผู้ตายถูกยิงมีบาดแผลหลายแห่ง เสียเลือดมาก มีอาการช็อกคล้ายเป็นลม
แต่ยังมีสติพูดได้ ได้เล่าให้พยาน โจทก์ฟังว่าจำเลยเป็นคนยิงตาย หลังจากเล่าไม่นานก็ถึงแก่ความ
ตาย เช่นนี้ ผู้ตายต้องรู้ตัวแน่ว่าตนจะต้องตาย คำบอกเล่าของผู้ตายที่จะกล่าวในขณะที่รู้ตัวดีแล้วว่า
กำลังใกล้จะตาย ย่อมรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

ข้อสังเกต ความแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาว่า พยานบอกเล่าที่เป็นคำบอกกล่าวของผู้ตายจะ
รับฟังได้ต้องกล่าวในขณะที่ผู้กล่าวรู้ตัวดีว่ากำลังจะตายด้วย

แต่มีบางกรณี แม้ผู้กล่าวอ้างคิดว่าตนจะไม่ตายก็ตาม แต่ก็อาจรับฟังได้ในฐานะที่เป็นคำบอกเล่าใกล้ชิดกับเหตุ ตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้ว

ฎีกาที่ 308/2510 ผู้ตายคิดว่าตนจะไม่ตาย ได้บอกกำนันระบุชื่อจำเลยว่าเป็นคนร้ายที่ยังตน โดยไม่ปรากฏว่าขณะนั้นผู้ตายมีสติตื่นเฟื่องเพราะความเจ็บปวดหรือสำคัญผิดในตัวคนร้าย หรือคาดคะเนคนร้ายโดยพลการแต่ประการใด คำบอกเล่าเช่นนี้รับฟังได้ในฐานะที่เป็นคำระบุบอกกล่าวในเวลาใกล้ชิดกับเหตุ อันไม่มีโอกาสที่ผู้บอกกล่าวจะคิดใส่ความได้ทัน เป็นพฤติการณ์ประกอบพยานหลักฐานโจทก์ อันนำไปสู่การคิดตามรู้ถึงตัวผู้กระทำผิดและได้พยานหลักฐานอื่นในคดี

ฎีกาที่ 1769/2509 คำให้การของ ร. ชั้นสอบสวนเป็นพยานบอกเล่า เมื่อไม่ได้ตัว ร. มาเบิกความที่ศาลเพราะถูกคนร้ายลอบยิงตายเสียก่อน แม้จะมีน้ำหนักน้อย แต่ก็ใช้เป็นคำประกอบคำเบิกความของพยานอื่นได้ เมื่อเจ้าพนักงานจับ ส. ได้ ส. ให้การว่าจำเลยและ ส. ได้ไปทำการปล้นพนักงานสอบสวนกัน ส. ไว้เป็นพยาน ส. มาเบิกความยืนยันข้อความดังกล่าว คำของ ส. ซึ่งเป็นผู้กระทำผิดและโจทก์กันไว้เป็นพยานเป็นคำพยานที่รับฟังได้แต่มีน้ำหนักน้อย

ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญจึงใช้พยานบอกเล่า ศาลรับฟังประกอบดุลพินิจของศาลได้

ฎีกาที่ 1204/2536 การที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจพินิจลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรมแล้วลงความเห็นว่ายลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรมไม่ใช่ลายมือชื่อของ ส. นั้น เป็นการแสดงความเห็นตามหลักวิชาการ หากได้รับฟังด้วยคำจากบุคคลใดมากแล้ว ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญจึงใช้พยานบอกเล่า แต่ศาลก็มีได้รับฟังคำเบิกความของผู้เชี่ยวชาญเป็นหลักในการวินิจฉัยเสมอไป หากแต่รับฟังประกอบดุลพินิจของศาลเท่านั้น

แต่ข้อความเห็นของผู้เชี่ยวชาญขัดกับประจักษ์พยาน โดยปกติศาลจะต้องรับฟังประจักษ์พยาน เว้นแต่ประจักษ์พยานเบิกความขัดแย้งด้วยเหตุผล ศาลก็อาจจะไม่รับฟังประจักษ์พยานก็ได้

ฎีกาที่ 81/2503 โจทก์อ้างว่าผู้วายชนม์ได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้แก่โจทก์ จำเลยต่อสู้ว่าพินัยกรรมนั้นปลอม เช่นนี้ เป็นหน้าที่โจทก์จะต้องนำสืบให้ได้ความว่าพินัยกรรมที่อ้างนั้นไม่ปลอม

การเชื่อฟังพยานหลักฐาน ในข้อที่ว่าลายมือชื่อในพินัยกรรมเป็นลายมืออันแท้จริงของผู้ทำพินัยกรรมหรือไม่ ตามปกติควรเชื่อคำประจักษ์พยานยิ่งกว่าคำผู้เชี่ยวชาญนิติคุณหลักฐาน เพราะประจักษ์พยานเป็นผู้ได้ยินกับหู เห็นด้วยตาของตนเอง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงเหตุผลต่าง ๆ ประกอบให้พอเชื่อฟังได้ด้วย แต่ถ้าประจักษ์พยานเหล่านั้นเบิกความขัดแย้งด้วยเหตุผล ไม่น่าเชื่อว่ารู้เห็นจริงแล้ว ศาลก็ย่อมไม่รับฟังคำประจักษ์พยานได้

ฎีกาที่ 386/2529 ข้อเท็จจริงที่ศาลฟังเป็นยุติในคดีก่อน ย่อมมีผลผูกมัดคู่ความคดีนั้นเท่านั้น โจทก์อาจอ้างสำนวนในคดีก่อนมาประกอบการพิจารณาคดีนี้ได้ แต่ในฐานะพยานความเห็นหรือพยานบอกเล่าเท่านั้น เมื่อศาลไม่พิจารณาถึงพยานหลักฐานในสำนวนนี้ว่ารับฟังให้เชื่อถือได้เพียงใดหรือไม่แล้วจะอาศัยแต่คำพิงคำวินิจฉัยในคดีก่อนมารับฟังเป็นพยานหลักฐานเพื่อให้อรรถประโยชน์ จึงเป็นไม่ชอบ

ตำนานที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ รับฟังได้

ฎีกาที่ 863-885/2519 ตำนานพระราชดำรัสที่กล่าวถึงวัดศรีดอนคำ หรือวัดห้วยฮ้อ ซึ่งเขียนเมื่อ พ.ศ. 2403 โดยคัดลอกจากตำนานเดิมที่เก็บอยู่ ณ หอพระแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ สถานที่ความตำนานเป็นที่รับรองกันทั่วไปว่าเป็นโบราณสถานสำหรับชาติไว้แล้วทั้งยังมีแผ่นป้ายที่คัดสำเนาามมีชื่อเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2202 เรื่อยตลอดมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ด้วย ตำนานดังกล่าวจึงเป็นหลักฐานในทางประวัติศาสตร์ ข้อความตามตำนานที่กล่าวถึงเขตแดนพระราชดำรัสจึงรับฟังได้

นอกจากนี้ข้อความที่เล่าสืบกันมาทางประวัติศาสตร์รับฟัง ประกอบกับหลักฐานพระราชพงศาวดารของทางราชการได้

ฎีกาที่ 3828/2533 ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 95 บัญญัติห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบุคคลใด เว้นแต่บุคคลนั้นเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองก็ตาม แต่ก็มีข้อยกเว้นว่าความในข้อนี้ให้ใช้ได้ต่อเมื่อ ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยขัดแย้งหรือคำสั่งของศาลว่าเป็นอย่างอื่น ดังนี้ แม้คำเบิกความของ และ ว. เป็นพยานบอกเล่า และแม้ผู้บอกเล่ายังมีตัวอยู่และสามารถนำมาสืบได้ ศาลก็ย่อมมีอำนาจรับฟังคำพยานโจทก์ทั้งสองปากซึ่งเบิกความประกอบพยานเอกสารดังกล่าวได้

ฎีกาที่ 2568/2534 ไม่มีกฎหมายบังคับว่า การอ้างเอกสารเป็นพยานจะต้องมีผู้นำเอกสารมา เบิกความรับรองจึงจะรับฟังได้ การที่เจ้าหน้าที่ของกรมบังคับคดีมาเบิกความประกอบเอกสารเกี่ยวกับรายการและข้อผิดพลาดในเอกสารมิใช่เป็นพยานบอกเล่า เพราะเจ้าหน้าที่ของกรมบังคับคดีได้ เบิกความไปตามที่ตรวจพบเห็น จึงถือเป็นพยานโดยตรง

ฎีกาที่ 4649/2533 หลักฐานเกี่ยวกับทะเบียนบ้านว่า จำเลยมีทะเบียนบ้านอยู่ที่ไหน เป็นเพียงข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นเท่านั้น เมื่อพยานหลักฐานอันเป็นข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นขัดแย้ง กับคำพยานบุคคลที่รู้เห็นข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าว เช่นนี้ จะนำข้อสันนิษฐานทางที่เป็นผลร้ายมา รับฟังเป็นความจริงไม่ได้

พยานหูหนวกหรือเป็นใบ้ (มาตรา 96)

มาตรา 96 บัญญัติว่า "พยานที่เป็นคนหูหนวก หรือเป็นใบ้หรือทั้งหูหนวกและเป็นใบ้นั้น อาจซักถามหรือให้คำตอบโดยวิธีเขียนหนังสือ หรือโดยวิธีอื่นใดที่สมควรได้ และคำเบิกความของ บุคคลนั้น ๆ ให้ถือว่าเป็นคำพยานบุคคลตามประมวลกฎหมายนี้"

หลักเกณฑ์ พยานที่เป็นคนหูหนวก หรือเป็นใบ้หรือทั้งหูหนวกและเป็นใบ้นั้น อาจซักถาม หรือให้คำตอบโดยวิธีเขียนหนังสือ หรือโดยวิธีอื่นใดที่สมควรได้ โดยถือว่าเป็นคำพยานบุคคล

ฎีกาที่ 81/2531 คำเบิกความของพยานที่หูหนวกและเป็นใบ้ ให้ถือว่าเป็นคำเบิกความของ พยานบุคคล ส่วนวิธีถามหรือตอบนั้น อาจจะทำโดยวิธีเขียนหนังสือหรือโดยวิธีอื่นที่สมควรได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 96

การอ้างคู่ความเป็นพยาน (มาตรา 97)

มาตรา 97 บัญญัติว่า "คู่ความฝ่ายหนึ่ง จะอ้างคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพยานของตน หรือจะ อ้างตนเองเป็นพยานก็ได้"

หลักเกณฑ์ คู่ความฝ่ายหนึ่งจะอ้างคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพยานของตน หรือจะอ้างตนเอง เป็นพยานก็ได้

ข้อสังเกต ในคดีอาญา โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยานไม่ได้ ตาม ป.วิ.อ.มาตรา 232

มาตรา 98 บัญญัติว่า "คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะอ้างบุคคลใดเป็นพยานของตนก็ได้เมื่อ บุคคลนั้นเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยาศาสตร์ การฝีมือ การค้า หรือการงานที่ทำหรือใน กฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของพยานอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อความใน ประเด็น ทั้งนี้ไม่ว่าพยานจะเป็นผู้มีอาชีพในการนั้นหรือไม่

ฎีกาที่ 301/2538 คู่ความฝ่ายหนึ่งจะอ้างคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพยานของตนหรือจะอ้าง ตนเองเป็นพยานก็ได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 97 โจทก์จึงมีสิทธิอ้างจำเลยที่ 2 เป็นพยานฝ่ายโจทก์ และ จะให้นำสืบเมื่อใดก็ได้แล้วแต่โจทก์จะเห็นสมควร การที่โจทก์อ้างจำเลย 2 ให้เบิกความเป็นพยาน โจทก์ก่อนพยานอื่น จึงไม่เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต

แต่ศาลอาจสั่งให้สืบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นทั้งสองฝ่ายในคราวเดียวกันก็ได้

ฎีกาที่ 1891/2512 คำสั่งของศาลที่ให้สืบตัวจำเลยในฐานะเป็นพยานของโจทก์ และจำเลย พร้อมกันหลังจากที่โจทก์นำสืบพยานโจทก์คนอื่น ๆ หมดแล้ว นั้น หาใช่คำสั่งที่ได้ให้โจทก์อ้าง จำเลยเป็นพยานไม่ แต่เป็นคำสั่งที่ศาลใช้ดุลพินิจสั่งตามหน้าที่ ที่เป็นผู้ควบคุมการพิจารณาคดีให้ รวดเร็วและเที่ยงธรรม เป็นคำสั่งที่ชอบแล้ว

ฎีกาที่ 800-836/2527 ศาลแรงงานกลางให้พิจารณาพิพากษาร่วมกัน โจทก์ทำสำนวนยื่น บัญชีระบุพยานอ้างพยานร่วมกัน โดยอ้างตัวโจทก์ทุกสำนวนเป็นพยานด้วย การที่โจทก์บางสำนวน เข้าเบิกความเป็นพยานก็เท่ากับเป็นพยานโจทก์ทุกสำนวนด้วย เมื่อศาลเห็นว่าข้อคำที่โจทก์บางคน ดังกล่าวเบิกความเป็นพยานรับฟังได้ ก็มีผลถึงโจทก์อื่นด้วย

ถึงแม้การอ้างคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะกระทำได้ แต่ถ้าปรากฏว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่จะต้อง เข้าเบิกความ ฝ่ายที่กล่าวอ้างย่อมมีสิทธิซักค้านได้อยู่แล้ว ศาลอาจไม่อนุญาตให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง นั้นเข้าเบิกความก็ได้

ฎีกาที่ 2766/2528 โจทก์ได้ยื่นบัญชีระบุพยานอ้างตนเองเป็นพยาน โดยปกติโจทก์ก็ต้อง เข้าเบิกความตามที่ระบุอ้าง หากจำเลยประสงค์จะซักถามต้องการทราบข้อเท็จจริงอันใดจากตัว โจทก์ ต้องการให้โจทก์อธิบายข้อเท็จจริงใด ๆ หรือให้ดูให้อธิบายในเอกสารใด ก็ย่อมกระทำได้ใน ชั้นซักค้านอยู่แล้ว การที่ศาลแรงงานกลางไม่เรียกโจทก์เข้าสืบในฐานะพยานจำเลยผู้มีหน้าที่นำสืบ ก่อนโดยเห็นว่าไม่จำเป็น จึงไม่เป็นกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบ

การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ (มาตรา 99)

มาตรา 99 บัญญัติว่า "ถ้าศาลเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรือตั้งผู้เชี่ยวชาญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 129 และ 130 เมื่อศาลเห็นสมควร ไม่ว่าจะพิจารณาคดีจะอยู่ในชั้นใด หรือเมื่อมีคำขอของคู่ความฝ่ายใด ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 87 และ 88 ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดการตรวจหรือการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเช่นว่านั้นได้"

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ไม่ตัดสิทธิของคู่ความในอันที่จะเรียกบุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญมาเป็นพยานฝ่ายตนได้"

การตรวจหรือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา 99 อาจเกิดจากคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือศาลเห็นสมควรก็ได้

ฎีกาที่ 58/2531 ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจเอกสารในสำนวน และศาลเห็นสมควร ศาลก็ย่อมใช้อำนาจของศาลเองที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 99 ส่งเอกสารนั้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ได้โดยไม่จำเป็นต้องให้คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอื่นบัญชีระบุพยานหรือระบุชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ฎีกาที่ 1880/2534 โจทก์นำสืบพยานก่อน และเมื่อสืบเสร็จแล้วก็แถลงหมคพยานจำเลยที่ 2 นำสืบพยาน โดยขอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อผู้สตั๊กหลังเชคพิพาทด้วย ซึ่งกรณีขอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อนี้ เป็นเรื่องการนำสืบพยานหลักฐานของจำเลยที่ 2 ไม่ใช่ของโจทก์ โจทก์จะขอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อกลับอีกครั้งหนึ่งหลังจากจำเลยที่ 2 ได้ขอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์เสร็จสิ้นแล้วไม่ได้ เป็นการไม่ชอบด้วยกระบวนการพิจารณา แม้ศาลชั้นต้นอนุญาตให้โจทก์ช่วยหาตัวอย่างลายมือชื่อของจำเลยที่ 2 เพื่อส่งไปเปรียบเทียบในการตรวจพิสูจน์ ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นการอนุญาตให้โจทก์นำสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติม เมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่าการตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อกลับแล้วได้ดำเนินการ โดยครบถ้วนจนทราบผลการตรวจพิสูจน์แล้วจึงย่อมมีอำนาจไม่อนุญาตให้ตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อนั้นซ้ำใหม่ตามที่โจทก์ขอได้

ฎีกาที่ 3117/2535 ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อจำเลยมีความเห็นว่า ลายมือชื่อในสัญญาพิพาทไม่ใช่ลายมือชื่อของจำเลยที่ 2 เมื่อโจทก์และจำเลยมิได้ตกลงทำกันให้ถือความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์เป็นข้อเท็จจริงแล้ว แม้ความคิดเห็นหลักวิชาของพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวจะเป็นพยานที่ศาลรังพึง แต่ก็มิใช่ว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นอย่างไร ศาลต้องรับ

ฟังตามนั้นเสมอไป เมื่อปรากฏว่าลายมือชื่อของจำเลยที่ 2 ให้ใบรับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง มีลักษณะการเขียนและขนาดของตัวหนังสือคล้ายคลึงกัน ลายมือชื่อของจำเลยที่ 2 ในสัญญาผู้พิพาท ศาลย่อมฟังว่าจำเลยที่ 2 ยืมเงินไปจากโจทก์ได้

ฎีกาที่ 3495/2532 เมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบมาเกี่ยวกับประเด็น ข้อพิพาทเพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว ไม่จำเป็นต้องเดินเผชิญสืบที่พิพาทต่อไป ย่อมมีอำนาจตัดสินเผชิญสืบแล้ววินิจฉัยคดีไปได้

การรับรองข้อเท็จจริงและการขอสืบพยานหลักฐานก่อน

มาตรา 100 บัญญัติว่า "คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งประสงค์จะอ้างข้อเท็จจริงใดและขอให้คู่ความฝ่ายอื่นตอบว่าจะรับรองข้อเท็จจริงนั้นว่าถูกต้องหรือไม่ อาจส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือแจ้งรายการข้อเท็จจริงนั้นไปให้คู่ความฝ่ายอื่นก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ถ้าคู่ความฝ่ายอื่นได้รับคำบอกกล่าวโดยชอบแล้ว เมื่อคู่ความฝ่ายที่ส่งคำบอกกล่าวร้องขอต่อศาลในวันสืบพยาน ให้ศาลสอบถามคู่ความฝ่ายอื่นว่าจะยอมรับข้อเท็จจริงตามที่ได้รับคำบอกกล่าวนั้นว่าถูกต้องหรือไม่ แล้วให้ศาลจดคำตอบไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา ถ้าคู่ความฝ่ายนั้นไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใดโดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธ โดยชัดแจ้ง ให้ถือว่ายอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุแห่งการปฏิเสธ โดยชัดแจ้งในขณะนั้น ศาลจะมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายนั้นทำคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นมาขึ้นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ให้ใช้บังคับแก่เรื่องเอกสารทั้งหมดหรือฉบับใดฉบับหนึ่งที่คู่ความแสดงความจำนงจะอ้างอิงด้วยโดยอนุโลม แต่ต้องส่งสำเนาเอกสารนั้นไปพร้อมกับคำบอกกล่าว และต้องมีต้นฉบับเอกสารนั้นให้คู่ความฝ่ายอื่นตรวจดูได้เมื่อต้องการ เว้นแต่ต้นฉบับเอกสารนั้นอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก"

หลักเกณฑ์

1.1 คู่ความฝ่ายที่อ้างขอให้รับรองข้อเท็จจริง อาจส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตอบก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน

1.2 คู่ความฝ่ายที่ได้รับหนังสือหากไม่ตอบข้อเท็จจริงนั้น หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงนั้นโดยไม่มีเหตุผลในการปฏิเสธ ให้ถือว่าคู่ความนั้นยอมรับข้อเท็จจริงนั้น

ข้อยกเว้น เฉพาะในกรณีที่ศาลเห็นว่าคู่ความนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุแห่งการปฏิเสธ โดยขัดแย้งในขณะนั้น ศาลย่อมให้อีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสแก้คู่ความฝ่ายนั้นในการที่จะทำคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นมายื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

1.3 บทบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับกับพยานเอกสารด้วยแต่ต้องมีการส่งสำเนาให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และต้องมีต้นฉบับให้ตรวจดูได้ ยกเว้นแต่เอกสารนั้นอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก

การขอให้สืบพยานวัตถุลงหน้า

มาตรา 101 บัญญัติว่า "ถ้าบุคคลใดเกรงว่า พยานหลักฐานซึ่งคนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาหรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีเกรงว่าพยานหลักฐานซึ่งคนงานจะอ้างอิงจะสูญหายเสียก่อนที่จะนำมาสืบ หรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันที

เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นนั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมายังศาลและเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ให้ศาลตั้งคำถามที่เห็นสมควร ถ้าศาลตั้งอนุญาตตามคำขอแล้ว ให้สืบพยานไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ ส่วนรายงานและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้

ในกรณีที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องไม่มีภูมิตำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและยังมิได้เข้ามาในคดีนั้น เมื่อศาลได้รับคำขอตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลตั้งคำถามนั้นอย่างคำขออันอาจทำได้แต่ฝ่ายเดียว ถ้าศาลตั้งอนุญาตตามคำขอแล้วให้สืบพยานไปฝ่ายเดียว"

1.1 พยานวัตถุนั้นจะสูญหายหรือเป็นการยากที่จะสืบในภายหลัง

กฎหมายอนุญาตให้ทำคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันที

1.2 หากศาลตั้งอนุญาตตามคำขอ ศาลจะมีหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมายังศาล พร้อมทั้งรับบุคคลเหล่านั้นแล้วให้สืบพยานไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ส่วนรายงานและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องให้ศาลเป็นผู้เก็บรักษาไว้

1.3 ในกรณีที่อยู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ไม่มีภูมิสำเนาในราชอาณาจักรและยังมิได้เข้ามาในคดี เช่นนี้ ศาลสามารถส่งคำขอนั้นอย่างคำขอฝ่ายเดียว ในกรณีที่ศาลส่งอนุญาตให้สืบพยานไว้ก่อนได้ ย่อมอนุญาตให้สืบพยานไปฝ่ายเดียวได้ด้วย

การส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น (มาตรา 102)

มาตรา 102 บัญญัติว่า "ให้ศาลที่พิจารณาคดีเป็นผู้สืบพยานหลักฐาน โดยจะสืบในศาลหรือนอกศาล ณ ที่ใด ๆ ก็ได้ แต่ศาลจะส่งตามที่เห็นสมควรตามความจำเป็นแห่งสภาพของพยานหลักฐานนั้น

แต่ถ้าศาลที่พิจารณาคดีเห็นเป็นการจำเป็น ให้มีอำนาจมอบให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่ง ในศาลนั้น หรือตั้งให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทนได้ ให้ผู้พิพากษาที่รับมอบหรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งนั้น มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับศาลที่พิจารณาคดีรวมทั้งอำนาจที่จะมอบให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่ง ในศาลนั้นหรือตั้งศาลอื่นให้ทำการสืบพยานหลักฐานแทนต่อไปด้วย

ถ้าศาลที่พิจารณาคดีได้แต่งตั้งให้ศาลอื่นสืบพยานแทน คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะแถลงต่อศาลที่พิจารณาคดีว่า คนมีความจำเป็นจะไปฟังการพิจารณาก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลที่ได้รับแต่งตั้งแจ้งวันกำหนดสืบพยานหลักฐานให้ผู้ขอทราบล่วงหน้าอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าเจ็ดวัน คู่ความที่ไปฟังการพิจารณานั้นขอที่จะใช้สิทธิได้เสมือนหนึ่งว่ากระบวนการพิจารณานั้น ได้ดำเนินในศาลที่พิจารณาคดี

ให้ส่งสำเนาคำฟ้องและคำให้การพร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานอื่น ๆ อันจำเป็นเพื่อสืบพยานหลักฐาน ไปยังศาลที่ได้รับแต่งตั้งดังกล่าวแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายที่ยังอิงพยานหลักฐานนั้นมิได้แถลงความจำเป็นที่จะไปฟังการพิจารณา ก็ให้แจ้งไปให้ศาลที่ได้รับแต่งตั้งทราบข้อประเด็นที่จะสืบเมื่อได้สืบพยานหลักฐานเสร็จแล้ว ให้เป็นหน้าที่ของศาลที่รับแต่งตั้งจะต้องส่งรายงานที่จำเป็นและเอกสารอื่น ๆ ทั้งหมดอันเกี่ยวข้องในการสืบพยานหลักฐาน ไปยังศาลที่พิจารณาคดี"

หลักเกณฑ์ ศาลที่พิจารณามีอำนาจตั้งให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทนได้ ศาลที่ได้รับแต่งตั้งมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับศาลที่พิจารณาคดี และมีอำนาจตั้งให้ศาลอื่นทำการสืบพยานหลักฐานแทนต่อไปได้ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจแถลงต่อศาลที่พิจารณาคดีว่าต้องการไปฟังการพิจารณาก็ได้ โดยศาลที่ไต่ถามการแต่งตั้งต้องแจ้งกำหนดวันสืบพยานให้คู่ความที่ขอทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน

ฎีกาที่ 2607/2526 การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ส่งประเด็นไปสืบตัวจำเลยที่ประเทศสหรัฐอเมริกา แล้วต่อมาได้ยกเลิกคำสั่งดังกล่าวแล้ว และสั่งให้ตัวจำเลยมาเบิกความที่ศาลแทนการส่ง

ประเด็นนั้น เป็นอำนาจของศาลที่จะสั่งได้ว่าสมควรจะให้สืบพยานหลักฐานใดในศาลหรือนอกศาล ตามความจำเป็นแห่งสภาพของพยานหลักฐาน หรือจะให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทนก็ได้ หากศาลเห็นเป็นการจำเป็น ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 102 ดังนั้น เมื่อศาลเห็นว่ายังไม่จำเป็นที่จะให้ส่งประเด็นไปสืบจำเลยยังต่างประเทศ ศาลก็ชอบจะไม่อนุญาตได้ แม้จะส่งอนุญาตแล้วก็เพิกถอนได้

ฎีกาที่ 3872/2535 จำเลยซึ่งมีหน้าที่นำสืบก่อนขอเผชิญสืบที่พิพาทและศาลได้ไปเผชิญสืบ ในวันที่จำเลยขอ อธิบายได้ว่าเป็นการสืบพยานและวันดังกล่าวเป็นวันสืบพยาน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 1(10) ประกอบมาตรา 102 วรรคแรก การที่โจทก์ได้ร่วมไปเผชิญสืบในวันนั้น ย่อมถือได้ว่าโจทก์ได้มาศาลในวันสืบพยาน ตามมาตรา 197 วรรคสอง แม้โจทก์จะไม่มาศาลในวันสืบพยานจำเลยใน นัดก่อนาก็ไม่เป็นการขาดนัดพิจารณา ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า โจทก์ขาดนัดพิจารณา แล้วสืบพยาน จำเลยต่อไปโดยมิได้สืบพยานฝ่ายโจทก์ เป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.พ. ว่าด้วยการพิจารณา ศาลฎีกาย่อมเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่มีชอบดังกล่าวเสียตาม มาตรา 243(2) ประกอบด้วยมาตรา 247 โดยพิพากษายกคำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้โจทก์ขาดนัดพิจารณา และกระบวนการพิจารณาภายหลังจากนั้นทั้งหมด กับให้ยกคำพิพากษาของศาลล่างทั้งสอง ให้ศาล ชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาแล้วพิพากษาใหม่ตามรูปคดี

หากเป็นคดีอาญา ป.วิ.อาญา มาตรา 229 และ มาตรา 230 ก็มีบทบัญญัติในทำนองเดียวกัน

มาตรา 229 บัญญัติว่า "การอุทธรณ์นั้นให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นซึ่งมีคำพิพากษา หรือคำสั่งภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และผู้อุทธรณ์ต้อง นำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์นั้นด้วย ให้ผู้อุทธรณ์ยื่นสำเนาอุทธรณ์ต่อศาล เพื่อส่งให้แก่จำเลยอุทธรณ์ (คือฝ่าย โจทก์หรือจำเลยความเดิมซึ่งเป็นฝ่ายที่มีได้อุทธรณ์ความนั้น "ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 235 และ 236"

มาตรา 230 บัญญัติว่า "คดีตามมาตรา 224 ถ้าคู่ความอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง ให้ศาลชั้นต้น ตรวจสอบก่อนว่าฟ้องอุทธรณ์นั้นจะรับไว้พิจารณาได้หรือไม่

ถ้าผู้พิพากษาที่ได้พิจารณาคดีนั้นมีความเห็นแย้ง หรือได้รับรองไว้แล้ว หรือรับรองใน เวลาที่ตรวจอุทธรณ์นั้นว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นได้ ก็ให้ศาลมีคำสั่งรับ อุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว

ถ้าไม่มีความเห็นแย้งหรือคำรับรองเช่นนั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงที่กล่าวแล้ว ในกรณีเช่นนี้ ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาหรืออธิบดีผู้พิพากษาภาคมิได้เป็นคณะในคำสั่งนั้น ผู้อุทธรณ์ชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลถึงอธิบดีผู้พิพากษาหรืออธิบดีผู้พิพากษาภาคภายในเจ็ดวัน เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นนั้น ให้ศาลส่งคำร้องนั้นพร้อมด้วยสำนวนความไปยังอธิบดีผู้พิพากษา หรืออธิบดีผู้พิพากษาภาค เพื่อมีคำสั่งยินยอมหรือกลับคำสั่งของศาลนั้น คำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาหรืออธิบดีผู้พิพากษาภาค เช่นว่านี้ ให้เป็นที่สุด"

การให้โอกาสเต็มที่แก่คู่ความทุกฝ่าย

มาตรา 103 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการขาดนัด การร้องขอ และการขับไล่ออกนอกศาล ห้ามมิให้ศาลที่พิจารณาคดี หรือผู้พิพากษาที่รับมอบหมาย หรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งดังกล่าวข้างต้นทำการสืบพยานหลักฐานใด โดยมิได้ให้โอกาสเต็มที่แก่คู่ความทุกฝ่ายในอันที่จะมาฟังการพิจารณา และใช้สิทธิเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาเช่นว่านั้น ความที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ ไม่ว่าพยานหลักฐานนั้นคู่ความฝ่ายใดจะเป็นผู้อ้างถึง หรือศาลเป็นผู้สั่งให้สืบ"

เนื่องจากในการพิจารณาคดีจะต้องเป็นการกระทำโดยเปิดเผยและต่อหน้าคู่ความ ดังนั้น หากคู่ความฝ่ายใดตกเป็นผู้ขาดนัด หรือการร้องขอ และการขับไล่ออกนอกศาล ศาลย่อมไม่สามารถพิจารณาคดีหรือสืบพยานหลักฐานใด ๆ โดยมิได้ให้โอกาสแก่คู่ความทุกฝ่าย ในอันจะรับฟังและการใช้สิทธิเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาได้อย่างเต็มที่นั่นเอง

สำหรับในคดีอาญานั้น ป.วิ.อาญา มาตรา 237 คำพยานไม่ว่าในชั้นใดสวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาคดีจะต้องอ่านให้พยานฟังต่อหน้าจำเลยเสมอ เว้นแต่กรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์

การรับฟังพยานหลักฐาน (มาตรา 104)

มาตรา 104 บัญญัติว่า "ให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบนั้นจะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้เชื่อฟังเป็นยุติได้หรือไม่ แล้วพิพากษาคดีไปตามนั้น"

ตามบทบัญญัติในมาตรา 104 ให้อำนาจศาลที่จะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบจะเกี่ยวกับประเด็นและเพียงพอให้เชื่อฟังเป็นยุติได้หรือไม่

ฎีกาที่ 806/2501 โจทก์สืบพยานได้ 4 ปาก ศาลตั้งคดีไม่สืบพยานต่อไป พิพากษายกฟ้อง
ในส่วนข้อเท็จจริงวินิจฉัยว่าพยานเบิกความแตกต่างกัน ฟังไม่ได้ แต่โจทก์ยังขอสืบพยานในข้อ
เดียวกันและข้ออื่นอีก ศาลจะรู้ได้อย่างไรว่าพยานที่จะสืบต่อไปฟังไม่ได้ จึงต้องให้คู่ความสืบพยาน
ต่อไปแล้วพิพากษาใหม่

ดูตัวอย่างการรับฟังพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามคำพิพากษาฎีกาที่น่าสนใจ

ฎีกาที่ 1886/2506 คำรับของคู่ความในคดีหนึ่งใช้ปิดปากผู้กล่าวในการพิจารณาคดีอีกคดี
หนึ่งไม่ได้ เพราะคำรับไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่จะรับฟังได้โดยเด็ดขาด เป็นแต่เพียงพยานหลักฐานอัน
หนึ่งซึ่งใช้ยื่นผู้กล่าวเท่านั้น ผู้กล่าวจึงนำสืบหักล้างได้ ในการพิจารณาตัดสินศาลจะต้องวินิจฉัยว่า
ความจริงเป็นอย่างไร จะถือว่าคำรับของคู่ความในคดีก่อนผูกมัดผู้กล่าวโดยสืบหักล้างไม่ได้เช่นนั้น
หาได้ไม่

ฎีกาที่ 869/2509 โจทก์ฟ้องคดีแล้วโจทก์ไม่มาเบิกความเอง จะอ้างว่าฟังไม่ได้เสียเลยหาได้
ไม่ เพราะการที่โจทก์ไม่มาเบิกความต่อศาลก็ไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องทำดังนั้นแล้วแต่โจทก์จะ
เสนอพยานหลักฐานใดต่อศาล ส่วนการจะฟังได้หรือไม่ศาลย่อมวินิจฉัยตามพยานหลักฐานและ
รูปคดี มิใช่ว่าถ้าโจทก์ไม่มาเบิกความเองแล้วฟังไม่ได้เสียเลย

ฎีกาที่ 1207/2517 ในการวินิจฉัยคดีนั้นศาลจะเชื่อประการใด ก็โดยอาศัยข้อเท็จจริงจาก
การนำสืบของคู่ความซึ่งเสร็จสิ้นแล้ว ถ้าฟังแต่คำเบิกความของโจทก์ผู้เดียวซึ่งเบิกความคอบทนาย
โจทก์และคอบทนายจำเลยไม่ตรงกันจะฟังเป็นความจริงเป็นดังที่คอบทนายโจทก์หรือทนายจำเลย
ประการหนึ่งประการใดย่อมไม่ได้ ดังนั้น การที่ศาลชั้นต้นตั้งคดีสืบพยานโจทก์จำเลย โดยฟังคำเบิก
ความของโจทก์คนเดียว แล้ววินิจฉัยว่าโจทก์หมดสิทธิฟ้องจำเลยและพิพากษายกฟ้องโจทก์เช่นนั้น
จึงเป็นการมิชอบด้วยวิธีพิจารณาความ

ฎีกาที่ 43/2533 การที่จำเลยให้การว่าเช็กพิพาทเป็นเช็กที่จำเลยมอบเป็นประกันการชำระ
หนี้แก่ จ. และได้ชำระหนี้เสร็จสิ้นกันไปแล้ว จึงเป็นเช็กที่ไม่มีมูลหนี้และผู้ทรงคนก่อนลงวันที่ออก
เช็กโดยไม่สุจริต ทำให้เช็กพิพาทเป็นเอกสารปลอมนั้น เป็นคำให้การต่อสู้โจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงด้วย
ข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างจำเลยกับผู้ทรงคนก่อน ๆ โดยจำเลยมิได้อ้าง
ว่าโจทก์กับผู้ทรงคนก่อนสมคบกันฉ้อฉลจำเลยแต่ประการใด ข้อต่อสู้ของจำเลยจึงต้องห้ามตาม
ป.พ.พ. มาตรา 916 ไม่จำเป็นต้องสืบพยานโจทก์จำเลย

LW 314 บทที่ 10

ฎีกาที่ 3117/2535 ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อจำเลยมีความเห็นว่า ลายมือชื่อในสัญญาผู้พิพากษาไม่ใช่ลายมือชื่อของจำเลยที่ 2 เมื่อโจทก์และจำเลยมิได้ตกลงทำกันให้ถือความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์เป็นข้อเท็จจริงแล้ว แม้ความคิดเห็นตามหลักวิชาของพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวจะเป็นพยานที่ศาลรับฟัง แต่ก็มิใช่ว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นอย่างไร ศาลต้องรับฟังตามนั้นเสมอไป เมื่อปรากฏว่าลายมือชื่อของจำเลยที่ 2 ในใบรับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง มีลักษณะการเขียนและขนาดของตัวหนังสือคล้ายคลึงกับลายมือชื่อของจำเลยที่ 2 ในสัญญาผู้พิพากษาคาดย่อรับฟังว่าจำเลยที่ 2 ทุ่มเงินไปจากโจทก์ได้

ฎีกาที่ 1828/2534 แถบบันทึกเสียงเป็นพยานวัตถุ แต่เสียงในแถบบันทึกเสียงที่จำเลยอ้างว่าเป็นเสียงโจทก์นั้น จำเลยมีตัวจำเลยเพียงปากเดียวเบิกความว่าเป็นเสียงของโจทก์ที่พูดได้ตอบกับจำเลย โดยจำเลยไม่มีพยานหลักฐานอื่นมาสนับสนุนให้นำเชื่อว่าเป็นเสียงของโจทก์ โจทก์ปฏิเสธว่าเสียงในแถบบันทึกเสียงไม่มีเสียงของโจทก์และ โจทก์ไม่ได้พูดได้ตอบกับจำเลยดังที่ปรากฏในเอกสารที่จำเลยอ้างว่าถอดจากแถบบันทึกเสียง จึงฟังไม่ได้ว่าโจทก์เคยพูดได้ตอบกับจำเลยตามเสียงที่บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียง

แต่ศาลอาจรับฟังประกอบพยานอื่นได้

ฎีกาที่ 1123/2509 (ประชุมใหญ่) ศาลเชื่อว่าจำเลยได้ถูกบันทึกเสียงไว้ถึง 6 ครั้ง หากที่จะมีใครมาเลียนเสียงที่จำเลยพูดได้เป็นชั่วโมง ๆ ไม่ใช่ศาลชั้นต้นจะรับฟังสำหังแต่เพียงข้อเท็จจริงของจำเลยมาลงโทษจำเลยก็หาไม่ ศาลเชื่อว่าโจทก์ร่วมได้ยึดเสียงจำเลยไว้จริง จึงไม่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226

มาตรา 105 บัญญัติว่า "คู่ความฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานหลักฐาน กระทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียม หรือค่าธรรมเนียมเกินกว่าที่ควรเสีย ค่าฤชาธรรมเนียมที่เพิ่มขึ้นนั้น ให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียมอันไม่จำเป็นตามความหมายแห่งมาตรา 166 และให้คู่ความฝ่ายที่ก่อให้เกิดขึ้นนั้นเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย"

ในกรณีที่กฎหมายให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในการวินิจฉัยคดี ไว้เพื่อประโยชน์แก่คู่ความ ดังนั้น ตาม ป.วิ.แห่ง มาตรา 105 หากคู่ความฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามที่ศาลกำหนด และมีผลทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น กฎหมายกำหนดให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียม ตามมาตรา 166 และให้คู่ความฝ่ายที่ก่อให้เกิดขึ้นนั้นเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายซึ่งถือว่าเป็นธรรมเนียมแก่คู่กรณี

การมาศาลของพยานและการซักถามพยาน

ในหมวดว่าด้วยการมาศาลและการซักถามพยาน กฎหมายได้กำหนดแนวปฏิบัติของการมาศาลของพยาน และเอกสิทธิ์ของการไม่ต้องมาศาลรวมทั้งการสาบานตนก่อนเบิกความและวิธีการซักถามพยานซึ่งจะเห็นได้ดังนี้

พยานที่จะมาศาลมี 2 ประเภท

1. พยานนำ หมายถึงพยานที่คู่ความฝ่ายใดเป็นผู้นำมาเอง
2. พยานหมาย เป็นพยานที่มาโดยคู่ความขอให้มีการออกหมายเรียกซึ่งมีรายละเอียด

ดังนี้

มาตรา 106 บัญญัติว่า "ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่สามารถนำพยานของตนมาศาลได้เอง คู่ความฝ่ายนั้นอาจขอต่อศาลก่อนวันสืบพยาน ให้ศาลออกหมายเรียกพยานมาศาลได้ แต่ต้องให้พยานรู้ล่วงหน้าอย่างน้อยสามวัน

หมายเรียกพยานต้องมีข้อความดังนี้

- (1) ชื่อและตำแหน่งที่อยู่ของพยาน ชื่อคู่ความและศาล
- (2) สถานที่และวันเวลาซึ่งพยานจะต้องไป
- (3) กำหนดโทษที่จะต้องรับในกรณีที่ไม่ไปตามหมายเรียกและเบิกความเท็จ

ถ้าศาลเห็นว่าพยานจะไม่สามารถเบิกความได้โดยมิได้กระเตรียม ศาลจะจัดแจ้งข้อเท็จจริงซึ่งพยานอาจถูกซักถามลงไว้ในหมายเรียกด้วยก็ได้"

การขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานนั้น ต้องขอต่อศาลก่อนวันสืบพยาน โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา แต่จะต้องให้พยานนั้นรู้ล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน และต้องมีรายละเอียดของกำหนดโทษให้ทราบในกรณีที่ไม่ได้ไปตามหมายเรียก

ในวรรคท้ายของ ป.วิ.แพ่ง มาตรา 106 ในกรณีที่พยานไม่อาจเบิกความได้โดยมิได้กระเตรียม ก็ให้ศาลจัดแจ้งข้อเท็จจริงซึ่งพยานอาจถูกซักถามไว้ในหมายเรียกเพื่อให้พยานสามารถรู้ล่วงหน้าด้วย

มาตรา 107 บัญญัติว่า "ถ้าศาลเห็นว่าในการสืบสวนหาความจริงจำเป็นต้องไปสืบพยาน ณ สถานที่ซึ่งข้อเท็จจริงอันประสงค์จะให้พยานเบิกความนั้นได้เกิดขึ้น ให้ศาลหรือผู้พิพากษาที่รับมอบ หรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อการนั้นส่งหมายเรียกไปยังพยานระบุสถานที่และวันเวลาที่จะไปสืบพยาน แล้วสืบพยานไปตามนั้น"

เป็นกรณีที่น่าเป็นจะต้องสืบพยานบอกศาลซึ่งเป็นสถานที่เกิดเหตุ ในกรณีก็ขอให้มีการส่งหมายเรียกไปยังพยานและสืบพยานไปตามนั้น

มาตรา 108 บัญญัติว่า "พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบดั่งที่บัญญัติไว้ในสองมาตราก่อนนั้น จำต้องไป ณ สถานที่และตามวันเวลาที่กำหนดไว้

แต่พยานต่อไปนี้ไม่ต้องไปศาลดังกล่าวข้างต้น คือ

(1) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระอนุชราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ไม่ว่าในกรณีใด ๆ

(2) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา ไม่ว่าในกรณีใด ๆ

(3) บุคคลใด ๆ ที่อ้างว่าไม่สามารถจะไปศาลดังกล่าวข้างต้นเพราะเจ็บป่วย หรือมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่น โดยได้แจ้งเหตุนั้นให้ศาลทราบแล้ว และศาลเห็นว่าข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวนั้นฟังได้

ในกรณีเหล่านี้ ให้ศาลหรือผู้พิพากษาที่รับมอบ หรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อการนั้นส่งคำบอกกล่าว หรือในกรณีที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (3) ให้ส่งหมายเรียกไปยังพยานโดยระบุสถานที่และวันเวลาที่จะไปสืบแล้วสืบพยานไปตามนั้น"

ใช้กับบุคคลที่เป็นพยานตามหมายเรียกจำเป็นต้องไปศาลเพื่อเป็นพยาน นอกจากนั้นกรณีหากพยานคนใดไม่ไปศาลตามวันที่กำหนดย่อมมีหมายตาม มาตรา 109, 110 และ 111

มาตรา 109 บัญญัติว่า "เมื่อพยานคนใดได้เบิกความแล้ว ไม่ว่าพยานนั้นจะได้รับหมายเรียก หรือคู่ความนำมาเองก็ดี พยานนั้น ย่อมหมดหน้าที่ ๆ จะอยู่ที่ศาลอีกต่อไป เว้นแต่ศาลจะได้สั่งให้พยานนั้นรอคอยอยู่ตามระยะเวลาที่ศาลจะกำหนดไว้"

มาตรา 110 บัญญัติว่า "ถ้าพยานคนใดที่คู่ความได้บอกกล่าวความจำนงจะอ้างอิงคำเบิกความของพยานโดยชอบแล้ว ไม่ไปศาลในวันกำหนดนัดสืบพยานนั้น ศาลชอบที่จะดำเนินการพิจารณาต่อไป และชี้ขาดตัดสินคดีโดยไม่ต้องสืบพยาน(เช่นว่านั้น)ได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตราต่อไป"

มาตรา 111 บัญญัติว่า "เมื่อศาลเห็นว่าคำเบิกความของพยานที่ไม่มาศาลเป็นข้อสำคัญในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี

(1) แต่ศาลเห็นว่าข้ออ้างว่าพยานไม่สามารถมาศาลนั้นเป็นเพราะความป่วยเจ็บของพยาน หรือพยานมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่นที่ฟังได้ ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปเพื่อให้พยานศาล หรือเพื่อสืบพยานนั้น ณ สถานที่และเวลาอันควรแก่พฤติการณ์ก็ได้ หรือ

(2) ศาลเห็นว่าพยานได้รับหมายเรียกโดยชอบแล้วจงใจไม่ไปยังศาลนั้น หรือได้รับคำสั่งศาลให้รอคอยอยู่แล้วจงใจหลบเสีย ศาลจะเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปและออกหมายจับและเอาตัวพยานกักขังไว้จนกว่าพยานจะได้เบิกความตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ ทั้งนี้ไม่เป็นการลดล้างโทษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 147 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา"

เมื่อพยานเบิกความเสร็จแล้ว ย่อมหมดหน้าที่ที่จะอยู่ที่ศาล เว้นแต่ศาลจะสั่งให้พยานนั้นรอคอยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 109

พยานต้องสาบานตนก่อนเบิกความ (มาตรา 112)

มาตรา 112 บัญญัติว่า ก่อนเบิกความ พยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามสัตย์จริงเสียก่อน ยกเว้นแต่บุคคลต่อไปนี้

- (1) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี หรือหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ
- (2) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา
- (3) บุคคลซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบาน

หลักเกณฑ์ ก่อนเบิกความ พยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติ หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามสัตย์จริงเสียก่อน

- ข้อยกเว้น**
- (1) บุคคลที่อายุต่ำกว่า 14 ปี หรือหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ
 - (2) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา
 - (3) บุคคลที่คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบาน

วิธีการเบิกความ

เพื่อเป็นการยืนยันว่าคำเบิกความของพยานมีน้ำหนักเชื่อถือได้ การให้สาบานตนนั้น คือการสาปแช่งตัวเองว่าหากเบิกความเท็จ ก็ให้มีผลเป็นไปตามนั้น ย่อมทำให้น้ำหนักของคำพยานนั้น

นำเชื่อถือ นอกจากนั้น ป.วิ.แพ่ง มาตรา 114 ยังฟ้องกันมิให้พยานเบิกความต่อหน้าพยานคนอื่นที่มีได้เบิกความด้วย

มาตรา 114 บัญญัติว่า "ห้ามมิให้พยานเบิกความต่อหน้าพยานอื่นที่จะเบิกความภายหลัง และศาลมีอำนาจที่จะสั่งพยานอื่นที่อยู่ในห้องพิจารณาคดีให้ออกไปเสียได้

แต่ถ้าพยานคนใดเบิกความโดยได้ฟังคำพยานคนก่อนเบิกความต่อหน้าตนมาแล้ว และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างว่าศาลไม่ควรฟังคำเบิกความเช่นว่านี้ เพราะเป็นการผิดระเบียบ ถ้าศาลเห็นว่าคำเบิกความเช่นว่านี้เป็นที่เชื่อฟังได้ หรือมิได้เปลี่ยนแปลงไปโดยได้ฟังคำเบิกความของพยานคนก่อนหรือไม่ สามารถทำให้คำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลเปลี่ยนแปลงไปได้ ศาลจะไม่ฟังคำเบิกความเช่นว่านี้เป็นผิดระเบียบก็ได้"

ฎีกาที่ 693/2487 สัญญากู้เงินเกิน 50 บาท สูญหายไป เพราะความประมาทเลินเล่อ นั้น ศาลก็รับฟังพยานบุคคลได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93(2)

พยานเบิกความโดยไม่ได้สาบานหรือปฏิญาณตน แต่ได้มาสาบานตนแล้วรับรองต่อศาลว่าข้อความที่ตนเบิกความไปแล้วเป็นความจริงนั้น ถือว่าเป็นการที่พยานได้สาบานตนเบิกความตามความมุ่งหมายของกฎหมายแล้ว ย่อมรับฟังคำเบิกความนั้นได้

ฎีกาที่ 217/2488 พยานให้การก่อนปฏิญาณหรือสาบานโดยพลั้งเผลอ เมื่อให้การแล้วจึงปฏิญาณต่อหน้าศาลว่าคำให้การนั้นเป็นความจริง ดังนี้ ถือว่าได้ปฏิบัติตามมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว คำให้การของพยานนั้นย่อมรับฟังได้ตามกฎหมาย

ข้อสังเกต จากคำวินิจฉัยของทั้ง 2 ฎีกาข้างต้น แสดงว่าแม้พยานไม่ได้สาบานก่อนเบิกความ แต่ก็ได้สาบานในขณะที่เบิกความอยู่ ก็ใช้ได้

แต่ถ้าเบิกความเสร็จแล้วจึงได้สาบานในภายหลัง ไม่ใช่ในขณะที่เบิกความ ดังนี้ ใช้ไม่ได้

ฎีกาที่ 824/2492 พยานเบิกความโดยไม่ได้ปฏิญาณหรือสาบานย่อมรับฟังไม่ได้

พยานเบิกความโดยไม่ได้สาบานหรือปฏิญาณ ศาลอุทธรณ์จึงย้อนสำนวนไปให้พิจารณาใหม่ พยานได้สาบานแล้วรับรองว่าคำที่เบิกความไว้เป็นความจริง ดังนี้ ศาลจะรับฟังคำเบิกความครั้งก่อนนั้นไม่ได้ ไม่เหมือนกับกรณีที่พยานได้สาบานในขณะที่เบิกความอยู่ที่ศาลรับฟังคำเบิกความก่อนสาบานด้วยได้

พยานที่เบิกความโดยมิได้สาบานหรือปฏิญาณตน ย่อมรับฟังไม่ได้เลย

ฎีกาที่ 4418/2533 ข้อกฎหมายที่ว่าพยานเบิกความโดยมิได้สาบานหรือปฏิญาณตน ไม่ถูกต้องตาม ป.วิ.พ. มาตรา 112 รับฟังไม่ได้ นั่น เป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้จะมีได้ยกขึ้นว่ากล่าวในศาลต่างทั้งสอง จำเลยก็ยกขึ้นฎีกาได้

ขณะเบิกความผู้เสียหายอายุเกินสิบสี่ปี เมื่อมิได้สาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความจึงเป็นการฝ่าฝืนบทกฎหมายอันว่าด้วยการสืบพยาน ต้องห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 226

ฎีกาที่ 1159/2526 จำเลยรู้เห็นในการปลอมลายมือชื่อ ศ. ผู้ขอประกันในคำร้องขอให้ปล่อยจำเลยชั่วคราว แล้วให้นำมายื่นต่อศาลชั้นต้นและแถลงเท็จต่อศาล การกระทำของจำเลยจึงเป็นการประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล อันเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 และมาตรา 33

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นความผิดต่อศาล ถ้าได้กระทำต่อหน้าศาล ข้อเท็จจริงอันเป็นความผิดก็จะปรากฏต่อศาลแล้ว ศาลย่อมลงโทษได้ทันที แต่จำมิได้กระทำต่อหน้าศาลหรือศาลยังไม่ทราบข้อเท็จจริงที่ปรากฏต่อศาลนั้น จะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือไม่ ศาลก็ชอบที่จะไต่สวนหาความจริงในภายหลังได้ และเรื่องละเมิดอำนาจศาลนี้เป็นกฎหมายพิเศษที่ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้ โดยไม่จำเป็นต้องกระทำต่อหน้าจำเลยดังเช่นการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป การที่ศาลบันทึกถ้อยคำ ศ. ไว้ในแบบพิมพ์คำให้การโดย ศ. ได้ปฏิญาณหรือสาบานตนแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 แม้จะมีได้กระทำต่อหน้าจำเลย ก็เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ชอบแล้ว

พยานต้องเบิกความด้วยวาจา (มาตรา 113)

มาตรา 113 บัญญัติว่า "พยานทุกคนต้องเบิกความด้วยวาจา และห้ามไม่ให้พยานอ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ"

พยานต้องเบิกความด้วยวาจา จะอ่านข้อความที่เขียนมาไม่ได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ

ฎีกาที่ 4177/2528 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113 บัญญัติห้ามมิให้พยานเบิกความโดยอ่านจากข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ

ชาวนั้น ก็โดยมีเจตนารมณ์เพื่อไม่ให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบในเชิงคดี การที่พยานเบิกความถึงตัวเลขตามที่พยานจดมา ซึ่งเป็นตัวเลขที่ปรากฏในเอกสารที่พยานเบิกความรับรองซึ่งอ้างเป็นพยานต่อศาลอยู่แล้ว และศาลก็พิจารณาตัวเลขจากเอกสารเองได้ จึงไม่ทำให้อีกฝ่ายเสียเปรียบในเชิงคดี และการที่ศาลชั้นต้นจดข้อความตามที่พยานอ่านข้อความที่จดมาเกี่ยวกับตัวเลขโดยไม่มี การทักท้วง ถือได้ว่าพยานได้รับอนุญาตจากศาลให้อ่านข้อความที่จดมาได้โดยปริยายแล้ว ศาลจึงรับฟังข้อที่พยานเบิกความโดยอ่านข้อความที่จดมานั้นได้

ฎีกาที่ 375/2520 พยานโจทก์เบิกความโดยอ่านเอกสารที่ส่งศาล เป็นเอกสารที่จำเลยไม่ได้คัดค้านว่าไม่ถูกต้อง ศาลอนุญาตให้พยานอ่านข้อความนั้นได้

ฎีกาที่ 1761/2498 พยานเบิกความต่อศาลเสร็จไปแล้ว จึงยื่นคำร้องเพิ่มเติมอธิบายคำที่เบิกความไปแล้ว คำร้องนี้มีใจคำเบิกความพยาน จะยกมาหักล้างคำเบิกความในศาลไม่ได้

การเบิกความเป็นเรื่องเฉพาะตัว จะตั้งผู้อื่นมาเบิกความแทนไม่ได้

ฎีกาที่ 1972/2525 การเบิกความต่อศาลเป็นกิจเฉพาะตัว โดยสภาพไม่อาจตั้งให้ผู้อื่นทำแทนได้

ตามบัญชีพยานระบุว่าจำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน โดยมีได้ระบุ ๗. เป็นพยาน ดังนี้ แม้ปรากฏว่า ๗. ได้รับมอบอำนาจจากจำเลยให้อื่นคำให้การและเบิกความแทนจำเลย และศาลชั้นต้นอนุญาตให้จำเลยนำ ๗. เข้าเบิกความ ศาลก็จะรับฟังคำเบิกความของ ๗. เป็นพยานหลักฐานไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87(2), 88

ห้ามพยานเบิกความต่อหน้าพยานอื่น (มาตรา 114)

มาตรา 114 บัญญัติว่า "ห้ามไม่ให้พยานเบิกความต่อหน้าพยานอื่นที่จะเบิกความภายหลัง และศาลมีอำนาจที่จะสั่งพยานอื่นที่อยู่ในห้องพิจารณาให้ออกไปเสียได้"

แต่ถ้าพยานคนใดเบิกความโดยได้ฟังคำพยานคนก่อนเบิกความต่อหน้าตนมาแล้ว และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างว่าศาลไม่ควรฟังคำเบิกความเช่นนั้นเพราะเป็นการผิดระเบียบ ถ้าศาลเห็นว่าคำเบิกความเช่นนั้นเป็นที่เชื่อฟังได้ หรือมิได้เปลี่ยนแปลงไปโดยได้ฟังคำเบิกความของพยานคนก่อนหรือไม่สามารถทำให้คำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลเปลี่ยนแปลงไปได้ ศาลจะไม่ฟังว่าคำเบิกความเช่นนั้นเป็นผิดระเบียบก็ได้"

ตามมาตรา 114 บัญญัติห้ามมิให้พยานเบิกความต่อหน้าพยานอื่นที่จะเบิกความในภายหลัง หมายถึงพยานฝ่ายคนเท่านั้น

ฎีกาที่ 3328/2536 คำว่า "พยานคนก่อน" ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 114 หมายความว่าเฉพาะพยานฝ่ายของคนเท่านั้น เมื่อปรากฏว่า ส. พยานจำเลยที่ 2 นั่งฟังพยานโจทก์และพยานจำเลยที่ 1 ก่อนเข้าเบิกความ จึงมิใช่การเบิกความโดยได้ฟังคำพยานคนก่อน คำเบิกความของ ส. ไม่เป็นการผิดระเบียบและรับฟังได้

ในคดีรวมพิจารณาที่จำเลยต่างอ้างจำเลยด้วยกันเป็นพยาน จำเลยคนหนึ่งจะเบิกความต่อหน้าจำเลยอื่นไม่ได้

ฎีกาที่ 2811-2812/2515 ศาลชั้นต้นสั่งให้รวมการพิจารณาคดี 11 ส่วนวนเข้าด้วยกัน จำเลยแต่ละส่วนต่างอ้างตนเองเป็นพยานโดยระบุรวมในบัญชีพยานฉบับเดียวกัน แสดงว่าจำเลยในแต่ละส่วนมิได้เป็นพยานเฉพาะคดีของคนเท่านั้น แต่ต่างเป็นพยานจำเลยซึ่งกันและกันในทุกคดีด้วย จึงต้องห้ามมิให้เบิกความต่อหน้าจำเลยอื่นที่จะเบิกความเป็นพยานภายหลัง

ฎีกาที่ 2291/2522 ขณะจำเลยเบิกความเป็นพยาน จำเลยร่วมได้นั่งฟังคำเบิกความอยู่ด้วย ถ้าศาลเห็นว่าคำเบิกความของจำเลยร่วมเป็นพยานที่เชื่อฟังได้ ศาลไม่ถึงว่าคำพยานนั้นผิดระเบียบก็ได้

การถ่ายถอดการพิจารณาคดีโดยโทรทัศน์วงจรปิด

ฎีกาที่ 4233/2528 ได้มีการถ่ายถอดการพิจารณาคดีโดยโทรทัศน์วงจรปิด ปรากฏว่าพยานโจทก์ส่วนใหญ่เบิกความถึงข้อเท็จจริงที่พยานแต่ละคนได้รู้เห็นมาโดยลำพัง หาได้เกี่ยวข้องกับพยานอื่นไม่ คงมีแต่พยานโจทก์ 3 ปาก ที่เบิกความในเรื่องเดียวกัน หากพยานโจทก์สองปากที่เบิกความในภายหลังได้ดูการถ่ายถอดการพิจารณาทางโทรทัศน์ ก็อาจทำให้คำของพยานทั้ง 2 ปาก นี้ตอบที่เกี่ยวกับพยานปากก่อนไม่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือได้ แต่พยานโจทก์ 2 ปากนี้ มิได้เป็นพยานที่มีความสำคัญมากนัก แม้ไม่รับฟังพยาน 2 ปากนี้ โจทก์ก็ยังมีพยานอื่นที่จะฟังประกอบคำรับสารภาพของจำเลย จึงลงโทษจำเลยได้

ฎีกาที่ 1257/2535 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 114 วรรคสอง ประกอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา 15 เป็นดุลพินิจของศาลที่จะรับฟังคำเบิกความของพยานที่เบิกความ โดยได้ฟังคำเบิกความของพยานคน

ก่อนได้ หากศาลเห็นว่าคำเบิกความเช่นนั้นเป็นที่เชื่อฟังได้ หรือมิได้เปลี่ยนแปลงโดยได้ฟังคำ
เบิกความของพยานคนก่อน หรือไม่สามารถทำให้คำวินิจฉัยชี้ขาดเปลี่ยนแปลงไป

สำหรับพระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา ศาลก็มีมาตรา 115 ในการที่จะไม่เบิกความได้

มาตรา 115 บัญญัติว่า "พระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา แม้นมาเป็นพยาน จะไม่ยอมเบิก
ความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้"

วิธีการศาลถามพยานโดยศาล

มาตรา 116 บัญญัติว่า "ในเบื้องต้นให้พยานตอบคำถามเรื่อง นาม อายุ ตำแหน่ง หรือ
อาชีพ ภูมิลำเนาและความเกี่ยวข้องกับคู่ความ

แล้วศาลอาจปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

(1) ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง กล่าวคือ แจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริง ซึ่ง
ต้องการสืบแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น ๆ โดยวิธีเข้าเรื่องตามลำดับหรือโดยวิธีตอบคำถามของ
ศาล หรือ

(2) ให้คู่ความซักถาม และถามค้านพยานไปทีละข้อดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้"

ในเบื้องต้นศาลอาจให้คู่กรณีเปิดเผยแสดงคดีแล้วศาลจึงให้คู่ความฝ่ายที่ขอนำพยานมาดำเนิน
การเบิกความ ซึ่งวิธีการซักถาม ถามค้านและถามดิง เป็นไปตามหลักที่กำหนดไว้ใน ป.วิ.แพ่ง มาตรา
117

การถามพยาน (มาตรา 117, 118)

มาตรา 117 บัญญัติว่า "คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานชอบที่จะตั้งข้อซักถามพยานได้ในทันทีที่
พยานได้สาบานตนและแสดงตนตามมาตรา 112 และ 113 แล้ว หรือถ้าศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อน
ก็ให้คู่ความซักถามได้ต่อเมื่อศาลได้ซักถามเสร็จแล้ว

เมื่อคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานได้ซักถามพยานเสร็จแล้ว คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งชอบที่จะถามค้าน
พยานนั้นได้

เมื่อได้ถามค้านพยานเสร็จแล้ว คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานชอบที่จะถามดิงได้

เมื่อได้ถามถึงพยานเสร็จแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดซักถามพยานอีก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล ถ้าคู่ความฝ่ายใดได้รับอนุญาตให้ถามพยานได้ดังกล่าวนี้ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งย่อมถามค้านพยานได้อีกในข้อที่เกี่ยวกับคำถามนั้น

คู่ความที่ระบุพยานคนใดไว้ จะไม่คิดใจสืบพยานคนนั้นก็ได ในเมื่อพยานคนนั้นยังมิได้เบิกความตามข้อถามของศาลหรือของคู่ความฝ่ายที่อ้าง แต่ถ้าพยานได้เริ่มเบิกความแล้ว พยานอาจถูกถามค้านหรือถามถึงได้

ถ้าพยานเบิกความเป็นปรปักษ์แก่คู่ความฝ่ายที่อ้างคนมา คู่ความฝ่ายนั้นเป็นพยานซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างมา

การซักถามพยานก็ดี การซักค้านพยานก็ดี การถามถึงพยานก็ดี ถ้าคู่ความคนใดได้ตั้งทนายความไว้หลายคน ให้ทนายความคนเดียวเป็นผู้ถาม เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรเป็นอย่างอื่น"

มาตรา 118 บัญญัติว่า "ในการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานจะซักถามพยานก็ดี หรือถามถึงพยานก็ดี ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายนั้นใช้คำถามนำ เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมหรือได้รับอนุญาตจากศาล

ในการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานจะถามถึงพยาน ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายนั้นใช้คำถามอื่นใด นอกจากคำถามที่เกี่ยวกับคำถามเบิกความตอบคำถามค้าน

ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถามพยานด้วย

(1) คำถามอันไม่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี

(2) คำถามที่อาจทำให้พยาน หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกต้องรับโทษทางอาญา หรือคำถามที่เป็นหมิ่นประมาทพยาน เว้นแต่คำถามเช่นว่านั้นเป็นข้อสาระสำคัญในอันที่จะชี้ขาดข้อพิพาท

ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถามพยานฝ่าฝืนต่อบัญญัติแห่งมาตรานี้ เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งร้องคัดค้าน ศาลมีอำนาจที่จะชี้ขาดว่าควรให้ใช้คำถามนั้นหรือไม่ ในกรณีเช่นนี้ ถ้าคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องคัดค้านคำชี้ขาดของศาล ก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดไว้ในรายงานซึ่งคำถามและข้อคัดค้าน ส่วนเหตุที่คู่ความคัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงาน หรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงเป็นหนังสือเพื่อรวมไว้ในสำนวน"

การชักถามพยาน คือการถามพยานของฝ่ายที่อ้างพยาน (มาตรา 117 วรรคแรก)

การถามค้าน คือการถามพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งภายหลังจากที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานได้ชักถามเสร็จแล้ว (มาตรา 117 วรรคสอง)

การถามติง คือการถามพยานของคู่ความฝ่ายที่อ้างพยาน ภายหลังจากที่ถามค้านแล้ว (มาตรา 117 วรรคสาม) การถามติงถามได้เฉพาะที่เกี่ยวกับคำพยานที่เบิกความตอบคำถามค้าน (มาตรา 118 วรรคสอง) เมื่อถามติงเสร็จแล้วห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดถามพยานอีก เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล (มาตรา 117 วรรคสี่)

การชักถามพยานและการถามติง คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานจะใช้คำถามนำไม่ได้ (มาตรา 118 วรรคแรก) ส่วนการถามค้านไม่มีกฎหมายห้าม จึงใช้คำถามนำได้

ฎีกาที่ 1080/2508 ภายหลังจากที่โจทก์ถามติงพยานโจทก์แล้ว โจทก์ขอให้พยานอุทธรณ์ที่ส่งศาลไว้แล้ว พยานอุทธรณ์ว่าไซ้ของกลางที่จับได้จากชำเถยตามที่เบิกความแล้ว ดังนี้ ไม่ใช่เรื่องถามติงเป็นแต่เพียงให้พยานยืนยันอุทธรณ์ที่พยานเบิกความถึงมาแล้ว

ข้อสังเกต ตามมาตรา 117 วรรคสี่ บัญญัติว่า เมื่อได้ถามติงพยานแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดชักถามพยานอีก แต่เรื่องนี้ศาลฎีกาว่าเป็นการให้พยานยืนยันอุทธรณ์ที่เบิกความถึงมาแล้ว ไม่ใช่เรื่องการถามติง จึงกระทำได้

การโต้แย้งคัดค้านในเรื่องการถามพยานที่ฝ่าฝืนต่อมาตรา 117, 118 จะต้องโต้แย้งคัดค้านในขณะนั้น เพื่อให้ศาลชี้ขาดว่าควรใช้คำถามนั้นหรือไม่ จึงจะอุทธรณ์คำตั้งชี้ขาดนั้นได้

ฎีกาที่ 145/2523 โจทก์ไม่ได้โต้แย้งคัดค้านให้ศาลจดคำถามและข้อคัดค้านไว้ในทันทีที่ศาลมิให้ถามติงพยาน ศาลจึงมีได้ชี้ขาดว่าควรให้ใช้คำถามนั้นหรือไม่ ดังนี้ไม่มีเหตุที่จะยกเป็นข้อฎีกาให้ยกคำพิพากษาและให้พิจารณาพิพากษาใหม่

ฎีกาที่ 884/2518 คู่ความจะอุทธรณ์ฎีกาว่า ศาลไม่ให้ตนถามค้านพยานในข้อใดหากไม่คัดค้านให้ศาลจดข้อคัดค้านไว้ในวันสืบพยานนั้น แต่เพิ่งมายื่นคำร้องคัดค้านเป็นหลักฐานไว้ภายหลังจากที่ไม่มีคำชี้ขาดของศาลที่จะอุทธรณ์ฎีกาได้

ข้อสังเกต การคัดค้านต้องคัดค้านในทันทีที่ศาลไม่ให้ถาม จะมาคัดค้านในภายหลังไม่ได้ แม้จะได้แย้งก่อนศาลพิพากษาก็ตาม

พยานที่เบิกความตอบข้อซักถามของทนายความฝ่ายคน โดยยังมีคำให้อีกฝ่ายถามค้าน ก่อน เพราะถึงแก่กรรมก่อน ก็ไม่ทำให้คำเบิกความนั้นเสียไป

ฎีกาที่ 3427/2533 ศาลสืบพยานจำเลยได้เพียงตอบคำซักถามของจำเลยแล้วเลื่อนคดี พยานจำเลยถึงแก่กรรมถึงวันนัด ทำให้โจทก์ไม่ได้ถามค้าน ไม่ทำให้คำเบิกความของพยานจำเลยรับฟังไม่ได้ กรณีเป็นเรื่องการชั่งน้ำหนักคำพยานเท่านั้น

มาตรา 119 บัญญัติว่า "ไม่ว่าเวลาใด ๆ ในระหว่างที่พยานเบิกความ หรือภายหลังที่พยานได้เบิกความแล้ว แต่ก่อนมีคำพิพากษา ให้ศาลมีอำนาจที่จะถามพยานด้วยคำถามใด ๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อให้คำเบิกความของพยานบริบูรณ์ หรือชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพื่อสอบสวนถึงพฤติการณ์ที่ทำให้พยานเบิกความเช่นนั้น

ถ้าพยานสองคนหรือกว่านั้นเบิกความขัดกัน ในข้อสำคัญแห่งประเด็น เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอ ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานเหล่านั้นมาสอบถามปากคำพร้อมกันได้"

เป็นกรณีที่คำเบิกความนั้นขัดกันเอง เมื่อมีคำขอฝ่ายใด เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลมีอำนาจในการที่จะเรียกพยานเหล่านั้นมาสอบถามปากคำพร้อมกันได้ รวมทั้งกรณีตาม ป.วิ.แห่ง มาตรา 120 บัญญัติว่า "ถ้าคู่ความฝ่ายใดอ้างว่าคำเบิกความของพยานคนใดที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้าง หรือที่ศาลเรียกมาไม่ควรเชื่อฟัง โดยเหตุผลซึ่งศาลเห็นว่ามิมูล ศาลอาจยอมให้คู่ความฝ่ายนั้นนำพยานหลักฐานมาสืบสนับสนุนข้ออ้างของคนได้แล้วแต่จะเห็นควร" และการเบิกความของพยานทุกครั้ง ศาลจะต้องมีการอ่านคำเบิกความให้พยานฟังและให้พยานลงลายมือชื่อไว้ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 49 และ 50 (ป.วิ.แห่ง มาตรา 121 บัญญัติว่า "ในการนั่งพิจารณาทุกครั้ง เมื่อพยานคนใดเบิกความแล้ว ให้ศาลอ่านคำเบิกความนั้นให้พยานฟัง และให้พยานลงลายมือชื่อไว้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 49 และ 50)

การพิสูจน์ต่อพยาน (มาตรา 120)

มาตรา 120 บัญญัติว่า "ถ้าคู่ความฝ่ายใดอ้างว่าคำเบิกความของพยานคนใดที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้าง หรือที่ศาลเรียกมาไม่ควรเชื่อฟัง โดยเหตุผลซึ่งศาลเห็นว่ามิมูล ศาลอาจยอมให้คู่ความฝ่ายนั้นนำพยานหลักฐานมาสืบสนับสนุนข้ออ้างของคนได้แล้วแต่จะเห็นควร"

การพิสูจน์พยานตามมาตรา 120 นี้ เป็นการนำสืบพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลเห็นว่าคำเบิกความของพยานอีกฝ่ายหนึ่งหรือที่ศาลเรียกมาไม่น่าเชื่อถือ เป็นการทำลายน้ำหนักคำพยานนั่นเอง การนำสืบพยานในกรณีเช่นนี้ เป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตหรือไม่ก็ได้

ฎีกาที่ 2511/2530 ปัญหาที่ว่าควรให้โจทก์อ้างและสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อพิสูจน์พยานจำเลยหรือไม่หลังจากสืบพยานของทั้งสองฝ่ายไปแล้วนั้น เป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตให้ตามคำขอหรือไม่

การพิสูจน์พยานตามมาตรา 120 นี้ อาจจะกระทำในขณะที่ถามค้านพยานอีกฝ่ายหนึ่งได้ เช่น การนำพยานเอกสารมาถามค้านพยาน ในกรณีเช่นนี้ไม่ต้องระบุพยานและส่งเอกสารล่วงหน้า

ฎีกาที่ 2251/2536 หลังจากที่จำเลยซึ่งมีหน้าที่นำสืบก่อนสืบพยานเสร็จและแถลงหมุดพยานแล้ว จำเลยยื่นเอกสารในระหว่างถามค้านตัวโจทก์ที่อ้างตนเองเป็นพยานอีก เมื่อโจทก์รับรองเอกสารนั้น จำเลยย่อมอ้างเป็นพยานหลักฐานประกอบคำของโจทก์ได้ เพราะพยานเอกสารดังกล่าวมิใช่เป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของจำเลยซึ่งต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนของกฎหมาย จำเลยจึงไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลอ้างเหตุถึงการไม่สามารถยื่นบัญชีระบุพยานได้ภายในกำหนด

ฎีกาที่ 798-799/2499 คดีพิพาทกันเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน โจทก์อ้างว่าซื้อมา จำเลยต่อสู้ว่าให้ที่ดินทำกินต่างดอกเบ็ญเงินกู้ ในขณะที่โจทก์อ้างตนเองเป็นพยานและจำเลยเป็นฝ่ายถามค้าน โจทก์ให้การปฏิเสธเรื่องการกู้เงิน จำเลยย่อมอ้างเอกสารการกู้เงินมาอ้างโจทก์ได้ โดยไม่ต้องระบุพยานและส่งเอกสารล่วงหน้า เมื่อโจทก์รับรองเอกสารนั้นแล้ว จำเลยก็ส่งเอกสารประกอบคำพยานโจทก์ได้

ฎีกาที่ 850/2534 ในการสืบพยานจำเลยชั้นแรก พ. ผู้จัดการมรดกของ ร. อ้างตนเองเป็นพยานเบิกความว่า ที่ดินตามสำเนาโฉนดที่ดินเอกสารหมายเลข 4 ราคาประเมินตารางวาละ 2,500 บาท ตามหนังสือรับรองราคาประเมินเอกสารหมายเลข 1 โจทก์จึงอ้างหนังสือรับรองราคาประเมินเอกสารหมายเลข ๑. 6 มาหักล้างคำของ พ. และข้อความตามหนังสือรับรองราคาประเมินเอกสารหมายเลข ๑. 6 เมื่อ พ. พยานจำเลยเบิกความรับรองหนังสือรับรองราคาประเมินเอกสารหมายเลข ๑. 6 ดังกล่าว โจทก์ย่อมมีสิทธิอ้างอิงหนังสือรับรองราคาประเมินเอกสารหมายเลข ๑. 6 เป็นพยานหลักฐานประกอบคำของ พ. โดยไม่ต้องยื่นบัญชีแสดงเอกสารต่อศาลได้

การพิสูจน์พยานตามมาตรา 120 นี้ นำไปใช้ในคดีอาญาด้วย ดังนั้น ถึงแม้โจทก์จะแถลง
หมดพยานแล้ว ระหว่างสืบพยานจำเลย โจทก์อาจส่งคำให้การชั้นสอบสวนของจำเลยต่อศาลเพื่อ
ทำลายน้ำหนักคำเบิกความของจำเลยได้

ฎีกาที่ 81/2498 แม้โจทก์แถลงหมดพยานแล้ว โจทก์ก็อาจส่งคำให้การชั้นสอบสวนของ
จำเลยเวลาจำเลยเบิกความต่อศาลเพื่อพิสูจน์พยานได้

ฎีกาที่ 146/2498 โจทก์ส่งคำให้การชั้นสอบสวนต่อศาล เมื่อจำเลยเบิกความเป็นพยาน
ตนเอง เพื่อแสดงว่าคำให้การจำเลยในชั้นศาลไม่ตรงกับในชั้นสอบสวน เป็นการทำลายน้ำหนัก
คำพยาน ศาลรับฟังได้

การสืบพยานเอกสาร (มาตรา 123)

มาตรา 123 บัญญัติว่า "ถ้าต้นฉบับเอกสารซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเป็นพยานหลักฐาน
นั้นอยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง คู่ความฝ่ายที่อ้างจะยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อ
ศาล ขอให้ส่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งส่งต้นฉบับเอกสารแทนการที่ตนจะต้องส่งสำเนาเอกสารนั้นก็ได้
ถ้าศาลเห็นว่าเอกสารนั้นเป็นพยานหลักฐานสำคัญ และคำร้องนั้นฟังได้ ให้ศาลมีคำสั่งให้คู่ความอีก
ฝ่ายหนึ่งยื่นต้นฉบับเอกสารต่อศาลภายในเวลาอันสมควร แล้วแต่ศาลจะกำหนด ถ้าคู่ความอีกฝ่าย
หนึ่งมีต้นฉบับเอกสารอยู่ในครอบครองไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเช่นนั้น ให้ถือว่าข้อเท็จจริงแห่งข้อ
อ้างที่ผู้ขอจะต้องนำสืบโดยเอกสารนั้น คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับแล้ว

ถ้าต้นฉบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก หรือในครอบครองของทาง
ราชการ หรือของเจ้าหน้าที่ซึ่งคู่ความที่อ้างไม่อาจร้องขอโดยตรงให้ส่งเอกสารนั้นมาได้ให้นำบท
บัญญัติในวรรคก่อนว่าด้วยการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารยื่นคำขอและการที่ศาลมีคำสั่งมาใช้บังคับ
โดยอนุโลม แต่ทั้งนี้ฝ่ายที่อ้างต้องส่งคำสั่งศาลแก่ผู้ครอบครองเอกสารนั้นล่วงหน้าอย่างน้อยเจ็ดวัน
ถ้าไม่ได้เอกสารนั้นมาสืบตามกำหนด เมื่อศาลเห็นสมควร ก็ให้ศาลสืบพยานต่อไปตามที่บัญญัติไว้
ในมาตรา 93(2)"

ถ้าต้นฉบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของอีกฝ่ายหนึ่ง และศาลได้มีคำสั่งให้ยื่นต้น
ฉบับเอกสารตามเวลาที่กำหนด ถ้าคู่ความฝ่ายที่ครอบครองไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ให้ถือว่าข้อเท็จจริง
แห่งข้ออ้างที่ผู้ขอจะต้องนำสืบโดยเอกสารนั้น คู่ความฝ่ายที่ครอบครองเอกสารได้ยอมรับแล้ว
(มาตรา 123 วรรคแรก)

ฎีกาที่ 183-185/2497 จำเลยไม่ส่งเอกสารที่จำเลยครอบครองตามคำสั่งเรียกเอกสารตามที่ โจทก์อ้าง ถือว่าจำเลยยอมรับตามข้ออ้างของโจทก์ที่จะต้องนำสืบโดยเอกสารนั้นแล้ว

ฎีกาที่ 2016/2517 โจทก์ฟ้องว่าได้ทำสัญญาเช่าซื้อที่ดินจากจำเลย หนังสือสัญญาข้อความ ว่าจำเลยจะสร้างบ้านให้โจทก์ภายในกำหนดเวลาในสัญญาด้วย แต่จำเลยไม่สร้างให้เสร็จตาม สัญญา จำเลยให้การต่อสู้ว่าข้อความในหนังสือสัญญาที่ว่าจำเลยจะสร้างบ้านให้เสร็จตามที่โจทก์ ฟ้องนั้นเป็นข้อความปลอม โจทก์จึงขอให้ศาลเรียกสัญญาเช่าซื้อฉบับจากจำเลย ศาลมีคำสั่งเรียก เอกสารดังกล่าว จำเลยทราบคำสั่งแล้วไม่ส่งเอกสารภายในกำหนดที่ศาลสั่ง ดังนี้ **ต้องถือว่าจำเลย ได้ยอมรับว่าข้อความในเอกสารมีอยู่ตามที่โจทก์กล่าวอ้างตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง มาตรา 123**

ฎีกาที่ 845/2524 ธนาคาร โจทก์ขอให้ศาลหมายเรียกต้นฉบับหนังสือบอกกล่าวบังคับ จำนองจากจำเลย จำเลยรับหมาย (คำสั่ง) เรียก แล้วไม่ส่งศาลภายในกำหนดเวลาที่ศาลกำหนด ทั้งไม่แสดงเหตุที่ไม่ส่ง ย่อมถือได้ว่าข้ออ้างของโจทก์ที่ว่าต้นฉบับหนังสือบอกกล่าวบังคับจำนอง กรรมการบริษัท โจทก์ได้ลงนามและประทับตราของโจทก์จำเลย ได้ยอมรับแล้ว ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 123 **ถือได้ว่าหนังสือบอกกล่าวบังคับจำนองของโจทก์ชอบ แล้ว**

แต่ถ้าผู้ครอบครองเอกสารแจ้งมาว่ายังค้นหาไม่พบ จะถือว่าผู้ครอบครองเอกสารยอมรับ ข้ออ้างในเอกสารนั้นไม่ได้

ฎีกาที่ 2662/2524 กรมสรรพากรจำเลยแจ้งต่อศาลว่าเอกสารต่าง ๆ ที่โจทก์ส่งจำเลยตามที่ โจทก์ขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกมายังค้นหาไม่พบ หากพบแล้วจะรีบส่งให้โดยด่วน **ดังนั้นจะถือว่าข้อ เท็จจริงแห่งข้ออ้างที่โจทก์จะต้องนำสืบโดยเอกสารนั้น จำเลยได้ยอมรับแล้ว ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 123 ไม่ได้**

พึงสังเกตว่า ที่จะถือว่าเป็นการ ได้ยอมรับตามข้ออ้างที่ผู้อ้างจะนำสืบเอกสารนั้นต้องเป็น กรณีที่ต้นฉบับอยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ใช่อยู่ในความครอบครองของ บุคคลภายนอก

ถ้าเป็นต้นฉบับที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ฝ่ายที่อ้างก็อาจจะขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกจากบุคคลภายนอกได้ ตามมาตรา 123 วรรคสอง การที่ศาลจะอนุญาตหรือไม่เป็นอำนาจของศาล ผู้ครอบครองเอกสารไม่มีสิทธิโต้แย้ง

ฎีกาที่ 1813/2511 ส่วนงานการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งอยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการ เมื่อศาลเรียกมาเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง พนักงานอัยการจะไม่ยอมส่งโดยอ้างว่าผู้ต้องหาหลบหนี ถ้าจับได้มาจะไม่มีสำนวนดำเนินคดีนั้น ไม่เป็นเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 92 ที่จะปฏิเสธคำสั่งของศาลเพราะอาจคัดสำเนาส่งศาลแทนได้ การอนุญาตให้คู่ความอ้างเอกสารใดเป็นพยาน และจะมีคำสั่งเรียกหรือไม่ เป็นอำนาจของศาล ผู้ครอบครองเอกสารไม่มีสิทธิโต้แย้ง

คำสั่งของศาลที่เรียกเอกสารจากผู้ครอบครอง ศาลจะมีคำสั่งในรูปหนังสือราชการก็ได้

เอกสารที่บุคคลภายนอกส่งมาที่ศาลเดียวกันเพื่อเป็นพยานอีกคดีหนึ่งนั้น ศาลไม่ต้องมีคำสั่งเรียกมาอีก

ฎีกาที่ 838/2507 คู่ความได้ระบุอ้างเอกสารเป็นพยานไว้แล้ว เมื่อได้ความว่าเอกสารนั้นได้ถูกส่งไว้ในคดีอื่นของศาลชั้นต้นเดียวกันแล้ว ย่อมถือได้ว่าเอกสารนั้นได้ถูกส่งต่อศาลเพื่อเป็นพยานในคดีนี้แล้ว ไม่จำเป็นต้องให้คู่ความฝ่ายที่อ้างนั้นยื่นคำขอให้เรียกเอกสารนั้นมารวมไว้ในคดีนี้อีก

ฎีกาที่ 1639/2520 แม้จำเลยจะได้อ้างสำนวนคดีอาญาเป็นพยาน แต่ก็ไม่ได้ขอให้ศาลชั้นต้นนำสำนวนคดีอาญานั้นมาประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งนี้ ทั้งจำเลยก็ไม่มาศาลในวันนัดสืบพยาน จำเลยจนศาลมีคำสั่งว่าถือว่าจำเลยไม่มีพยานมาสืบ ดังนั้น สำนวนคดีอาญาจึงไม่เป็นพยานหลักฐานของจำเลยในคดีนี้ แม้โจทก์จะได้ระบุพยานอ้างสำนวนคดีอาญานั้นด้วย แต่ในที่สุดโจทก์ก็ขออ้างเฉพาะเอกสารบางฉบับเท่านั้น ไม่ได้อ้างคำพิพากษาคดีอาญา ศาลจึงไม่อาจรู้ได้ว่าคำพิพากษาคดีอาญาว่าอย่างไร ฟังไม่ได้ว่าศาลพิพากษาคดีอาญาว่าโจทก์ไม่ใช่บุตรของเขามรดกตั้งที่จำเลยกล่าวอ้าง

ฎีกาที่ 16/2517 ต้นฉบับเอกสารเกี่ยวกับประวัติการเจ็บป่วยของคนไข้ ซึ่งแพทย์โรงพยาบาลบันทึกไว้หาไม่พบ จำเลยยอมนำสืบข้อเท็จจริงโดยอาศัยภาพถ่าย อันเป็นสำเนาเอกสารนั้นแทนต้นฉบับได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93(3) และมาตรา 123

ฎีกาที่ 4198/2532 แม้สำเนาโฉนดเอกสารหมายเลข 1 เป็นสำเนาเอกสาร แต่ชั้นฉบับดังกล่าวอยู่ในความครอบครองของทางราชการ ศาลย่อมรับฟังสำเนาเอกสารนั้นได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 123 วรรคสอง

คัดค้านพยานเอกสาร (มาตรา 125)

มาตรา 125 บัญญัติว่า "คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเอกสารมาเป็นพยานหลักฐาน อันคน อาจคัดค้านการนำเอกสารนั้นมาสืบ โดยเหตุที่ว่าไม่มีต้นฉบับนั้นปลอมทั้งฉบับหรือบางส่วน หรือสำเนานั้น ไม่ถูกต้องกับต้นฉบับ โดยคัดค้านต่อศาลก่อนการสืบพยานเอกสารนั้นเสร็จ

ถ้าคู่ความซึ่งประสงค์จะคัดค้านมีเหตุผลอันสมควรที่ไม่อาจทราบได้ก่อนการสืบพยานเอกสารนั้นเสร็จว่าต้นฉบับเอกสารนั้นไม่มี หรือเอกสารนั้นปลอม หรือสำเนาไม่ถูกต้อง คู่ความนั้น อาจยื่นคำร้องขออนุญาตคัดค้านการอ้างเอกสารมาสืบดังกล่าวข้างต้นต่อศาลไม่ว่าเวลาใดก่อนศาลพิพากษา ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความนั้น ไม่อาจยกข้อคัดค้าน ได้ก่อนนั้น และคำขอนั้นมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ

ถ้าคู่ความซึ่งประสงค์จะคัดค้าน ไม่คัดค้านการอ้างเอกสารเสียก่อนการสืบพยานเอกสารนั้นเสร็จ หรือศาลไม่อนุญาตให้คัดค้านภายหลังนั้น ห้ามมิให้คู่ความนั้นคัดค้านการมีอยู่และความแท้จริงของเอกสารนั้น หรือความถูกต้องแห่งสำเนาเอกสารนั้น แต่ทั้งนี้ไม่ตัดอำนาจของศาลในชั้นที่จะไต่สวนและชี้ขาดในเรื่องการมีอยู่ ความแท้จริง หรือความถูกต้องเช่นนั้น ในเมื่อศาลเห็นสมควรและไม่ตัดสิทธิของคู่ความนั้นที่จะอ้างว่าสัญญาหรือหนี้ที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความหมายผิด"

การคัดค้านการนำเอกสารมาสืบ โดยเหตุที่ว่าเอกสารนั้น ไม่มีต้นฉบับ หรือต้นฉบับนั้นปลอมหรือสำเนาไม่ถูกต้องกับต้นฉบับ โดยต้องคัดค้านก่อนสืบพยานเอกสารนั้นเสร็จ (มาตรา 125 วรรคแรก)

แต่ถ้ามีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจทราบได้ก่อนสืบพยานนั้นเสร็จว่า ต้นฉบับเอกสารนั้นไม่มี หรือเอกสารนั้นปลอม หรือสำเนาไม่ถูกต้อง ก็ต้องยื่นคำร้องขออนุญาตคัดค้านต่อศาลก่อนศาลพิพากษา (มาตรา 125 วรรคสอง)

ถ้าไม่มีการคัดค้านเอกสารภายในกำหนดเวลาใน 2 กรณีดังกล่าว ห้ามมิให้คู่ความนั้นคัดค้านการมีอยู่ หรือความแท้จริงของเอกสารนั้น หรือความถูกต้องของสำเนาเอกสารนั้น แต่ทั้งนี้

ไม่เป็นการคัดอำนาจศาลที่จะไต่สวน หรือชี้ขาดในเรื่องการมีอยู่ ความแท้จริง และความถูกต้องตามที่ศาลเห็นสมควร และไม่ตัดสิทธิของคู่ความที่จะอ้างว่าสัญญาหรือหนี้ที่ระบุในเอกสารนั้น ไม่ถูกต้องหรือคู่ความอีกฝ่ายตีความหมายผิด (มาตรา 125 วรรคสาม)

ข้อสังเกต บทบัญญัติมาตรา 125 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุดในปี 2538 นี้ โดยได้เปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับกำหนดเวลาการคัดค้านพยานเอกสาร ส่วนหลักเกณฑ์อื่น ๆ ยังคงเดิม ดังนั้น แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตามสืบตามบทบัญญัติเดิมก็ยังคงใช้เป็นบรรทัดฐานได้อยู่

ถ้าคู่ความอีกฝ่ายไม่คัดค้านความถูกต้องของสำเนาเอกสาร ก็ไม่จำเป็นต้องส่งต้นฉบับเอกสาร ศาลรับฟังสำเนาเอกสารนั้นได้

ฎีกาที่ 5291/2537 โจทก์ฟ้องโดยแนบสำเนาภาพถ่ายหนังสือสัญญาการซื้อขายระหว่าง โจทก์กับ ฉ. มาท้ายฟ้อง ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของฟ้อง จำเลยมิได้ให้การปฏิเสธว่า ฉ. มิได้ทำสัญญาตามสำเนาภาพถ่ายดังกล่าว ต้องถือว่าจำเลยยอมรับถึงการมีอยู่ของต้นฉบับและความถูกต้องแห่งสำเนาเอกสารนั้นตาม ป.วิ.พ. มาตรา 125 ศาลรับฟังสำเนาเอกสารนั้นได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 93(1)

ฎีกาที่ 1041/2537 โจทก์กล่าวไว้ในคำฟ้องว่าโจทก์มอบอำนาจของโจทก์ไว้ตามเอกสารท้ายฟ้องหมายเลข 1 จำเลยได้รับสำเนาเอกสารดังกล่าวไปพร้อมฟ้องแล้ว ไม่ได้โต้แย้งคัดค้านการนำเอกสารมาสืบก่อนวันสืบพยานว่าไม่มีต้นฉบับหรือว่าต้นฉบับปลอมทั้งฉบับหรือบางส่วน สำเนานั้นไม่ถูกต้องกับต้นฉบับและไม่ได้ขออนุญาตคัดค้านในภายหลัง ถือได้ว่าจำเลยยอมรับถึงการมีอยู่ของต้นฉบับและความถูกต้องแท้จริงของต้นฉบับเอกสารนั้น รวมทั้งยอมรับว่าสำเนานั้นตรงกับต้นฉบับ ศาลมีอำนาจฟังสำเนาเอกสารนั้นได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 125

ข้อสังเกต เรื่องนี้ที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่ได้คัดค้านเอกสารก่อนวันสืบพยานนั้น เป็นการวินิจฉัยตามกฎหมายเดิมก่อนแก้ไข ปัจจุบันต้องคัดค้านต่อศาลก่อนการสืบพยานเอกสารนั้นเสร็จ

ฎีกาที่ 3058-3059/2527 เมื่อจำเลยส่งสำเนาเอกสารต่อศาล โจทก์มิได้คัดค้านความถูกต้องแท้จริงของเอกสารนั้นประการใด ถือว่าโจทก์ยอมรับว่าสำเนาเอกสารนั้นถูกต้องแท้จริงแล้ว ศาลรับฟังสำเนาเอกสารนั้นได้โดยโจทก์ไม่ต้องนำต้นฉบับมาสืบ

จำเลยให้การต่อสู้ว่าผู้ลงนามในหนังสือมอบอำนาจไม่มีอำนาจทำแทนบริษัท เท่ากับยอมรับว่ามีการมอบอำนาจเป็นหนังสือจริงแต่เพียงว่าผู้ลงนามไม่มีอำนาจลงนาม ไม่เป็นการคัดค้านสำเนาเอกสารตามมาตรา 125 ศาลรับฟังสำเนาหนังสือมอบอำนาจได้

ฎีกาที่ 1271-1272/2508 (ประชุมใหญ่) ทำให้การจำเลยต่อสู้คดีว่าผู้ลงนามในหนังสือมอบอำนาจเป็นบุคคลที่ไม่มีสิทธิและอำนาจที่จะกระทำแทนบริษัท ทำให้การตั้งนี้เป็นการยอมรับแล้วว่ามี การมอบอำนาจเป็นหนังสือ แต่เพียงว่าผู้ลงนามมอบอำนาจไม่มีอำนาจลงนามแทนบริษัท โจทก์จึงไม่ต้องส่งต้นฉบับเอกสารต่อศาล เพราะไม่มีข้อเถียงว่าไม่มีต้นฉบับหรือต้นฉบับไม่ถูกต้องแล้ว ข้อที่ว่าผู้มอบอำนาจมีอำนาจมอบอำนาจหรือไม่ เป็นข้อที่โจทก์ยอมมาสืบด้วยพยานบุคคลว่าผู้ลงนามมีอำนาจกระทำการแทนโจทก์ได้

จำเลยมิได้คัดค้านความถูกต้องของตัวเนนเอกสารแต่อย่างใด เมื่อไม่มีความจำเป็นที่โจทก์จะต้องส่งต้นฉบับเอกสาร ข้อได้แย้งว่าโจทก์มิได้ส่งต้นฉบับเอกสารตาม ป.วิ.พ. มาตรา 93 และเอกสารมิได้ปิดอากรแสตมป์จึงตกไป เพราะคดีฟังเป็นยุติโดยไม่ต้องฟังเอกสารที่ว่ามีได้แล้ว

ฎีกาที่ 3921/2524 เมื่อจำเลยมิได้ปฏิเสธหรือคัดค้านก่อนวันสืบพยานว่าภาพถ่ายเอกสารไม่มีต้นฉบับ หรือต้นฉบับปลอมทั้งฉบับ หรือบางส่วน หรือภาพถ่ายนั้นไม่ถูกต้องกับต้นฉบับ จำเลยจึงต้องห้ามมิให้คัดค้านการมีอยู่ และความแท้จริงของเอกสาร หรือความถูกต้องแห่งภาพถ่ายนั้น

ฎีกาที่ 2565/2533 สำเนาเอกสารที่จำเลยเพียงแต่ยื่นคำร้องไม่รับรองว่าถูกต้องหรือมีอยู่จริง แต่จำเลยมิได้คัดค้านการนำสืบสำเนาเอกสารดังกล่าวและบอกกล่าวไปยังโจทก์ก่อนวันสืบพยาน จำเลยจึงต้องห้ามมิให้คัดค้านการมีอยู่และความแท้จริงหรือความถูกต้องแห่งสำเนาเอกสารนั้นตาม ป.วิ.พ. มาตรา 125 ศาลมีอำนาจรับฟังสำเนาเอกสารดังกล่าวได้

แม้จะไม่มีการคัดค้านความถูกต้องของเอกสาร ก็ไม่เป็นการคัดค้านศาลที่จะวินิจฉัยว่าเป็นเอกสารที่แท้จริงถูกต้องหรือไม่ (มาตรา 125 วรรคท้าย)

ฎีกาที่ 2491/2523 ความในวรรคท้ายของมาตรา 125 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ชัดเจนแล้วว่า แม้คู่ความจะอ้างเอกสารนั้นได้ ก็ไม่คัดค้านของศาลในอันที่จะไต่สวนและพิจารณาในเรื่องการมีอยู่ ความแท้จริง หรือความถูกต้องของเอกสารเช่นว่านั้น เอกสารที่อ้างมีแต่ตัวเลขจำนวนเงินและวันเดือนปีที่ชำระซึ่งเป็นผู้เขียนขึ้นเอง โดยไม่มีข้อความว่าโจทก์ได้

รับชำระเงินจำนวนนั้นจากเจ้าเลขแล้ว ศาลวินิจฉัยไม่เชื่อว่าเอกสารนั้นเป็นหลักฐานการรับเงินที่โจทก์ทำให้ไว้ได้

การคัดค้านเอกสารตามมาตรา 125 นี้ เป็นการคัดค้านต้นฉบับมืออยู่จริงหรือไม่ คัดค้านความแท้จริงของเอกสาร (เช่นคัดค้านว่าเป็นเอกสารปลอม หรือคัดค้านว่าสำเนานั้นไม่มีต้นฉบับหรือไม่ถูกต้องตรงกับต้นฉบับ) ซึ่งถ้าไม่คัดค้านในกำหนดเวลาตามมาตรา นี้ ก็จะคัดค้านในภายหลังไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายห้ามการคัดค้านเฉพาะเรื่องการมืออยู่ความแท้จริงหรือความถูกต้องของสำเนาเอกสารเท่านั้น คู่ความจึงมีสิทธิคัดค้านว่าสัญญาหรือหนี้ที่ระบุในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ หรือคู่ความอีกฝ่ายตีความหมายผิด ตามที่บัญญัติไว้ในวรรคสามตอนท้ายของบทบัญญัติมาตรา นี้

ฎีกาที่ 2663/2524 จำเลยมิได้คัดค้านบัญชีบุคคลที่โจทก์ส่ง จะให้ฟังว่าเป็นเอกสารอันถูกต้องอันแท้จริงและใช้ยื่นจำเลยได้นั้น ไม่ได้ เพราะการคัดค้านพยานเอกสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 125 ที่บัญญัติให้คัดค้านเสียก่อนวันสืบพยาน (ตามบทบัญญัติเดิม) นั้น เป็นการให้คัดค้านในเรื่องการมืออยู่ของต้นฉบับความแท้จริงของต้นฉบับ หรือความถูกต้องตามต้นฉบับของสำเนาที่อ้าง หากยังบังคับให้ต้องคัดค้านไว้ก่อนว่า การคัดค้านไม่ถูกต้องไม่

ฎีกาที่ 2752/2537 กรณีที่โจทก์นำสืบถึงหนังสือมอบอำนาจซึ่งเป็นเอกสารที่โจทก์ได้กล่าวอ้างมาในคำฟ้องนั้น เป็นการนำสืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในประเด็นที่พิพาท เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์เป็นประเด็นไว้แล้ว แม้จะไม่ให้การปฏิเสธเอกสารดังกล่าว จะถือว่าจำเลยยอมรับข้อเท็จจริงในเอกสารนั้นหาได้ไม่ จำเลยย่อมนำสืบหักล้างเอกสารดังกล่าวได้ เพราะเป็นการนำสืบได้เพียงในประเด็นเดียวกัน หากใช่เป็นการนำสืบนอกเหนือคำให้การ ไม่ และกรณีนี้ก็มีใจเรื่องการคัดค้านการนำเอกสารมาสืบตาม ป.วิ.พ. มาตรา 125

เอกสารมหาชน (มาตรา 127)

มาตรา 127 บัญญัติว่า เอกสารมหาชนซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นหรือรับรอง หรือสำเนาอันรับรองถูกต้องแห่งเอกสารนั้น และเอกสารเอกชนที่มีคำพิพากษาแสดงว่าเป็นของแท้จริง และถูกต้องนั้น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมาขึ้น ต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสาร

เอกสารมหาชนซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้น หรือรับรองหรือสำเนาที่รับรองถูกต้อง หรือ เอกสารเอกชนที่มีคำพิพากษาแสดงว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นของแท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกเอกสารนั้นมาอ้างจะต้องนำสืบความ ไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้อง

ฎีกาที่ 2120/2529 ใบสำคัญการสมรส ใบมรณบัตร สูติบัตร เป็นเอกสารมหาชน ให้ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมา อ้างต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสาร ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 127

ตามฎีกานี้ว่า สูติบัตรเป็นเอกสารมหาชน ก่อนหน้าที่มีฎีกาที่ 922/2522 วินิจฉัยว่า "การที่ อ. ไปแจ้งการเกิดของโจทก์ตามสูติบัตรว่าโจทก์เป็นบุตร อ. กับ ศ. นั้น จะสันนิษฐานว่าโจทก์เป็น บุตร อ. บิดา กับ ศ. มารดา ยังไม่ได้ เพราะเจ้าหน้าที่ผู้รับแจ้งการเกิดมีหน้าที่แค่เพียงรับแจ้งเท่านั้น ไม่มีหน้าที่สืบสวนความจริงก่อนรับแจ้ง"

ฎีกาที่ 3847/2525 หนังสือรับรองว่าโจทก์จดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด ของสำนักงาน ทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัทกรุงเทพมหานคร เป็นเอกสารมหาชน ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้น และรับรอง ป.วิ.พ.มาตรา 127 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของคู่ ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมาอ้างต้องนำสืบความ ไม่บริสุทธิ์ หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสารนั้น หุ้นส่วนผู้จัดการโจทก์จึงไม่จำเป็นต้องมาเบิกความรับรองเอกสารดังกล่าวแต่อย่างใด เมื่อจำเลยไม่ นำสืบหักล้าง ก็ต้องถือว่าเป็นหนังสือรับรองที่แท้จริงและถูกต้อง พึงได้ว่าโจทก์จดทะเบียนเป็นนิติ บุคคลโดยชอบด้วยกฎหมาย

ฎีกาที่ 181/2536 ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินมิโฉนด ซึ่งเป็นเอกสารมหาชนแสดงความเป็น เจ้าของกรรมสิทธิ์ของโจทก์และจำเลยผู้มีชื่อโฉนด ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าถูกต้อง จำเลยผู้กล่าว อ้างว่า ความจริงโจทก์มีชื่อเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์แทนจำเลย ซึ่งมีได้เป็นไปตามข้อความในเอกสารนั้น มีภาระการพิสูจน์ให้ปรากฏความจริงตามคำกล่าวอ้างตาม ป.วิ.พ.มาตรา 127

แต่สัญญาให้ที่ดินซึ่งคู่สัญญาทำขึ้นต่อหน้าเจ้าพนักงานที่ดิน ไม่ใช่เอกสารมหาชนดังโฉนด ที่ดิน

ฎีกาที่ 2703/2517 สัญญาให้ที่ดินซึ่งอยู่สัญญาทำขึ้นค่อนหน้าเจ้าพนักงานที่ดินไม่ใช้เอกสาร
มหาชนดังเช่นโฉนดที่ดิน แต่เป็นเอกสารสัญญาอย่างหนึ่งซึ่งคู่ความมีสิทธิที่จะนำสืบหักล้างถึง
ความไม่สมบูรณ์หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสารนั้นได้ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 94 วรรคท้าย

แต่บันทึกข้อตกลงท้ายทะเบียนการหย่า เป็นเอกสารมหาชน

ฎีกาที่ 359/2538 บันทึกข้อตกลงต่อท้ายทะเบียนการหย่าซึ่งระบุจำนวนที่ 1 ในฐานะกรือ
ยกที่พิพาทให้แก่ ม. ซึ่งเป็นสามี เป็นสัญญาแบ่งทรัพย์สิน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1532 และเป็นเอกสารที่
พนักงานเจ้าหน้าที่ทำขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน ให้ประชาชนได้ตรวจดูและอ้างอิงเป็นพยาน
หลักฐานได้ จึงเป็นเอกสารมหาชน ต้องด้วยข้อสันนิษฐานตาม ป.วิ.พ.มาตรา 127 ว่าเป็นของแท้
และถูกต้อง เมื่อโจทก์ไม่มีพยานมาสืบให้เห็นเป็นอย่างอื่น จึงรับฟังได้ว่ามีการแบ่งทรัพย์สินกัน
เรียบร้อยแล้ว ที่พิพาทจึงตกเป็นสิทธิของ ม. นับแต่เวลาจดทะเบียนหย่า

ฎีกาที่ 5756/2531 หนังสือแสดงการจดทะเบียนรถยนต์บรรทุก เป็นเอกสารราชการที่
เจ้าพนักงานกรมการขนส่งทางบกทำขึ้นเพื่อใช้เป็นต้นฉบับสำหรับผู้จดทะเบียน แม้ผู้ร้องจะมีได้
ขอให้ศาลหมายเรียกเอกสารมาจากกรมการขนส่งทางบก หรือมิได้นำเจ้าพนักงานมาสืบรับรอง
ก็รับฟังสนับสนุนค่าเบิกความของผู้ร้องให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือได้

ฎีกาที่ 851/2532 แม้ทะเบียนรถจักรยานยนต์จะมีใช้เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์และเป็นเพียง
หลักฐานที่กำหนดขึ้นด้วยระเบียบพิธีการเพื่อความสะดวกแก่การควบคุมรถ แต่ยังเป็นเอกสารที่มี
รายการระบุชื่อผู้เป็นเจ้าของรถ และมีรายการเปลี่ยนแปลงการโอนทางทะเบียนอันเป็นพยาน
หลักฐานแสดงว่าผู้ใดเป็นเจ้าของอย่างหนึ่ง เมื่อคู่มือทะเบียนการเสียภาษีรถมีชื่อบริษัท ส. เป็น
เจ้าของ และผู้ร้องไม่ได้นำผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัท ส. มานำสืบถึงการขายรถจักรยานยนต์
ของกลางให้แก่ผู้ร้อง ตลอดทั้งเหตุแห่งการไม่มีการโอนทางทะเบียน จึงฟังไม่ได้ว่าผู้ร้องเป็น
เจ้าของรถจักรยานยนต์ของกลาง

ฎีกาที่ 3666-3670/2533 ตำนานโฉนดที่ดินซึ่งมีเจ้าหน้าที่ที่ดินกรุงเทพมหานครรับรองความ
ถูกต้องเป็นเอกสารมหาชน จึงต้องด้วยข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง
เป็นหน้าที่ของจำเลยซึ่งเป็นคู่ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมาอันจะต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์หรือ
ความไม่ถูกต้องแห่งเอกสารนั้น ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 127

ฎีกาที่ 848/2534 บัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลย ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่รับรองเป็น เอกสารมหาชน ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 127 เมื่อ ผู้ร้องอ้างว่าบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นดังกล่าว ไม่ถูกต้องเพราะมีการชำระค่าหุ้นพิพาทเต็มมูลค่าแล้ว ผู้ร้องจึงมีหน้าที่นำสืบให้ได้ความ

ฎีกาที่ 1312/2537 สำเนาทะเบียนบ้านเป็นเอกสารมหาชน ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้น หรือรับรอง ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 127 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมายันต้องนำสืบความไม่ถูกต้องของเอกสาร

ผู้เชี่ยวชาญ (มาตรา 128-130)

มาตรา 128 บัญญัติว่า "ถ้าพยานหลักฐานที่ศาลจะทำการตรวจนั้นเป็นบุคคลหรือ สัตว์หรือทรัพย์ซึ่งอาจนำมาศาลได้ ให้คู่ความฝ่ายที่ได้รับอนุญาตให้นำสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้น นำบุคคลหรือทรัพย์นั้นมาในวันสืบพยานหรือวันอื่นใดที่ศาลจะได้กำหนดให้นำมา

ถ้าศาลตรวจไม่สามารถกระทำได้ในศาล ให้ศาลทำการตรวจ ณ สถานที่ เวลา และภายใน เงื่อนไข ตามที่ศาลจะเห็นสมควร แล้วแต่สภาพแห่งการตรวจนั้น ๆ"

มาตรา 129 บัญญัติว่า "ในการที่ศาลจะมีคำสั่งให้แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวมาในมาตรา 99 โดยที่ศาลเห็นสมควรหรือโดยที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอขึ้น

(1) การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเช่นว่านั้นให้อยู่ในดุลพินิจของศาล แต่ศาลจะเรียกคู่ความมาให้ ตกกลงกันกำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญที่จะแต่งตั้งนั้นก็ได้ แต่ศาลจะบังคับบุคคลใดให้เป็นผู้เชี่ยวชาญไม่ได้ นอกจากบุคคลนั้นได้อนยอมลงชื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญไว้บนทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลแล้ว

(2) ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งอาจถูกคัดค้านได้ และต้องสาบานหรือปฏิญาณตน ทั้งมีสิทธิที่จะได้รับค่าธรรมเนียมและรับค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการ นั้น"

มาตรา 130 บัญญัติว่า "ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งอาจแสดงความเห็นด้วยวาจาหรือเป็น หนังสือก็ได้ แล้วแต่ศาลจะต้องการ ถ้าศาลยังไม่เป็นที่พอใจในความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ทำเป็น

หนังสือนั้น หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดเรียกร้อง โดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลเรียกให้ผู้เชี่ยวชาญทำความเห็นเพิ่มเติมเป็นหนังสือ หรือเรียกให้มาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจา หรือให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญคนอื่นอีก

ถ้าผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้งจะต้องแสดงความเห็นด้วยวาจา หรือต้องมาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจาให้นำบทบัญญัติในลักษณะนี้ว่าด้วยพยานบุคคลมาใช้บังคับโดยอนุโลม"

ฎีกาที่ 2029/2526 การที่จะส่งเอกสารไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ เป็นสิทธิของความไม่ไร้หน้าที่ของศาล แต่การตรวจพิจารณาเปรียบเทียบลายมือชื่อในเอกสารที่คู่ความร้องต่อศาล เป็นการพิจารณาอย่างหนึ่ง ศาลย่อมมีอำนาจทำได้

ฎีกาที่ 2576/2526 สิ่งใดที่บุคคลธรรมดาอาจตรวจเห็นได้แล้ว ศาลจึงมีอำนาจตรวจลายมือชื่อจำนวนในเอกสารหลายฉบับเปรียบเทียบกัน เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีได้ โดยศาลเชื่อว่าเป็นลายมือชื่อของบุคคลคนเดียวกันทั้งที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจพิสูจน์แล้วลงความเห็นได้แต่เพียงว่าน่าเชื่อว่าจะไม่ใช่ลายมือชื่อของบุคคลคนเดียวกัน

การตั้งผู้เชี่ยวชาญเป็นดุลพินิจของศาล

ฎีกาที่ 2627/2525 การตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรือตั้งผู้เชี่ยวชาญ ย่อมอยู่ในดุลพินิจของศาลเมื่อเห็นเป็นการสมควร ดังที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. มาตรา 99, 129 ประกอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา 15 มิใช่เป็นการบังคับให้จำต้องกระทำเสมอไป ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ของคดีแต่ละกรณี

ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้ง อาจแสดงความเห็นด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้

ฎีกาที่ 1192/2506 จำเลยขอให้ส่งเอกสารอื่นกับหนังสือสัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องไปยัง จ. ผู้ชำนาญการพิเศษ ให้พิสูจน์ลายมือชื่อว่าเป็นลายมือชื่อของคน ๆ เดียวกันหรือไม่ ศาลได้มีคำสั่งให้ส่งเอกสารไปให้ จ. พิสูจน์ดังจำเลยแถลงไว้ ดังนี้ ถือได้ว่าได้มีการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญแล้ว เพราะศาลได้ออกคำสั่งกำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญให้ทำการพิสูจน์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 99 แล้ว

ตามมาตรา 130 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้เชี่ยวชาญอาจแสดงความเห็นด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือก็ได้ แล้วแต่ศาลจะต้องการ เมื่อศาลสั่งให้ผู้เชี่ยวชาญส่งผลแห่งการพิสูจน์เท่านั้น และโจทก์ก็มีได้เรียกร้องให้ศาลเรียกมาเพื่ออธิบายด้วยวาจาอีก ศาลย่อมวินิจฉัยตามหนังสือรายงานของผู้เชี่ยวชาญได้

ฎีกาที่ 338/2519 ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้งหาความเห็นเป็นหนังสือ แม้ไม่ได้มาเบิกความต่อศาล ก็อาจรับฟังความเห็นนั้นได้

ข้อสังเกต ในคดีอาญาตาม ป.วิ.อ. มาตรา 243 วรรคสอง นั้น ผู้ชำนาญการพิเศษต้องมาเบิกความประกอบความเห็นที่ศาลให้ทำเป็นหนังสือด้วย

กรณีประจักษ์พยานขัดแย้งกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เมื่อประจักษ์พยานไม่มีข้อพิรุธ แม้จะมีปากเดียวก็มีน้ำหนักดีกว่าความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ฎีกาที่ 401/2532 การวินิจฉัยปัญหาว่า จำเลยออกตั๋วสัญญาใช้เงินให้โจทก์หรือไม่นั้น แม้โจทก์มีประจักษ์พยานเพียงปากเดียว แต่ก็เบิกความอย่างมีเหตุผล ไม่มีข้อพิรุธสงสัยยืนยันว่าจำเลยออกตั๋วสัญญาใช้เงินให้โจทก์ต่อหน้าพยาน ย่อมมีน้ำหนักดีกว่าพยานของจำเลย ซึ่งมีเพียงมตรายงานความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ทำการตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อในตั๋วสัญญาใช้เงินว่าน่าจะไม่ใช่ลายมือชื่อของจำเลย โดยที่ตัวจำเลยมิได้มาเบิกความสนับสนุนข้ออ้างของตนแต่อย่างใด

พึงสังเกตอีกประการหนึ่งว่า การขอตั้งผู้ผู้เชี่ยวชาญต้องยื่นบัญชีระบุพยานตามมาตรา 88 ด้วย แต่ในกรณีที่ศาลเห็นเป็นการจำเป็นและสมควรต้องตั้งผู้ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจของศาลเอง ตามมาตรา 99 แล้ว ไม่จำเป็นต้องยื่นบัญชีระบุพยาน

ฎีกาที่ 58/2531 คำสั่งของศาลชั้นต้นที่อนุญาตให้โจทก์ส่งพินัยกรรมไปให้กองพิสูจน์หลักฐาน กรมตำรวจ ตรวจพิสูจน์ ในกรณีที่ศาลเห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องตั้งผู้เชี่ยวชาญและศาลเห็นสมควร เป็นการที่ศาลใช้อำนาจของศาลเองที่มีอยู่ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 99 ซึ่งไม่เกี่ยวกับโจทก์ โจทก์จึงหาว่าต้องยื่นบัญชีระบุพยาน หรือระบุชื่อผู้เชี่ยวชาญไม่

ฎีกาที่ 1768/2506 เมื่อคู่ความทำกันให้ส่งสัญญาใช้เงินที่พิพาทไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายเซ็นในชื่อผู้กู้เปรียบเทียบกับลายเซ็นอันแท้จริงของจำเลยในเอกสาร ซึ่งโจทก์จำเลยรับกัน ย่อมเป็นที่เข้าใจว่าได้ให้ผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่งของกองวิชาการกรมตำรวจเป็นผู้ตรวจพิสูจน์ และเมื่อคู่ความทำกันไว้ว่า ถ้าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเป็นลายเซ็นคน ๆ เดียวกัน จำเลยยอมแพ้ แต่ถ้าไม่เชื่อว่าเป็นลายเซ็นของคน ๆ เดียวกัน โจทก์ยอมแพ้ ดังนั้นก็ย่อมไม่มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยว่าจำเลยมิได้ระบุพยานอ้างผู้เชี่ยวชาญและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและศาลได้กำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญแล้วหรือไม่ ดังนั้น เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแล้วมีความเห็นที่ไม่เชื่อว่าเป็นลายเซ็นของคน ๆ เดียวกัน โจทก์ต้องเป็นฝ่ายแพ้คดีตามที่ทำกันไว้

ฎีกาที่ 3117/2535 ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อจำเลยมีความเห็นว่า ลายมือชื่อใน
สัญญาผู้พิพาทไม่ใช่ลายมือชื่อของจำเลยที่ 2 เมื่อโจทก์และจำเลยมิได้ตกลงทำกันให้ขอความเห็น
ของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์เป็นข้อเท็จจริงแล้ว แม้ความคิดเห็นตามหลักวิชาของพยาน
ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวจะเป็นพยานที่ศาลรับฟัง แต่ก็มิใช่ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นอย่างไร ศาลต้องรับ
ฟังตามนั้นเสมอไป เมื่อปรากฏว่าลายมือชื่อของจำเลยที่ 2 ในใบรับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง
มีลักษณะการเขียนและขนาดของตัวหนังสือคล้ายคลึงกับลายมือชื่อของจำเลยที่ 2 ในสัญญาผู้พิพาท
ศาลย่อมฟังว่าจำเลยที่ 2 คุ้มเงินไปจากโจทก์ได้